

**Ungdomskommissionens
udtalelse
om
forældreansvar**

1. Indledning

1.1. Ungdomskommissionens kommissorium

Ved kommissorium af 26. september 2007 nedsatte Justitsministeriet en kommission vedrørende ungdomskriminalitet. Ungdomskommissionens kommissorium lyder således:

”1. Regeringen har besluttet at nedsætte en kommission, der skal foretage en samlet gennemgang af indsatsen mod ungdomskriminalitet og på grundlag heraf komme med indstilling om, hvordan indsatsen kan styrkes med henblik på at gøre den så målrettet og virkningsfuld som muligt.

Forebyggelse og bekæmpelse af ungdomskriminalitet er et af de væsentligste kriminalpolitiske spørgsmål, og en stærk og virkningsfuld indsats på dette område har stor og langsigtet betydning både for den enkelte unge og for samfundet som helhed.

Det kriminalpræventive arbejde, der sigter mod at forebygge, at unge kommer ud i kriminalitet, er helt centralt. Over for unge, som har begået kriminalitet, må samfundet reagere klart, og der må samtidig gøres en målrettet indsats for at få de pågældende på rette spor.

Der findes en lang række regler og ordninger mv., som har betydning for dette område.

På det *kriminalpræventive område* kan der særligt peges på SSP-samarbejdet mellem skole, socialforvaltning og politi. Dette samarbejde danner rammerne for den kriminalitetsforebyggende indsats over for børn og unge i den enkelte kommune. Formålet med SSP-samarbejdet er således at opbygge og udvikle netværk, der kan varetage den lokale kriminalpræventive indsats. SSP-samarbejdet omfatter også unge over 18 år (SSP+).

Regeringen tog bl.a. i 2005 en række initiativer til en forstærket kriminalpræventiv indsats mod kriminelle netværk og grupperinger, herunder grupper af utilpassede unge. Der skal f.eks. sættes hurtigt ind med en kriminalpræventiv indsats over for utilpassede unge, som der er udsigt til at kunne hjælpe til en kriminalitetsfri tilværelse.

I forbindelse med politireformen samt flerårsaftalen for politiet og anklagemyndigheden for 2007-2010 er der også sat fokus på den kriminalpræventive indsats. Blandt andet skal de enkelte politikredse udarbejde en særlig plan for en strategisk kriminalpræventiv indsats over for børn og unge. Endvidere har oprettelsen af kredsråd og lokalråd til formål at styrke samarbejdet mellem politiet, kommunerne og repræsentanter for det øvrige lokalsamfund med henblik på at forebygge og løse lokale problemer bl.a. med ungdomskriminalitet.

Hvis unge over 15 år begår kriminalitet, skal det almindelige *strafferetlige sanktionssystem* som udgangspunkt anvendes. Der kan således blive tale om at anvende de forskellige almindelige sanktionsformer, der findes inden for strafferetten (bøde, betinget fængselsstraf (eventuelt med vilkår), ubetinget fængselsstraf mv.), men på en række punkter gælder der særlige regler i forhold til unge:

Bødestraf til unge under 18 år vil i almindelighed blive fastsat til et mindre beløb end bøder til voksne lovovertrædere.

Tiltalefrafald kan i videre omfang anvendes over for unge lovovertrædere, og der kan stilles særlige vilkår i forbindelse med tiltalefrafaldet.

Et særligt vilkår kan blandt andet være en *ungdomskontrakt*, hvorved den unge forpligter sig til at holde sig kriminalitetsfri og deltage f.eks. i beskæftigelse eller uddannelse. Til gengæld kan den unge opnå, at det kriminelle forhold bliver slettet af straffeattesten allerede efter 1 år. Ungdomskontrakter er især møntet på 15-17-årige, som endnu ikke er kommet ind i et mere fast kriminalitetsmønster.

I praksis bliver der også i videre omfang anvendt *betinget dom* over for unge lovovertrædere. Som vilkår for en betinget dom kan det f.eks. fastsættes, at den unge undergiver sig *tilsyn* af de sociale myndigheder, eller der kan blive tale om et vilkår om *samfundstjeneste*.

I efteråret 2005 blev der iværksat et pilotprojekt, hvor unge under 20 år, som har begået mindre alvorlig voldskriminalitet, har mulighed for at blive idømt en betinget dom med vilkår om at deltage i behandlingsprogrammet "Anger Management", der har til formål at lære vedkommende at håndtere sin vrede og aggressivitet bedre.

Det kan tilføjes, at Kriminalforsorgen i øvrigt har iværksat en række andre kriminalpræventive tiltag, herunder mentorordninger, misbrugsbehandling og projekter for at få unge kriminelle i arbejde.

Ubetinget fængselsstraf anvendes normalt kun over for unge under 18 år, hvis der er tale om grov (eventuelt gentagen) kriminalitet. Blandt andet som følge af, at der er flere sager end tidligere med unge, som begår røveri og vold, har der i de senere år været et stigende antal tilfælde, hvor unge er blevet idømt ubetinget fængselsstraf.

Hovedreglen er, at unge under 18 år ikke må afsone idømt fængselsstraf i et fængsel. Afsoningen skal i videst muligt omfang ske på andre måder, herunder i sociale institutioner. Med henblik på, at unge under 18 år så vidt muligt kan placeres på en social institution er antallet af pladser på såkaldt sikrede afdelinger blevet udvidet fra 94 i 2004 til 121 i 2007. Af de nye pladser er 20 blevet målrettet særligt voldelige unge og unge med psykiske problemer.

Hvis afgørende hensyn til retshåndhævelsen tilsiger, at en 15-17-årig undtagelsesvis skal afsone i et fængsel, vil der ved placeringen i et fængsel blive taget hensyn til den unges alder. Senest er der i 2006 som en del af satspuljeaftalen iværksat et projekt med en egentlig ungeafdeling i åbent regi i Statsfængslet i Jyderup. Tanken er at etablere en afdeling for domfældte i alderen 15 til 17 år, som ud over fængselspersonalet bliver bemandet med personer, der er særligt uddannet til at tage sig af særligt belastede unge.

Inden for de seneste år er der etableret den såkaldte fodlænkeordning, der indebærer, at fængselsstraf i visse tilfælde kan afsones på den dømtes bopæl med "elektronisk fodlænke". Ordningen omfatter blandt andre personer under 25 år, som er idømt ubetinget fængsel i indtil 3 måneder.

I 2001 blev der indført en ny sanktionsform over for unge - *ungdomssanktionen*. Den består i et socialpædagogisk behandlingsforløb, der varer 2 år. Hovedelementerne i sanktionen er normalt et indledende ophold i en sikret institution, derefter et længere ophold i en ikke-sikret døgninstitution eller egnet opholdssted og til sidst en ambulans udslusningsfase. Sanktionen er som udgangspunkt beregnet på unge, som har markante tilpasningsproblemer og har begået grovere, personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, hvor den unge ellers ville være blevet idømt en ubetinget fængselsstraf i intervallet fra 30 dage op til ca. 1 år. På grundlag af Socialforskningsinstituttets kvalitative evaluering af ungdomssanktionen fra 2005 er der foretaget visse ændringer i lov om social service med henblik på at styrke indholdet i ungdomssanktionen. Lovændringerne, der trådte i kraft den 1. august 2007, indebærer, at indsatsen under forløbet i højere grad rettes mod de unges uddannelse og beskæftigelse, og at de unge fremover får tilknyttet en koordinator, som skal virke for at fremme sammenhængen mellem ungdomssanktionens tre faser og afholde netværksmøder bl.a. med henblik på at inddrage de unge og forældrene under forløbet.

Når personer under 15 år begår kriminalitet, kan det almindelige strafferetlige sanktionssystem ikke anvendes. I stedet kan der blive tale om *hjælpeforanstaltninger i medfør af den sociale lovgivning*. Disse regler gælder ikke kun i forhold til unge under den kriminelle lavalder, men også i forhold til de 15-17-årige i tilfælde, hvor det er relevant at anvende tiltag efter den sociale lovgivning ved siden af det strafferetlige system.

De sociale foranstaltninger skal tilpasses den konkrete situation, og de kan spænde vidt fra rådgivning til at anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet, når der er åbenbar risiko for, at vedkommendes udvikling vil lide alvorlig skade på grund af den kriminelle adfærd.

Hvis børn eller unge har begået voldskriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, skal kommunen udarbejde en handlingsplan for en indsats, der kan modvirke kriminalitet og yde den nødvendige støtte til den unge.

Efter reglerne i lov om social service kan forældremyndighedsindehaveren, hvis der f.eks. foreligger oplysninger om, at barnet eller den unge har begået kriminalitet eller har alvorlige adfærds- og tilpasningsproblemer, i visse tilfælde få et såkaldt forældreopdrag, som f.eks. kan gå ud på, at forældrene skal sørge for, at barnet eller den unge er hjemme på et bestemt tidspunkt, eller at forældrene skal deltage i et forældreprogram, som kommunen tilbyder.

MST (Multisystemisk Terapi), som retter sig mod kriminelle unge eller unge med andre adfærdsproblemer i aldersgruppen 12-18 år, har siden 2003 været afprøvet som forsøg i nogle kommuner, og der er ved at blive igangsat forsøg med MTFC (Multidimensional Treatment Foster Care), som retter sig mod unge i alderen 12-18 år, der har svære adfærdsmæssige problemer og f.eks. har været involveret i kriminalitet eller misbrug.

Herudover forventes igangsat et forebyggelsesprojekt, som vil bestå dels i at kortlægge og analysere effekten af kommunernes indsats overfor kriminelle unge under 15 år i 4-7 kommuner, dels i at give mulighed for økonomisk støtte til kommuner, der igangsætter visse kriminalpræventive foranstaltninger over for unge under 15 år.

2. I de senere år er antallet af unge, som ikke begår kriminalitet, formentlig blevet større. Samtidig er der imidlertid sket en stigning i antallet af tilfælde, hvor unge bliver dømt for mere alvorlig kriminalitet som f.eks. røveri og vold.

Der synes således at være en tendens til en øget polarisering mellem på den ene side lovlydige unge og på den anden side kriminelle unge, som der bliver færre af, men som til gengæld synes at blive mere "hårdkogte".

Endvidere er der i de senere år navnlig blandt unge opstået nye særlige kriminalitetsformer baseret på de nye kommunikationsværktøjer, der bl.a. giver mulighed for at etablere mere løse og fleksible netværk omkring kriminelle aktiviteter end tidligere.

Indsatsen mod ungdomskriminalitet har sammenhæng med bl.a. de bestræbelser, der gøres for at hjælpe børn og unge, som kommer fra socialt udsatte grupper, og som f.eks. har oplevet omsorgssvigt. Der er iværksat en række initiativer, der retter sig mod udsatte børn og deres forældre, herunder familierådslagning, forældreprogrammer, MST og støtte til børn og unge i forhold til integration og fastholdelse i uddannelsessystemet.

Efter regeringens opfattelse er der anledning til generelt at se på, om indsatsen mod ungdomskriminalitet kan forbedres og udvikles yderligere.

Der kan i den forbindelse bl.a. være behov for at overveje, om indsatsen over for udsatte unge kan og bør gøres mere helhedsorienteret. Den ovenfor beskrevne udvikling kan bl.a. også rejse spørgsmål om, hvordan indsatsen mod kriminalitet bedst muligt kan målrettes i forhold til forskellige grupper af unge. Der kan endvidere være anledning til at vurdere, om identifikationen af og iværksættelse af forebyggende foranstaltninger over for dem, som er i særlig risiko for at blive kriminelle, generelt kan ske tidligere. Der kan også være grund til at se på, om indsatsen er tilstrækkelig bredspektret, herunder f.eks. om den i videre omfang bør omfatte voksne, der trækker unge ind i kriminalitet.

3. På den anførte baggrund har regeringen besluttet at nedsætte en kommission, der skal foretage en samlet gennemgang af indsatsen mod ungdomskriminalitet og på grundlag heraf komme med indstilling om, hvordan indsatsen kan styrkes med henblik på at gøre den så målrettet og virkningsfuld som muligt.

Kommissionen skal således gennemgå de eksisterende regler og ordninger, der vedrører forebyggelse og bekæmpelse af ungdomskriminalitet. I den forbindelse skal kommissionen bl.a. inddrage foreliggende analyser og undersøgelser om effekten af den nuværende indsats.

På baggrund heraf skal kommissionen overveje, hvilke nye eller ændrede initiativer der kan være grund til at gennemføre med henblik på at sikre positive virkninger af indsatsen på dette område.

Med hensyn til den kriminalpræventive indsats bør kommissionen i sine overvejelser blandt andet tage udgangspunkt i det nuværende SSP-samarbejde, og det kan overvejes, i hvilket omfang SSP-samarbejdet eventuelt kan udvikles yderligere under hensyn til den styrkelse af samarbejdet, der allerede følger af politireformen og flerårsaftalen for politiet og anklage-

myndigheden for 2007-2010. Kommissionen bør bl.a. overveje, om der er behov for udbrede samarbejdet til at omfatte andre relevante aktører, f.eks. kriminalforsorgen.

Kommissionen kan i forbindelse med overvejelserne om SSP-samarbejdet også se på andre kriminalitetsforebyggende tiltag omkring børns og unges skole- og fritidsliv.

Kommissionen skal med hensyn til strafferetlige sanktioner overveje, om der kan være anledning til at ændre udformningen af de sanktioner, der anvendes over for unge, som har begået kriminalitet. I overvejelserne skal indgå både spørgsmålet om sanktionernes indhold og spørgsmålet om, hvordan sanktionerne bliver gennemført (fuldbyrdet).

I den forbindelse bør det særligt overvejes, om der kan være anledning til at foretage ændringer af ungdomssanktionen. I overvejelserne herom bør indgå såvel de hidtidige erfaringer med denne sanktionsform som den effektevaluering af ungdomssanktionen, der forventes afsluttet i 2008.

I sine overvejelser om sanktionsformer bør kommissionen inddrage relevante erfaringer med hensyn til effekten af at bruge de forskellige sanktionsformer af henholdsvis ikke-frihedsberøvende og frihedsberøvende karakter over for unge.

Kommissionen kan i sammenhæng hermed inddrage overvejelser om behov og muligheder for at styrke den socialpædagogiske indsats over for unge kriminelle allerede i forbindelse med en eventuel frihedsberøvelse forud for domfældelse.

I forhold til unge, som er under den kriminelle lavalder og dermed ikke kan straffes, skal kommissionen overveje, om der kan være behov for at ændre de eksisterende ikke-strafferetlige reaktionsmuligheder.

Kommissionens overvejelser vil først og fremmest skulle omfatte unge i aldersgruppen 12-17 år, men overvejelserne kan også omfatte personer under 12 år og over 18 år, hvis kommissionen finder, at der er anledning til det med henblik på at sikre den fornødne sammenhæng i indsatsen.

Det forudsættes, at kommissionen i fornødent omfang inddrager oplysninger om retstilstanden og den indsats, der gøres i andre lande, herunder de øvrige nordiske lande.

Det forudsættes endvidere, at kommissionen inddrager relevante resultater af danske undersøgelser af, hvilke unge der begår kriminalitet og baggrunden herfor.

Endelig forudsættes det, at kommissionen i sit arbejde inddrager de aktører, der som polititjenestemænd, ansatte i Kriminalforsorgen, social- og institutionsmedarbejdere, integrationskonsulenter mv. har praktiske erfaringer med indsatsen i forhold til kriminelle børn og unge. Kommissionen kan i den forbindelse arrangere f.eks. temamøder, konferencer eller lignende med henblik på at indsamle erfaringer, synspunkter, forslag mv.

I det omfang kommissionens forslag vil kræve lovgivning, skal kommissionen udarbejde et lovudkast.

4. Kommissionens sammensætning:

Politidirektør Johan Reimann (formand)
Et medlem fra universiteterne
Et medlem indstillet af Advokatrådet
Et medlem indstillet af Den Danske Dommerforening
Et medlem indstillet af Kommunernes Landsforening
Et medlem indstillet af Danske Regioner
Et medlem indstillet af Det Kriminalpræventive Råd
Et medlem indstillet af Rigsadvokaten
Et medlem indstillet af Rigspolitiet
Et medlem indstillet af Socialministeriet
Et medlem indstillet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration
Et medlem indstillet af Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen
Et medlem udpeget af Justitsministeriet
Et medlem indstillet af Børnerådet
Et medlem indstillet af Børnesagens Fællesråd
(Eventuelt et eller to yderligere medlemmer)

Justitsministeriet stiller sekretærbistand til rådighed for kommissionen.”

Ved brev af 19. februar 2008 har Justitsministeriet anmodet kommissionen om at inddrage spørgsmålet om en udvidelse af forældres juridiske ansvar for kriminalitet begået af børn eller unge i kommissionens overvejelser om, hvordan indsatsen mod ungdomskriminalitet kan styrkes med henblik på at gøre den så målrettet og virkningsfuld som muligt.

I forlængelse heraf anmodede Justitsministeriet ved brev af 29. februar 2008 kommissionen om at afgive en deludtalelse om dette spørgsmål senest den 15. september 2008.

1.2. Ungdomskommissionens arbejde og sammensætning

Kommissionen har ved afgivelsen af denne deludtalelse følgende sammensætning:

Politidirektør Johan Reimann (formand)
Professor, dr.jur. Flemming Balvig, Københavns Universitet
Forstander Jens Bay
Konsulent Ane Kristine Christensen, udpeget efter indstilling fra Kommunernes Landsforening
Kontorchef Ina Eliassen, udpeget efter indstilling fra Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen
Kontorchef Nina Eg Hansen, udpeget efter indstilling fra Velfærdsministeriet
Advokat Gunnar Homann, udpeget efter indstilling fra Advokatrådet
Politimester Michael Højer, udpeget efter indstilling fra Rigspolitiet
Direktør Anne Jastrup, udpeget efter indstilling fra Danske Regioner

Direktør Geert Jørgensen, udpeget efter indstilling fra Børnesagens Fællesråd
Dommer Linda Lauritsen, udpeget efter indstilling fra Den Danske Dommerforening
Retspræsident Birgitte Holmberg Pedersen, udpeget efter indstilling fra Børnerådet
Statsadvokat Hanne Schmidt, udpeget efter indstilling fra Rigsadvokaten
Professor, dr.jur. Eva Smith, udpeget efter indstilling fra Det Kriminalpræventive Råd
Kontorchef Henrik Thomassen, udpeget efter indstilling fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration
Afdelingschef Lars Hjortnæs, Justitsministeriet

Konsulent Jeanie Sølager Bigler og fuldmægtig Lars Solskov Lind, begge Justitsministeriet, har været sekretærer for kommissionen.

2. Gældende ret om børns erstatningsansvar og forældres ansvar for børns skadegørende handlinger

Indledningsvis bemærkes, at kommissionen i overensstemmelse med sit kommissorium arbejder med en række problemstillinger og forslag til bekæmpelse af ungdomskriminaliteten. Spørgsmålet om forældreansvar er således kun en meget lille delproblemstilling, og når kommissionens betænkning foreligger i foråret 2009, vil den uden tvivl indeholde forslag til initiativer, som ligesom forældreansvaret sigter til ansvarliggørelse og opmærksomhed på opdragerrollen.

2.1. Almindelige erstatningsbetingelser

Hvis der indtræder en skade uden for kontraktforhold, er udgangspunktet i dansk ret, at tabet bæres af den skadelidte. Omstændighederne ved skadens indtræden kan imidlertid være således, at udgangspunktet må fraviges. De almindelige erstatningsretlige regler fastlægger betingelserne for, hvornår en person kan rejse et erstatningskrav mod en anden i anledning af en skadevoldende handling eller undladelse. Er disse almindelige erstatningsbetingelser opfyldt, skal det tab, der følger af skaden, i så fald ikke skal bæres af skadelidte, men af den ansvarlige skadevolder.

I dansk ret er betingelserne for at pålægge skadevolder et erstatningsansvar i vid udstrækning ulovbestemte. De generelle erstatningsbetingelser beror således på principper udviklet i retspraksis og angiver, under hvilke forudsætninger det er rimeligt og hensigtsmæssigt at lade skadevolderen genoprette skaden ved at betale erstatning til den skadelidte. Som udgangspunkt er det skadelidte, der har bevisbyrden for, at betingelserne for at pålægge en anden et erstatningsansvar er til stede.

De almindelige erstatningsbetingelser er udviklet dels under hensyn til skadelidtes interesse i at kunne få dækket det tab, der er lidt som følge af en skadegørende handling eller undladelse, dels med et præventivt sigte for øje, således at risikoen for at blive gjort erstatningsansvarlig er et incitament til at afholde sig fra at forvolde skade.

Nedenfor beskrives i hovedtræk de elementer, der på ulovbestemt grundlag indgår som en del af dansk rets almindelige erstatningsbetingelser.

2.1.1. Ansvarsgrundlag

En forudsætning for at pålægge en skadevolder erstatningsansvar er for det første, at der foreligger det fornødne ansvarsgrundlag.

Dansk rets almindelige ansvarsgrundlag er den såkaldte culpapregel. Medmindre andet følger af lovgivningen eller af retspraksis, er culpapreglen således den ansvarsnorm, der finder anvendelse. Culpapreglen er ulovbestemt og indebærer, at en skadevolder kan drages erstatningsretligt til ansvar, hvis den pågældende skade kan tilregnes vedkommende som forsætlig eller uagtsom. Skadevolderen er med andre ord erstatningsansvarlig, hvis skaden skyldes en handling eller undladelse, som kan bebrejdes skadevolderen.

I ældre erstatningsret lagde man ved vurderingen af, om der var handlet ansvarspådragende, vægt på, om vedkommende skadevolder havde udvist den forsigtighed og omhu, som en almindelig god familiefar (bonus pater familias) ville have gjort. Var dette ikke tilfældet, forelå der culpa. Det centrale i culpavurderingen var således, hvad der subjektivt for den konkrete skadevolder havde været kendeligt og påregneligt.

Efter nyere erstatningsret er der i videre udstrækning tale om en objektiveret culpabedømmelse. Fra at være knyttet til det psykiske beredskab hos skadevolderen er fokus for culpavurderingen nu i højere grad relateret til en bedømmelse af, om skadevolders handling eller undladelse er i overensstemmelse med det, der må anses som anerkendt adfærdsmønster på skadestidspunktet.

Afgørende for, om der foreligger culpa, er herefter, om skadevolderen har udvist den agtpågivenhed, der må forventes af vedkommende. Der er tale om en helhedsvurdering, men har vedkommende i forbindelse med skadeforvoldelsen eksempelvis tilsidesat en forskrift, vil det ofte pege i retning af culpa. I uagtsomhedsvurderingen kan eksempelvis også indgå overvejelser om, hvor farlig den foretagne handling er (dvs. hvad er risikoen for, at den medfører skader), hvilken skadeevne handlingen har (dvs. en eventuel skades sandsynlige størrelse) og mulige foranstaltninger med henblik på at imødegå skader (dvs. kunne der være valgt mindre farlige alternativer mv.).

2.1.2. Årsagssammenhæng

Endnu en betingelse for at ifalde et erstatningsansvar er, at der foreligger den nødvendige forbindelse mellem den indtrådte skade og det ansvarspådragende forhold. Erstatningsansvar forudsætter således, at der er årsagssammenhæng mellem den skadevoldende adfærd og den pågældende skade.

Denne erstatningsbetingelse er udtryk for det naturlige, at der – uanset at person har handlet culpøst eller på en måde, der er omfattet af en strengere ansvarsnorm – ikke kan pålægges erstatningsansvar, hvis personens adfærd rent faktisk ikke har haft nogen betydning for skadens indtræden.

Overordnet set indebærer kravet om årsagsforbindelse, at der må foretages en vurdering af, om den pågældende skade ville være indtrådt, uanset om det ansvarspådragende forhold ikke havde foreligget. Er dette tilfældet, foreligger der ikke den fornødne årsagssammenhæng mellem skade og handling. Spørgsmålet bliver dermed, om det ansvarspådragende forhold er en nødvendig betingelse for, at skaden indtræder.

Som et eksempel fra retspraksis, hvor denne erstatningsbetingelse ikke var opfyldt, kan nævnes en afgørelse gengivet i U 1996.245 H. I sagen havde en advokat begået en fejl ved ikke rettidigt at udtage stævning i en sag, hvilket medførte, at klientens krav bortfaldt som følge af forældelse. Det måtte imidlertid antages, at klienten af andre grunde ikke ville have fået medhold i det pågældende krav. På den baggrund fandtes advokatens fejl ikke at have været årsagen til det tab, klienten havde lidt ved at afholde omkostninger til retssagens førelse.

2.1.3. Adækvans

Efter dansk rets almindelige erstatningsregler er det yderligere en betingelse for at pålægge erstatningsansvar, at der foreligger såkaldt adækvans.

Herved forstås, at den ansvarspådragende adfærd skal have forøget risikoen for, at den pågældende skade indtræder. Skader, der er helt atypiske eller tilfældige i forhold til den risiko, som skadevolderens adfærd har fremkaldt, falder dermed uden for erstatningspligten.

Med kravet om adækvans (også betegnet ”påregnelighed”) fastsættes en ydre grænse for erstatningsansvarets udtrækning, og betingelsen tager generelt sigte på at begrænse erstatningsansvaret i tilfælde, hvor en ansvarspådragende adfærd for så vidt har været årsag til en bestemt skade – i den forstand, at skaden ikke ville være indtrådt uden den pågældende adfærd – men hvor sammenhængen mellem adfærden og skaden er spinkel.

I den juridiske teori er anvendt følgende eksempel til belysning af adækvansbetingelsens indhold: Hvis der ved en ansvarspådragende handling under et kranarbejde bliver slået hul i skroget på et skib, der ligger i havn, vil der være erstatningsansvar for udgifterne til udbedring af hullet i skroget og for eventuelle driftstab mv. Hvis skibets afrejse som følge af udbedringen bliver forsinket, og hvis det efter afrejse bliver ramt af et voldsomt uvejr, som ellers ville være undgået, kan der derimod ikke kræves erstatning for eventuelle stormskader på skibet, selv om de pågældende skader ikke ville være sket, hvis ikke kranen havde slået hul i skroget. Forsinkelsen kunne lige så vel have medført, at skibet havde undgået en orkan, og den culpøse handling har således ikke forøget risikoen for den pågældende skade.

2.1.4. Økonomisk tab

Det er yderligere en betingelse for at pålægge et erstatningsansvar, at skadelidte har lidt et økonomisk tab som følge af den skadevoldende handling eller undladelse.

Erstatningsrettens formål er at sikre, at skadelidte i økonomisk henseende stilles som om, skaden ikke var indtrådt. Dette genopretningssynspunkt indebærer, at skadelidte skal have sit fulde, individuelle tab dækket, men omvendt heller ikke have nogen berigelse som følge af skaden.

Uanset, om der er tale om tingsskade eller personskade, er udgangspunktet, at skadelidte alene kan kræve sit økonomiske tab erstattet. Affektionsværdi knyttet til en beskadiget genstand kan eksempelvis ikke kræves erstattet. Af de almindelige erstatningsprincipper følger endvidere, at skadelidte har pligt til at begrænse sit tab – eksempelvis pligt til om muligt at foretage redningsforanstaltninger med henblik på at bringe genstande ud af et brændende hus.

Erstatningsansvarsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 885 af 20. september 2005, som ændret senest ved lov nr. 523 af 6. juni 2007, indeholder regler om udmåling af erstatning ved personskade og tab af forsøger. Loven giver i et vist omfang mulighed for, at skadelidte tildeles godtgørelse for ikke-økonomisk skade, eksempelvis erstatningsansvarslovens § 3 om godtgørelse for svie og smerte.

2.2. Børns erstatningsansvar

Erstatningsansvarsloven indeholder følgende bestemmelse om børns erstatningsansvar:

”§ 24 a. Børn under 15 år er erstatningspligtige for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder. Dog kan erstatningen nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørendes og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre.”

Bestemmelsen blev indsat i erstatningsansvarsloven ved lov nr. 389 af 14. juni 1995 og svarer til § 63 i den tidligere myndighedslov. Det er i forarbejderne til erstatningsansvarslovens § 24 a anført, at bestemmelsen i myndighedsloven overføres til erstatningsansvarsloven i sin gældende affattelse, og at der ikke herved er tiltænkt nogen ændring i retstilstanden, jf. Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, side 2517. Retspraksis vedrørende myndighedslovens § 63 har således fortsat relevans ved vurderingen af børns erstatningsansvar efter erstatningsansvarslovens § 24 a.

Som det fremgår § 24 a, 1. pkt., er det erstatningsretlige udgangspunkt, at børn under 15 år ifalder (selvstændigt) erstatningsansvar for deres skadegørende handlinger på samme grundlag som andre. Også ved skader forvoldt af børn er udgangspunktet således, at der skal foretages en vurdering af, om barnet har handlet culpøst, jf. ovenfor om den almindelige culperegulering. Erstatningsansvar er også

på dette område betinget af, at de øvrige erstatningsbetingelser, herunder årsagssammenhæng og adækvans, er opfyldt, jf. ovenfor.

Uanset at der i erstatningsansvarslovens § 24 a henvises til børns skadegørende *handlinger*, gælder tilsvarende i forhold til børns undladelser. Da det imidlertid sjældent kommer på tale at drage børn erstatningsretligt til ansvar for undladelser, henvises i det følgende for overskuelighedens skyld alene til børns skadegørende handlinger.

Uanset ordlyden af § 24 a er det fast retspraksis, at der ved vurderingen af, om et barn under 15 år har handlet culpøst, *ikke* skal foretages en sammenligning mellem barnets adfærd, og hvad der for en voksen må anses for at være anerkendt handlemåde. Culpavurderingen foretages derimod i forhold til, hvordan et barn på samme alder normalt må antages at handle.

Sammenligningen med, hvordan andre børn på samme alder normalt handler i samme situation, indebærer, at det i mange skadesituationer er nødvendigt at anvende en anden culpamålestok end den almindelige – nemlig en særlig ”børnstandard”. Erstatningsansvar forudsætter således, at børn på det pågældende alderstrin normalt har en forståelse for den skadesrisiko, der er forbundet med den adfærd, barnet udviser. Derimod er det ikke en betingelse, at barnet i fuldt omfang indser skadens omfang og karakter, når blot skaden ikke er atypisk.

Fra retspraksis kan eksempelvis nævnes følgende afgørelse:

U 1991.274 H. To drenge på 10 og 11 år rokkede under en spejdetur ved en 1,5 meter høj mindesten, som derved væltede og forvoldte alvorlig skade på en 11-årig, der også deltog i spejdeturen. Højesteret fandt, at skadevolderne efter deres alder burde have indset, at deres handlemåde indebar risiko for, at stenen kunne vælte og derved forvolde skade på andre. De fandtes derfor erstatningsansvarlige, og der var ikke grundlag for at lempe ansvaret.

Erstatningsansvarslovens § 24 a indeholder en øvre grænse på 15 år, men angiver ikke en nedre grænse for, hvor små børn der kan pålægges ansvar. Af retspraksis fremgår det imidlertid, at der er en aldersmæssig grænse for, hvornår et erstatningsansvar kan komme på tale. Den nedre aldersmæssige grænse ligger formentlig omkring 4-5 år, da det for (endnu) mindre børn ikke giver mening at vurdere, hvordan et normalt barn på samme alder ville have handlet i samme situation, og dermed om barnet har handlet culpøst.

Som eksempler på, at der i praksis er pålagt 4-årige erstatningsansvar kan nævnes følgende afgørelser:

U 1989.278 V. To brødre på henholdsvis 4 og 6 år kravlede over et hegn til en minkfarm og åbnede 979 bure, hvorved 1882 mink slap fri. Brødrene fandtes at være erstatningsansvarlige for minkavlerens fulde tab på ca. 600.000 kr., og lempelsesreglen i den dagældende myndighedslovs § 63, 2. led, fandtes ikke anvendelig.

U 1941.1054 H. Under et skænderi kastede en 4½-årig pige en sten mod en 6-årig, der stod på få meters afstand. Stenen knuste den 6-åriges briller, hvorved glassplinter trængte ind i det ene øje, som måtte fjernes. I modsætning til landsrettens flertal fandt Højesteret, at den 4½-årige efter sin alder måtte antages at have haft forståelsen af, at hun ved at rette et stenkast mod en, der stod i hendes umiddelbare nærhed, nemt kunne volde skade, og hun fandtes derfor erstatningsansvarlig. Henset til, at der var tegnet ansvarsforsikring for skaden, fandtes der ikke grundlag for at lempe erstatningsansvaret.

Aldersgrænsen er i et vist omfang afhængig af, hvilken type skader der er tale om, idet det tillægges betydning, hvor elementær skadesituationen er – selv for et barn. Sædvanligvis inddeles børns skadegørende handlinger i en række typeskader.

Ved *pilfingerskader* forstås traditionelt skader, der er foranlediget af børns trang til at udforske omverdenen. Normalt indgår det i vurderingen af, om der er ansvar, om barnet efter sin alder måtte indse, at handlingen er farlig, om barnet særligt er blevet advaret mod at pille ved den pågældende ting, og om tingen er frit tilgængelig eller gemt væk. Aldersgrænsen for ansvar ved denne type skader antages at ligge omkring 5-6 år. I en afgørelse gengivet i U 1951.894 Ø frifandtes 2 piger på 3 og 2 ¾ år for skader ved at have jaget kyllinger med en pind i nabogårdens hønsehus, hvorved 250 kyllinger døde, jf. om dommen nærmere nedenfor under afsnit 2.3.

Ved skader i forbindelse med *leg* skelnes normalt mellem, om der er tale om såkaldt almindelig (ufarlig) leg eller farlig leg, og om skaden sker på en deltager i legen eller på en udenforstående.

Ved *almindelig leg* tildeles normalt ikke en skadelidt deltager erstatning, medmindre skaden er tilføjet forsætligt. Sædvanligvis er der heller ikke grundlag for at pålægge børn ansvar for skade på en udenforstående skadelidt, medmindre legen konkret ikke er ufarlig for vedkommende. Eksempelvis har det betydning for ansvarsvurderingen, om skade på en udenforstående sker i forbindelse med boldspil, der foregår på en boldbane, eller på en vej, hvor der kan være fare for f.eks. forbipasserende cyklister.

Der tales normalt om såkaldt *farlig leg*, hvis legen frembyder særlig risiko – eksempelvis fordi der anvendes redskaber under legen. Hvis skadelidte er deltager i legen, vil der normalt ske nedsættelse af erstatningen til det halve med henvisning til skadelidtes egen skyld. Er skadelidte derimod en udenforstående, herunder et barn, der har trukket sig ud af legen, tildeles normalt fuld erstatning.

Fra retspraksis kan eksempelvis nævnes følgende afgørelse:

U 1970.864 Ø. Tre drenge på 11 og 12 år legede med en luftbøsse, der var ladet med kartoffelstykker, idet de skiftedes til at skyde efter hinanden. Da drengene på et tidspunkt blev uenige, blev den ene (A) indenfor med bøszen, mens de øvrige (B og C) herefter legede udenfor. For at drille A gik B og C hen til huset, hvor A befandt sig, og klaprede med brevsprækken. Da B herefter ville kigge gennem brevsprækken, blev han ramt i øjet af et kartoffelstykke fra luftbøszen, som A på ca. ½ meters afstand havde affyret inde fra huset mod brevsprækken.

Landsretten bemærkede, at A ved på kort afstand at affyre luftbøssen mod brevsprækken, der umiddelbart inden havde været åbnet af B og C, havde gjort sig skyldig i et uforsvarligt forhold, hvorfor han – da det ikke kunne anses for upåregneligt, at der kunne opstå skade som følge heraf – var erstatningsansvarlig.

Ved *ildspåsættelser* er praksis ganske streng, og den nedre grænse for at statuere erstatningsansvar er formentlig omkring 5 år.

Også ved *trafikskader* er der tale om en streng culpavurdering af børn, og culpanormen nærmer sig i disse tilfælde voksnes normale adfærd i en tilsvarende skadesituation. Generelt stilles der således store krav til børns agtpågivenhed i trafikken, uanset om de i skadesituationen er fodgængere eller cyklister.

Fra retspraksis kan eksempelvis nævnes følgende afgørelse:

U 1951.1096 Ø. B, der var 4 år, stod på fortovet ved sit hjem og løb pludselig ud foran en bil, der måtte foretage undvigemanøvre og derved blev beskadiget. Retten lagde til grund, at det måtte kunne forventes, at et barn på B's alder, der boede ud til en befærdet vej, forstod, at det var forbundet med fare at færdes på vejen uden at se sig for. B fandtes derfor at have handlet uagtsomt ved at løbe ud på vejen uden at se sig for. Erstatningen blev dog nedsat til det halve som følge af skadelidtes uforsigtighed.

Hvis vurderingen efter § 24 a, 1. pkt., fører til, at barnet pålægges erstatningsansvar, er der efter § 24 a, 2. pkt., mulighed for at lempe barnets erstatningsansvar, idet ”erstatningen kan nedsættes eller endog helt bortfalde, hvis det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørende og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre.”

Barnets manglende udvikling (såvel fysisk som mentalt) kan navnlig have betydning, hvis der er tale om at pålægge et mindre barn erstatningsansvar. Med henvisningen til handlingens beskaffenhed kan der både lægges vægt på, hvor risikofyldt adfærd der er udvist, og graden af den udviste uagtsomhed. Er der handlet med forsæt eller en høj grad af uagtsomhed, vil det tale imod en lempelse af barnets erstatningsansvar.

I praksis vil spørgsmålet om lempelse dog bero på en helhedsvurdering, hvor ”omstændighederne i øvrigt” og forholdet mellem skadevolders og skadelidtes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort af andre, antages at være kriterier, der indgår med væsentlig vægt.

Forholdet mellem parternes evne til at bære tabet er navnlig relevant, hvis hverken skadevolder eller skadelidte er dækket af en forsikring. I denne vurdering af parternes økonomiske formåen er det alene barnets (og ikke barnets forældres) økonomiske forhold, der bør indgå. Med ”udsigten til at skaden kan dækkes af andre” sigtes således ikke til forældrenes økonomiske forhold, men derimod

til, om barnets erstatningsansvar skal lempes under henvisning til, at der er en eller flere medansvarlige skadevoldere. Noget andet er, at sådanne medansvarlige skadevoldere efter omstændighederne kan være barnets forældre, hvis disse også har handlet ansvarspådragende i forhold til skaden, jf. nedenfor under afsnit 2.3 og 2.5. I en afgørelse gengivet i U 1975.667 Ø bortfaldt en 5-årigs erstatningsansvar for alvorlig personskade forvoldt med en skruetrækker, formentlig henset til at en kommunal børnehave, der var medansvarlig skadevolder, var forsikringsdækket.

Efter erstatningsansvarslovens § 27, stk. 2, er en forudgående aftale om at fravige § 24 a ugyldig, hvis fravigelsen er til ugunst for den erstatningsansvarlige. Det kan således ikke, inden en skade indtræder, aftales, at der ikke vil kunne ske lempelse af skadevolders ansvar.

Lempelsesmuligheden i § 24 a, 2. pkt., er en særregel om børns erstatningsansvar. Ved siden af denne gælder erstatningsansvarslovens almindelige lempelsesregel i § 24, hvorefter erstatningsansvar kan nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt.

Ved børns skadegørende handlinger vil lempelse efter § 24 navnlig være relevant, hvis baggrunden for overvejelser om lempelse i mindre grad er skadevolderens alder, men derimod erstatningsbeløbs betydelige størrelse. Hvis der er tale om ansvar som følge af forsætlige hærværkslignende forhold, vil det imidlertid være vanskeligt at lempe ansvaret efter § 24, selv ved store erstatningsbeløb.

I praksis er der eksempler på, at selv relativt unge personer ifalder erstatningsansvar på flere hundredetusinde kroner, som kan belaste dem langt ind i voksenlivet. Det er kommissionens opfattelse, at sådant erstatningsansvar for barnet er relativt ukendt i befolkningen, og at der således er behov for en bredere oplysningsindsats på dette område.

2.3. Særligt om forældres ansvar for børns skadegørende handlinger

Forældre hæfter ikke for deres børns skadegørende handlinger. Forældre kan derimod ifalde erstatningsansvar for skader forvoldt af deres børn, hvis forældrenes adfærd i sig selv er ansvarspådragende i forhold til den skadegørende handling. Da der er tale om et selvstændigt ansvar for forældrene, er ansvaret ikke betinget af, at der (også) er grundlag for at pålægge det skadevoldende barn ansvar.

Forældre og andre, der har børn i deres varetægt, eksempelvis skoler, børnehaver, andre institutioner, feriekolonier, bedsteforældre mv., har pligt til at føre et rimeligt tilsyn med de pågældende børn. Et selvstændigt ansvar for forældre mv. kan derfor komme på tale, hvis forældrene tilsidesætter denne tilsynspligt eller undlader at give barnet de nødvendige instruktioner, hvis dette fører til, at barnet forvolder skade. Som det ses, indebærer forældres ansvar typisk – i modsætning til det ovenfor nævnte om barnets selvstændige ansvar – ansvar for en undladelse.

Retspraksis indeholder en række domme, hvor forældre mv. er pålagt erstatningsansvar for deres børns skadegørende handlinger som følge af tilsidesættelse af tilsynsplikten. Af denne praksis fremgår imidlertid også, at der er tale om en forholdsvis lempelig culpavurdering af forældrene mv. Omfanget af tilsynsplikten vil i vid udstrækning afhænge af barnets alder, og er barnet 12-17 år, kommer det næppe på tale at pålægge forældrene mv. erstatningsansvar for deres børns skadegørende handlinger. Efter praksis er forældreansvaret knyttet til, om forældre mv. *konkret* har tilsidesat tilsynsplikten. Der foreligger derimod ikke retspraksis, der kender forældre erstatningsansvarlige under henvisning til dårlig eller mangelfuld opdragelse generelt.

Fra retspraksis kan eksempelvis nævnes følgende afgørelser, hvor forældre mv. er pålagt ansvar:

U 1963.627/2 V. B, der var 2½ år, legede på en legeplads, og havde i den forbindelse fået besked om at holde sig fra de biler, der var parkeret ved legepladsen. B's mor havde fra et vindue i en stueejlighed jævnligt set efter B. B kastede sten mod en parkeret bil, hvorved lakket blev beskadiget. Der fandtes ikke at være grundlag for at pålægge B ansvar under hensyn til hans alder. Derimod fandt retten, at B's forældre – henset til B's alder og til at der var tale om leg på et sted, hvor der lå grus tæt ved parkerede biler – ikke at have ført fornødent tilsyn med B, og de blev derfor pålagt ansvar for den pågældende skade.

U 1956.215 H. To drenge på 9 og 11 år havde, uden at det var blevet bemærket, i 4 timer været væk fra en institution for vanskelige børn, hvor de var anbragt. I den periode satte de ild til høet på loftet på en nærliggende gård, hvorved ejendommen delvist nedbrændte. Et flertal af Højesterets dommere fandt, at institutionen var erstatningsansvarlig for den pågældende skade, da tilsynet med drengene ikke havde været tilstrækkeligt, særligt under hensyn til institutionens kendskab til, at den ene af drengene tidligere havde foretaget ildspåsættelser.

U 1951.894 V. Tre piger på 3, 2¾ og 1½ år havde skaffet sig adgang til hønsehuset på nabo-gården. Her jagtede de to ældste med pinde kyllinger, hvorved ca. 250 stk. døde. Henset til børnenes alder fandt retten det betænkeligt at statuere, at der forelå forsæt eller uagtsomhed i retlig forstand, og børnene fandtes derfor ikke erstatningsansvarlige. Et flertal af dommerne fandt derimod forældrene erstatningsansvarlige, idet de i ca. en time ikke havde været klar over, hvor børnene befandt sig, hvorfor der – henset til at det ældste barn kun var 3 år – ikke havde været tale om fornødent tilsyn.

Som et eksempel på, at tilsynsplikten ikke var tilsidesat, kan nævnes følgende afgørelse:

U 1998.1770 Ø. En 9-årig pige P, der deltog i en skolefritidsordning, blev på fritidshjemmets legeplads ramt i øjet af en kæp, som en 5½-årig dreng kastede. Landsretten lagde til grund, at tilsynet med de børn, der legede udendørs, i overensstemmelse med de fastsatte retningslinjer var foretaget af to pædagoger, og der fandtes ikke grundlag for at fastslå, at disse retningslinjer for tilsynet var utilstrækkelige. Den omstændighed, at den ene pædagog kortvarigt havde været væk fra området, fandtes endvidere at være uden betydning for den skete ulykke. Kommunen blev derfor frifundet for erstatningsansvar.

2.4. Særligt om forsikringsdækkede skader

Erstatningsansvarslovens kapitel 2 indeholder en række regler om erstatningsansvar for skader, der er dækket af en forsikring.

Hovedreglen om en forsikrings betydning for erstatningsansvaret findes i erstatningsansvarslovens § 19, der har følgende ordlyd:

”§ 19. I det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, er der ikke erstatningsansvar.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder ikke, såfremt:

- 1) den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, eller
- 2) skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

...”

Bestemmelsen omhandler alene den situation, hvor *skadelidte* har tegnet en forsikring. Den omstændighed, at skadevolderen måtte have tegnet en ansvarsforsikring, er således ikke relevant i forhold til bestemmelsens anvendelse.

Som det fremgår, er hovedreglen efter § 19, stk. 1, at der ikke er erstatningsansvar i det omfang, den pågældende skade er dækket af en forsikring som de nævnte – dvs. (skadelidtes) tingsforsikring eller driftstabsforsikring. Bestemmelsen fritager dermed ikke skadevolder for erstatningsansvar ved personskade, uanset om skadelidte måtte have tegnet ulykkes- eller livsforsikring.

Foreligger der en forsikring som nævnt i bestemmelsen, er konsekvensen, at skadevolders ansvar som udgangspunkt bortfalder. Der er dermed ikke blot tale om, at erstatningsansvaret kan lempes. Erstatningsansvaret bortfalder dog alene *i det omfang, der er forsikringsdækning*. Dette betyder, at erstatningsansvaret uanset forsikringen opretholdes for den del, der ikke måtte være forsikringsdækket, f.eks. fordi den tegnede forsikring ikke dækker hele tabet på grund af underforsikring, eller fordi der i forsikringen er vilkår om selvrisiko. Af formuleringen følger imidlertid også, at erstatningsansvaret bortfalder, hvis det *er* dækket af en forsikring. Dette gælder, uanset om anmeldelse af skaden betyder, at skadelidte herefter mister en ret til bonus eller fremover må påregne præmiestigning, jf. eksempelvis en afgørelse gengivet i U 1998.1606 V, hvor skadelidte – trods kaskoforsikring på den beskadigede bil – kunne kræve selvriskobeløbet erstattet af skadevolder, men ikke præmiestigningen på kaskoforsikringen.

Foreligger der en relevant forsikring, følger det af § 19, stk. 1, at skadevolderens ansvar – og ikke kun forsikringsselskabets regresret over for skadevolderen – bortfalder. Skadelidte kan derfor ikke vælge at rette sit krav mod skadevolderen i stedet for forsikringsselskabet.

Erstatningsansvarslovens § 19 finder anvendelse, uanset om grundlaget for skadevolders ansvar er culpapreglen eller en strengere ansvarsnorm. I relation til visse regler om skærpet ansvar er der imidlertid fastsat regler om, at skadevolders ansvar opretholdes til trods for forsikringsdækningen, jf. § 21.

Erstatningsansvarsloven indeholder flere undtagelser til hovedreglen om ansvarsfrihed i § 19, stk. 1. I denne sammenhæng findes den væsentligste modifikation i § 19, stk. 2, nr. 1, hvorefter stk. 1 ikke gælder, hvis skadevolder har forvoldt skaden ved forsæt eller grov uagtsomhed.

Om baggrunden for denne undtagelse er i forarbejderne anført, at både præventive hensyn og hensynet til retsbevidstheden tilsiger, at erstatningsansvaret fastholdes, hvis skaden er forvoldt med forsæt, eller der er handlet med en meget høj grad af uagtsomhed, der må ses som en hensynsløs ligegyldighed over for andres værdier, jf. side 14-15 i Erstatningslovudvalgets betænkning nr. 829/1978 om lempelse af erstatningsansvar mv.

Fastholdelse af erstatningsansvaret med henvisning til § 19, stk. 2, nr. 1, forudsætter, at der er tale om forsæt eller grov uagtsomhed i forhold til den konkrete skade. Selv om skadevolder har handlet forsætligt eller udvist grov uagtsomhed i forhold til eksempelvis et brugstyveri, er det ikke givet, at erstatningsansvaret på den baggrund fastholdes i relation til eventuelle følgeskader. I en afgørelse gengivet i U 1990.27 H fandt Højesteret således, at der hverken i ordlyden eller i forarbejderne til undtagelsesbestemmelsen i § 19, stk. 2, nr. 1, var fornødne holdepunkter for at fastslå, at et forsætligt brugstyveri af en bil også betyder, at skadevolder (tyven) forsætligt har forvoldt en skade, der er opstået ved et kørselsuheld i bilen.

Ansvarsfritagelsen i erstatningsansvarslovens § 19, stk. 1, finder endvidere ikke anvendelse, hvis der er tale om erstatningsansvar ved udøvelse af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed, jf. § 19, stk. 2, nr. 2, eller hvis der er tale om erstatningsansvar i medfør af visse nærmere opregnede love, herunder færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, jf. § 21.

Mens erstatningsansvarslovens § 19 omhandler betydningen af, at skadelidte har tegnet en forsikring, indeholder forsikringsaftaleloven visse bestemmelser, der vedrører den situation, hvor *skadevolder* er dækket af en ansvarsforsikring.

En almindelig familieansvarsforsikring omfatter forsikringstager samt dennes hjemmeboende børn og udeboende børn under 21 år, hvis de ikke lever i fast parforhold eller selv har børn boende hos sig. Skader, der forvoldes af et barn, er dermed som hovedregel dækket af en ansvarsforsikring, hvis

forældrene har tegnet en almindelig familieforsikring, idet disse forsikringer typisk indeholder både en indboforsikring og en ansvarsforsikring.

Efter forsikringsaftalelovens § 18, stk. 1, er udgangspunktet, at den sikredes (skadevolderens) forsætlig fremkaldelse af forsikringsbegivenheden ikke dækkes af forsikringen. Ved forsætlig skadeforvoldelse forstås ikke kun skade, som vedkommende tilføjer med vilje, men også skader hvor skadevolder må forudse, at skaden er en uundgåelig følge, eller at skadevolder ud fra sit erfaringsgrundlag må forstå, at skaden er en så nærliggende følge, at den med overvejende sandsynlighed vil indtræde.

Hovedreglen er således, at en ansvarsforsikring ikke dækker skader, der forvoldes med forsæt. En undtagelse herfra findes i forsikringsaftalelovens § 19, stk. 1, som har følgende ordlyd:

”Bestemmelserne i § 18 om bortfald eller begrænsning af selskabets ansvar finder ikke anvendelse, når den sikrede var under 14 år eller på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt.”

Af bestemmelsen følger, at der er forsikringsdækning for skader, som er forvoldt forsætligt, hvis skadevolderen er under 14 år. Forsætlig skadeforvoldelse dækkes med andre ord fuldt ud, når blot skadevolderen er under 14 år på handlingstidspunktet. Dette gælder uanset karakteren af den ansvarspådragende handling, og således også ved eksempelvis hærværk, som barnet ville ifalde et strafansvar for, hvis vedkommende havde været over den kriminelle lavalder.

Baggrunden for bestemmelsen er, at det med mindre børns ansvar kan være vanskeligt at skelne mellem skade, der forvoldes med vilje, og skade, der skyldes tankeløshed.

Bestemmelsen er ikke i sig selv udtryk for en udvidelse af det erstatningsretlige ansvar. Forsikringsdækning kommer derfor kun på tale, hvis det skadevoldende barn efter de almindelige erstatningsretlige principper kunne gøres ansvarlig, hvilket navnlig vil sige, at barnet har opnået en alder, hvor erstatningsansvar er relevant, jf. ovenfor under afsnit 2.2. Er der tale om skade forvoldt af et barn, der er under den nedre aldersmæssige grænse, og hvor der derfor ikke kan gøres et ansvar gældende, kommer forsikringsdækning uanset forsikringsaftalelovens § 19, stk. 1, kun på tale, hvis den pågældende ansvarsforsikring indeholder en såkaldt børneklausul. Børneklausulerne kan have varierende indhold (herunder være begrænset til at dække personskade), men er i alle tilfælde udformet med henblik på at dække skader, som et barn på grund af sin alder ikke kan gøres erstatningsansvarlig for.

Forsikringsaftalelovens § 19, stk. 1, er deklaratorisk, men fraviges normalt ikke i praksis.

Samspillet mellem erstatningsansvarsloven og forsikringsaftaleloven indebærer, at et barns erstatningsansvar, som trods skadelidtes eventuelle forsikringsdækning opretholdes, fordi der er handlet

forsætligt, jf. erstatningsansvarslovens § 19, stk. 2, nr. 1, er dækket af en familieansvarsforsikring, hvis barnet var under 14 år på handlingstidspunktet.

2.5. Offentlige dækningsordninger

Offererstatningsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 688 af 28. juni 2004, som ændret ved lov nr. 516 af 7. juni 2006, indeholder regler om, i hvilke tilfælde skadelidte kan få sit tab i anledning af en indtrådt skade dækket af staten. Efter lovens § 1 yder staten erstatning og godtgørelse for personskader, der forvoldes ved en overtrædelse af straffeloven her i landet. Erstatning ydes desuden for skade på tøj og andre sædvanlige personlige ejendele, som skadelidte havde på sig, da personskaden blev forvoldt.

Lovens afgrænsning betyder, at eksempelvis tingsskade i anledning af hærværk eller ildspåsættelse ikke kan kræves dækket af staten under offererstatningsordningen.

Hvis der udbetales erstatning til den forurettede, indtræder staten i skadelidtes krav mod skadevolderen, jf. § 17.

Efter lovens § 5 yder staten erstatning i disse tilfælde, selv om gerningsmanden er ukendt eller ikke kan findes, eller selv om gerningsmanden ikke kan straffes, herunder fordi vedkommende er under 15 år.

2.6. Særligt om flere ansvarlige skadevoldere

Som det fremgår af ovennævnte, kan de almindelige regler om børns erstatningsansvar og forældres ansvar for deres børns skadegørende handlinger føre til, at flere personer er forpligtet til at erstatte den samme skade. Hvis barnet efter erstatningsansvarslovens § 24 a kan pålægges ansvar, og hvis barnets forældre har pådraget sig et selvstændigt culpaansvar ved at tilsidesætte en tilsynsforpligtelse, vil der således være flere ansvarlige skadevoldere i anledning af den pågældende skade.

I dansk ret er udgangspunktet ved flere ansvarlige skadevoldere, at de hæfter solidarisk. Dette indebærer, at skadelidte kan kræve hele erstatningsbeløbet dækket af den enkelte skadevolder, således at alle skadevolderne er frigjorte, når skadelidte har modtaget det fulde erstatningsbeløb, uanset hvem af skadevolderne der indfrier erstatningsbeløbet.

Den, som skadelidte vælger at rette kravet mod, er imidlertid ikke nødvendigvis den af skadevolderne, der i sidste ende skal bære erstatningsbyrden. Spørgsmålet om, i hvilket omfang den indfriende skadevolder har regres mod en medskadevolder, er nærmere reguleret i erstatningsansvarslovens § 25, der har følgende ordlyd:

”§ 25. Den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt.

Stk. 2. Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af en ansvarsforsikring, gælder § 19, stk. 1 og 2, og § 21. I de tilfælde, der er nævnt i § 19, stk. 2, nr. 1 og 2, og § 21, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. § 20 finder tilsvarende anvendelse.”

Hvis barnet og forældrenes forsikringsmæssige situation er den samme – dvs. hvis ingen eller alle er dækket af en ansvarsforsikring – afgøres den indbyrdes ansvarsfordeling efter erstatningsansvarslovens § 25, stk. 1. Herefter skal der foretages en helhedsvurdering af, i hvilket omfang det er rimeligt at tildele den indfriende skadevolder regres, idet der bl.a. skal tages hensyn til ansvarets beskaffenhed.

Hvis ingen af skadevolderne er forsikringsdækkede, kan forskelle i skadevoldernes økonomiske forhold have betydning. Dette var eksempelvis tilfældet i en afgørelse gengivet i U 2001.1590 V, hvor et barn B under leg med bue og pil i en kommunal skole ramte en legekammerat i øjet. Retten fandt, at skolen ikke havde ført effektivt tilsyn med henblik på at sikre, at et forbud mod at skyde med pile blev overholdt, og kommunen og B fandtes at være solidarisk ansvarlige over for skadelidte. Hverken kommunen eller B var dækket af ansvarsforsikring, og kommunen kunne ikke anses for selvforsikrer. I det indbyrdes forhold fandtes kommunen at skulle bære erstatningsbyrden.

Hvis enkelte, men ikke alle, solidarisk ansvarlige skadevoldere er dækket af en ansvarsforsikring, afgøres deres indbyrdes forhold efter bestemmelsen i § 25, stk. 2. Dette indebærer efter bestemmelsens 1. pkt., at et regreskrav mod den skadevolder, der ikke er dækket af en ansvarsforsikring, som udgangspunkt bortfalder. Regresansvaret opretholdes alene, hvis (1) vedkommende har handlet forsætligt eller har udvist grov uagtsomhed, (2) skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed, eller (3) ansvaret er reguleret i visse nærmere angivne love, herunder færdselsloven.

Erstatningsansvarslovens § 25, stk. 2, 2. pkt., indeholder en lempelsesregel, der bl.a. er anvendelig, hvis regreskravet *ikke* bortfalder i medfør af 1. pkt., f.eks. fordi den pågældende skadevolder har handlet forsætligt eller udvist grov uagtsomhed. Tanken med bestemmelsen er, at der i så fald kan tages hensyn til de foreliggende forsikringer med den konsekvens, at erstatningsansvaret endeligt placeres helt eller delvis hos den skadevolder, der er forsikringsdækket.

Bestemmelsen i erstatningsansvarslovens § 25 suppleres af den særlige lempelsesregel, der er i lovens § 24 a, 2. led, jf. ovenfor under afsnit 2.2. Det antages således, at § 24 a, 2. led, kan anvendes til at lempe et barns regresansvar over for en medansvarlig skadevolder ved siden af erstatningsansvarslovens § 25.

3. Udenlandsk ret om forældreansvar

3.1. Norge

Det følger af § 1-1 i den norske skadeserstatningslov, at børn og unge under 18 år skal erstatte de skader, som de forvolder forsætligt eller uagtsomt, for så vidt det findes rimeligt under hensyn til vedkommendes alder, den udviste adfærd, økonomiske evne og forholdene i øvrigt.

Herudover indeholder loven i § 1-2, nr. 1, en bestemmelse om forældres selvstændige ansvar for børns handlinger. Heraf følger, at forældre ifalder ansvar for skader forvoldt af børn og unge under 18 år, hvis forældrene ikke har foretaget behørigt tilsyn med barnet eller den unge eller på anden måde ikke har foretaget det, der med rimelighed kan kræves for at hindre den pågældende i at forvolde skade. Bestemmelsen antages at være udtryk for en almindelig culpanorm, jf. Peter Lødrup, Lærebok i erstatningsrett, 5. udgave, 2005, side 140.

Foruden dette selvstændige erstatningsansvar for forældrene, indeholder skadeserstatningsloven i § 1-2, nr. 2, en bestemmelse, hvorefter forældre i et vist omfang hæfter for deres børns skadevoldende handlinger. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”Uansett egen skyld svarer foreldre for skade voldt forsettlig eller uaktsomt av deres barn under 18 år som de bor sammen med og har omsorgen for, med inntil 5.000 kroner for hver enkelt skadevoldning.”

Bestemmelsen pålægger ikke forældrene et objektivi ansvar i sædvanlig forstand, idet ansvaret er betinget af culpa hos det skadevoldende barn. Når der alligevel er tale om et skærpet ansvar for forældrene, skyldes det, at forældreansvaret efter bestemmelsen ikke forudsætter, at forældrene selv har handlet culpøst, eksempelvis ved at tilsidesætte en tilsynsforpligtelse. Forældrene bliver derved – uanset at de ikke selv kan bebrejdes noget – ansvarlige for deres børns culpøse handlinger eller undladelser.

En bestemmelse om forældres hæftelsesansvar for deres børns culpøse adfærd blev indført i den norske skadeserstatningslov i 1966. Baggrunden for denne regel var nogle overvejelser, der i april 1964 var blevet offentliggjort i Indstilling I fra en sagkyndig komité, som i 1960 var blevet nedsat med henblik på at overveje spørgsmålet om bl.a. børns og forældres erstatningsansvar, når børn er skadevoldere.

Mens komitéens flertal alene fandt grundlag for at foreslå en lovfæstelse af det allerede gældende tilsynsansvar for forældrene, foreslog ét medlem af komitéen, at der tillige skulle indføres et begrænset objektivi ansvar for forældrene. således at disse hæfter for skade forvoldt af børn og unge under 18 år, som forældrene bor sammen med og har omsorgen for.

I forarbejderne til den pågældende lovændring anføres følgende om et hæftelsesansvar for foreldrene, jf. Ot.prp. nr. 48 (1965-66), side 17-18:

”Departementet har vært noe i tvil om hvorvidt det bør innføres et begrenset objektivt ansvar for foreldre når det gjelder skader deres barn volder på uforsvarlig måte (ved forsett eller uaktsomhet). Som det går fram av uttalelserne foran, har det vært motstridende oppfatninger blant dem som har uttalt seg.

En ordning med et begrenset objektivt ansvar for foreldre har etter departementets oppfatning flere fordeler...Et objektivt ansvar tilsies for det første ut fra reparationshensynet, ikke minst fordi det ofte hefter særlige vansker ved inndrivelsen av erstatningsbeløp hos barn og ungdom. Det byr videre på prosess-økonomiske og retstekniske fordeler og kan i det hele virke med til å avskjære diskusjon om ansvaret for småskader, hvor det er på det rene at vedkommende barn har volt skaden ved uforsvarlig atferd.

Et begrenset objektivt ansvar vil neppe kjennes fremmed for de flestes rettsfølelse. Foreldre flest synes vel det er naturlig å erstatte mindre skader som deres barn har volt forsettlig eller uaktsomt, selv ora de ikke skulle være juridisk forpliktet til det.

Det objektive ansvar vil også kunne ha en viss preventiv betydning. Foreldre som ellers kjanske stiller seg nokså likegyldige til hva deres barn foretar seg, vil få oppfordring til å være mer påpasselig når de risikerer å måtte svare erstatning for skader barna gjør. Et objektivt ansvar kan bidra generelt til å øke forståelsen av at skadehandling av barn og ungdom må motarbeides, og departementet ser det som viktig å styrke den alminnelige opinion på dette område i vår tid, jf. bl.a. de kriminalpolitiske hensyn. Psykologisk sett kan det være en fordel å få engasjert foreldrene som ansvarlige uten å måtte blande inn bebrejdelser om skyld.

Det bør imidlertid neppe komme på tale å innfre et (begrenset) objektivt ansvar uten noen adgang til å lempe det. Prosessøkonomisk ville nok dette by på fordeler, idet man ville unngå å få prosedyre om nedsettning av ansvaret. Men ansvaret ville i enkelte tilfelle kunne ramme urimelig hardt. Dette vil kunne være tilfellet dersom foreldrenes økonomi er særlig svak (f.eks. hvor det er tale om en enslig forsørger), eller hvor vedkommendes barn har volt en serie med skader som samlet vil kunne medføre et stort ansvar. Selv om en må gå ut fra at foreldre vil få adgang til å forsikre seg mot ansvaret, må en regne med at foreldrene må bære en viss selvrisiko.

Departementet er etter dette kommet til at det bør innføres en regel om et begrenset objektivt ansvar for foreldre, men med adgang til at sette ansvaret ned dersom det virker urimelig tyngende. Det bør dog etter departementets oppfatning bare komme på tale å lempe dette ansvaret i unntakstilfelle. Skulle det bli alminnelig å lempe ansvaret, ville det vesentlige poeng med det objektive ansvar falle bort.

Det beror på et skjønnsspørsmål hvor høyt det objektive ansvar skal settes. Departementet er blitt stående ved kr 500 for hver enkelt skadeforvoldelse som passende. Dette beløpet er stort nok til å gi dekning for de mindre skadeforvoldelser, som tross alt vel er de mest hyppig forekommende. Det må også antas høyt nok til å ha en viss preventiv virkning, som et påtrykk på foreldrene til å føre tilsyn med sine barn.”

Som det ses, er baggrunden for bestemmelsen således navnlig hensynet til at sikre skadelidtes dækning af dennes tab samt præventive hensyn.

Der er endvidere i forslaget fra mindretallet i komitéen lagt vægt på, at man med en sådan bestemmelse vil "fange" bevisvanskelige tilfælde med "skjult skyld", da det kan være vanskelig at føre det fornødne bevis for mangelfuld opdragelse, og at et hæftelsesansvar for forældre i øvrigt vil være i overensstemmelse med den almindelige retsfølelse, jf. Innstilling I, april 1960, side 18. Der peges i mindretallets forslag også på, at ansvaret vil kunne stimulere forældrene til at øge påpasseligheden med, hvad barnet foretager sig, og at det på en praktisk måde viser den tætte samhørighed og solidaritet mellem forældre og barn.

Hæftelsesansvaret forudsætter, at det skadevoldende barn er under 18 år og bor sammen med den pågældende forælder. Spørgsmålet om, hvad der skal til for at anse et barn som hjemmeboende, og hvilken type forældre-barn relation der kræves, for at bestemmelsen finder anvendelse, er ikke nærmere omtalt i lovbemærkningerne til bestemmelsen. I mindretallets forslag i Innstilling I, april 1960, side 19, er anført følgende:

"I tredje ledd er tatt opp den foreslåtte regel om begrenset objektivt ansvar. Den gjelder bare ansvar for barn under 18 år som foreldrene bor sammen med og har omsorgen for, altså ikke barn som er flytt heimefra eller anbrakt i anstalt m.m. Har bare en av foreldrene omsorgen, vil denne ha det objektive ansvaret alene."

I den juridiske litteratur anføres, at bofællesskabet mellem forældre og barn giver den pågældende forælder anledning til at kontrollere barnets adfærd og opdragelse, og at de præventive hensyn, der til en vis grad ligger til grund for reglen, ikke gør sig gældende, hvis barnet ikke længere bor sammen med forældrene, jf. Bjarte Askeland, Erstatningsrettslig identifikation, 2002, side 258.

Samme sted anføres endvidere følgende:

"Den omstendighet at *fosterbarn* ikke omfattes af regelen, viser imidlertid at preventive betraktninger ikke er helt avgjørende. Fosterforeldre vil i tilnærmet samme grad som alminnelige biologiske foreldre kunne opdrage barna og på andre måter forebygge mot skade. Af denne omstendighet ikke har kvalificert dem for identifikasjonsansvar, viser at også andre sider ved forbindelsen mellom foreldre og barn er utslagsgivende.

Mye taler for at lovens vilkår "foreldre" og "barn" bygger på et juridisk, ikke et biologisk, familiebegrep. Dette følger av at adoptivbarn etter sikker rett omfattes av regelen. Det sentrale identifikasjonsgrunnlaget synes etter dette å være at man har valgt å knytte seg til en person som familiemedlem, et barn. Det å adoptere et barn er en signalisering overfor utenverdenen om at man tager ansvar for barnet på godt og vondt. At fosterbarn holdes utenfor, kan indikere at også det økonomiske fellesskap som består mellom foreldre og barn står sentralt."

Efter bestemmelsen er erstatningsbeløbet begrænset til (nu) 5.000 norske kroner pr. ”skadevoldning”. I lovbemærkningerne er ikke anført synspunkter om, hvornår der er tale om en eller flere skader, men i mindretallets forslag i Innstilling I, april 1960, anføres på side 19 følgende:

”Ansvaret foreslås begrænset til (antydningssvis) kr. 1.000 pr. skadevoldning pr. foreldrepar. Hvilke skader som går inn under hvert enkelt skadevoldning, må avgjøres konkret. Når det er naturlig erstatningsrettslig sett å se barnets skadegjørende virksomhet – handling eller forsømmelse – som ett samlet hele, vil alle skader som denne virksomhet volder, gå inn under samme begrensingsbeløp. Dette vil i så fall gjelde selv om det er flere skadelidte, iallfall ved tingskader, og i noen grad også ved personskader. I alminnelighet må det opereres med eget begrensingsbeløp for hvert enkelt skadevoldende barn.”

Som det fremgår, forudsætter forældrenes hæftelsesansvar, at det skadevoldende barn har handlet culpøst. Hverken lovbemærkningerne eller den juridiske litteratur ses at omtale det indbyrdes forhold mellem barn og forældre i et tilfælde, hvor både forældre og barn anses for erstatningsansvarlige for en given skade. Af mindretallets argumentation til støtte for en præventiv virkning af et hæftelsesansvar fremgår imidlertid, at forældrene forudsættes at have regres mod det skadevoldende barn, idet det anføres, at et barn, der er uden midler, måske vil føle et større ansvar, når barnet ved, at forældrene kommer til at betale ”(selvsagt med rett til regress mot barnet).”, jf. Innstilling I, april 1960, side 18.

Bestemmelsen er siden vedtagelsen i 1966 ændret flere gange. I 1976 blev beløbsgrænsen hævet fra 500 til 1.000 norske kroner under henvisning til den almindelige prisudvikling og den øgede velstand generelt, og bestemmelsen er senest ændret i 1995, hvor beløbsbegrænsningen blev hævet fra 1.000 kr. til 5.000 kr. pr. skadeforvoldelse.

Forud for den pågældende lovændring i 1995 og i forbindelse med høringen over det pågældende lovforslag var der fra flere sider peget på, at beløbet burde hæves betydeligt, eksempelvis til 20.000 kr.

I forarbejderne til denne lovændring er bl.a. anført følgende, jf. Ot.prp. nr. 23 (1994-1995), side 3:

”Departementet mener beløpet bør heves utover det som ville følge av en sammenligning med den alminnelige prisutvikling. Beløpet bør ikke settes så lavt at det snart bliver behov for å justere det på ny.

Desuten mener departementet at det kan være behov for en viss innskjerping av foreldres objektive ansvar for skader voldt af deres barn. Et noe strengere erstatningsansvar for foreldre til barn under 18 år vil etter departementets syn kunne ha en viss preventiv effekt i forhold til typiske former for barne- og ungdomskriminalitet, f.eks. skadeverk og tyverier. Departementet peker også på at et skjerpet objektivt erstatningsansvar for foreldrene generelt kan bidra til å øke forståelsen for at barne- og ungdomskriminalitet må motarbeites, og til å markere at foreldrene i den forbindelse har en viktig del av ansvaret.

Departementet er klar over at en beløpsøkning fra 1.000 kr. til 5.000/10.000 kr. kan oppleves som stor for mange foreldre med svak økonomi. Departementet peker alligevel på at det vil kunne tas nødvendig hensyn til foreldrenes betalingsevne gjennom den alminnelige lempningsregelen i skadeserstatningsloven § 5-2. Etter denne bestemmelsen kan ansvaret lempes når retten etter en skjønnsmessig helhetsvurdering finner at ansvaret virker urimelig tyngende for foreldrene, eller når det i særlige tilfeller er rimelig at den skadelidte helt eller delvis bærer skaden.”

Og videre på side 5:

”Departementet foreslår å auke beløpsgrensa i skadeserstatningsloven § 1-2 nr 2 til 5.000 kroner. Dei fleste høyringsinstansane har gått inn for ei grense på 5.000 kroner eller noko mindre, eller har ikkje hatt merknader. Ei slik heving inneber ei reell skjerping av ansvaret også etter at det er teke omsyn til inflasjonen. Omsynet til at skadelidne skal få dekt tapet sitt, talar for ei auke utover ei rein indeksregulering....

På den andre sida vil departementet ikkje gå inn for at grensa vert sett høgare enn til 5.000 kroner, slikt nokre få av høyringsinstansane går inn for. Departementet peikar på at ansvaret er objektivt, og er til skilnad frå hovedregelen for skadebotansvar eit ansvar fir handlinger valda av andre. Ein bør derfor vere varsam med å heve grensa for mykje. I tilfelle der foreldra sjølv har vist aktløyse ved mangel på tilsyn o l, kan dei bli ansvarlege etter foresegna i skadeserstatningsloven § 1-2 nr 1. For foreldre sitt skyldansvar gjeld det ikke nokon beløpsgrense.”

Bestemmelsen har efter det oplyste ikke givet anledning til nærmere analyser eller omtale. Barneombudet i Norge har i en uttalelse af 4. juni 2008 på linje hermed oplyst, at man kun modtager få henvendelser om hæftelsesreglen.

Efter det oplyste findes alene én trykt afgørelse, hvori hæftelsesreglen er anvendt, jf. Rettens Gang 1975, side 186. I denne sag blev et forældrepar pålagt at hæfte med 500 norske kr. for en skade, deres 9-årige søn uagtsomt havde påført en legekammerat ved iført skøjter at sparke denne på kæbepartiet. Kammeraten pådrog sig omfattende tandskader, og den 9-årige blev pålagt et selvstændigt erstatningsansvar for 9.500 norske kr.

3.2. Sverige

Den svenske skadeståndslag indeholder i kapitel 2, § 4, en særlig regel om børns erstatningsansvar. Efter denne bestemmelse ifalder en skadevolder, der er under 18 år, erstatningsansvar for sin culpøse adfærd, idet der dog skal tages behørigt hensyn til vedkommendes alder og udvikling, handlingens beskaffenhed, foreliggende ansvarsforsikringer og andre økonomiske forhold samt omstændighederne i øvrigt.

Bestemmelsen angiver alene, under hvilke omstændigheder et skadevoldende barn kan gøres erstatningsansvarlig.

Svensk lovgivning indeholder endvidere bestemmelser, der er relevante ved vurderingen af, om forældre pådrager sig ansvar for deres børns skadegørende handlinger. Af kapitel 6, § 2, i föräldrebalken følger, at forældremyndighedsindehaveren – med henblik på at hindre, at barnet forårsager skade på andre – skal sørge for, at barnet er under tilsyn. Forældrene hæfter således ikke for skader forvoldt af deres børn, men kan efter omstændighederne ifalde et selvstændigt culpaansvar som følge af manglende tilsyn, jf. kapitel 2, § 1, i skadeståndslagen.

Det svenske Brottsförebygganda Rådet har tidligere haft til opgave at vurdere, om forældres ansvar for deres børns handlinger skal skærpes via erstatningsregler eller på anden måde, samt angive positive eller negative effekter af et sådant skærpet ansvar. Rådets overvejelser om at gøre forældre erstatningsansvarlige for deres børns skadegørende handlinger i videre udstrækning end det ovenfor nævnte er gengivet i betænkning 1990:1 om barnens brott och föräldrarnas ansvar.

Om formålet med et skærpet ansvar anføres i betænkningen indledningsvis følgende, jf. side 79 og 80:

”För det fall lagstiftningsvägen skulle komma att väljas har bl a följande synspunkter fremförts. Ett ökat skadeståndsansvar för föräldrar för sina barns skadevällande handlinger bör inte i första hand syfta till att tillgodose de skadelidandes behov. Meningen bör i stället vara att ett vodat ansvar skall få familjen att ändra handlingsmönster och att föräldrarna mobiliseras som sociale kontrollörer.

...

En regel om ökat skadeståndsansvar skulle kunna innebära ett närmande mellan barn och föräldrar och ge upphov till en diskussion om hur problemet skall lösas. Regeln medför en ökad aktivitet från föräldrarnas sida och öppbar en möjlighet till dialog och samverkan med barnen. Dette kan vara av värde inte minst för familjer som befinner sig i ett särskilt svårt socialt läge. För dessa skulle en lagregel kunne vara ett konkret verktyg i förhållande till barnet.

Man behöver inte utgå från att ett ökat skadestånd får föräldrar skulle komma att uppfattas som något negativt. Tvärtom kan det antas att många föräldrar vill ha ett ökat ansvar även ekonomisk, eftersom de känner en solidaritet med den skadelidande som de vill ta på sig i barnets namn.

Det kan diskuteres vilken preventiv effekt en skadeståndsregel skulle få. En uppfattning är att regeln inte har en direkt utan en indirekt verkan. När en förälder via massmedia tager del av att skadestånd dömts ut i ett visst fall, kan de påverka föräldern till att ta olika initiativer och därigenom förbättra sammenhållningen i familien. Enligt en annan uppfattning har regeln inte någon preventiv verkan i familjer som redan befinner sig i ett stærkt utsatt socialt läge. Ytterligere en uppfattning är att regeln kan få effekt även i sådana fall, låt vara i mindre utsträckning.”

I betænkningen drøftes forskellige modeller for et skærpet forældreansvar, og rådet anbefaler herefter, at der i skadeståndslagen indsættes en bestemmelse, hvorefter forældre (inden for en vis beløbs-

grænse) er ansvarlige for de skader, som barnet skal erstatte – dvs. et hæftelsesansvar for barnets culpøse adfærd.

Rådet fremhæver i den forbindelse, at hovedsigtet med en sådan regel er at engagere forældre mere i deres børns liv, hvortil det er tilstrækkeligt at indføre et begrænset ansvar. Ungdomskriminalitet kan efter omstændighederne føre til betydelig skadeforvoldelse, og hvis forældreansvaret gælder ubegrænset, vil det kunne virke urimeligt og mangle forståelse hos almenheden, jf. betænkningens side 111 og 112.

Da baggrunden for ansvaret er den generelle mulighed for at påvirke barnet, finder rådet, at ansvaret bør påhvile forældrene, uanset om disse er skilt, og uanset at kun den ene forælder har barnet boende hos sig. Af samme grund bør ansvarsreglen være anvendelig, selv om skaden måtte ske, mens barnet er under andres tilsyn, men ikke hvis barnet er anbragt uden for hjemmet.

Rådets anbefaling vedrørende et skærpet forældreansvar førte imidlertid ikke til lovændringer. Om baggrunden herfor er i prop. 1993/94:57 navnlig henvist til, at der kunne rejses tvivl om, hvorvidt et sådant ansvar ville have en præventiv virkning, at et sådant ansvar næppe ville have en effekt i socialt belastede familier, og at det kunne forekomme stødende, hvis forældre kunne pådrage sig erstatningsansvar, selv om vedkommende havde gjort alt for at undgå barnets skadeforvoldelse, og selv om der ikke var tale om tilsidesættelse af tilsynspligten.

For tiden overvejes det på ny i det svenske justitsministerium, om der bør gennemføres skærpede regler for forældreansvaret, herunder om der i skadeståndslagen bør indsættes en bestemmelse om forældres præsumptionsansvar, således at forældre er ansvarlige for deres børns skadegørende handlinger, medmindre forældrene godtgør, at de har gjort, hvad der stod i deres magt for at forhindre skaden.

Det kan endvidere nævnes, at skadeståndslagen i kapitel 2, § 6, indeholder en bestemmelse, hvorefter der efter omstændighederne er erstatningsansvar (herunder for forældre) som følge af ”culpøs passivitet” – dvs. ansvar for at undlade at anmelde en forbrydelse, der er ved at blive begået.

Bestemmelsen har sammenhæng med kapitel 23, § 6, i brottsbalken, som indeholder en særlig udvidet medvirkensregel. Ifølge bestemmelsens stk. 1 straffes den, der undlader i tide at anmelde eller afsløre en strafbar gerning, der er i færd med at blive begået, når dette kan ske uden fare for den pågældende selv eller nogen af hans nærmeste.

Ifølge bestemmelsens stk. 2 straffes forældre, andre ”uppfostrare” eller ”förmyndare”, der, uden for de tilfælde, der er omfattet af stk. 1, undlader at forhindre en person, der står under deres pleje eller tilsyn i at begå en strafbar gerning, når dette kan ske uden fare for dem selv eller deres nærmeste og uden anmeldelse til en myndighed.

Ifølge bestemmelsens stk. 3 kan man dog ikke dømmes for overtrædelse af stk. 1 eller stk. 2 medmindre den strafbare gerning var så fremskreden, at der kunne idømmes straf for denne.

Ansvar efter bestemmelsen er begrænset til ”strafbare gerninger”, hvilket indebærer, at gerningsmanden til hovedforbrydelsen skal opfylde de subjektive betingelser for idømmelse af straf. Derimod kræves det ikke, at gerningsmanden til hovedforbrydelsen faktisk kan straffes, f.eks. hvis denne er under den kriminelle lavalder.

Undtaget for strafansvar er man i de tilfælde, hvor man ved at anmelde, afsløre eller forhindre den strafbare gerning vil udsætte sig selv eller sine nærmeste for fare, f.eks. hvis man selv må forvente at ifalde strafansvar for medvirken til hovedforbrydelsen eller at blive udsat for represalier fra gerningsmanden til hovedforbrydelsen.

Straf for overtrædelse af bestemmelsen kræver som udgangspunkt forsæt. Dette indebærer bl.a., at man er undtaget for straf i de tilfælde, hvor man på grund af en faktisk vildfarelse tror, at man ved at anmelde, afsløre eller forhindre den strafbare gerning vil påføre sig selv eller sine nærmeste fare.

Kredsen af personer, der kan dømmes for undladelse af at forhindre en strafbar gerning, jf. stk. 2, er begrænset til personer, der i kraft af deres relation til gerningsmanden til hovedforbrydelsen kan siges at have en forpligtelse til at føre tilsyn med denne.

Bestemmelsen anvendes yderst sjældent i praksis.

3.3. Finland

Finsk ret indeholder ikke særlige bestemmelser om forældres erstatningsansvar for børns skadegørende handlinger.

Efter retspraksis kan forældre (og andre, der har tilsynspligt med barnet) på grundlag af en almindelig culperegulering blive erstatningsansvarlige for skader, som barnet forvolder, hvis skaden er en følge af tilsidesættelse af tilsynspligten. Erstatningsansvar for forældre mv. er således et selvstændigt ansvar, der beror på, at disse har handlet culpøst ved at have tilsidesat en forpligtelse til at føre tilsyn med barnet.

3.4. Storbritannien

Efter britisk lovgivning kan retten pålægge forældre at betale erstatning for skader forårsaget af deres børn.

For så vidt angår *personer over den kriminelle lavalder (10 år)*, der dømmes for en strafbar handling, kan retten ved en såkaldt ”compensation order” beslutte, at den pågældende skal betale erstatning for skader eller tab op til £ 5000 påført den skadelidte i forbindelse med den strafbare hand-

ling. Hvis den dømte er under 18 år, er udgangspunktet er imidlertid, at retten pålægger den dømtes forældre eller værge at betale erstatningen i stedet for den dømte selv. Hvis den dømte er fyldt 16 år er der tale om en fakultativ adgang for retten til at pålægge forældrene eller værgeren at betale erstatning i stedet for den dømte selv.

Erstatningen fastsættes af retten til et beløb, som retten finder ”passende” på basis af sagens omstændigheder.

Erstatningsansvaret kan efter det oplyste pålægges en af eller begge forældre eller værgeren.

Efter det oplyste gøres dette forældreerstatningsansvar for strafbare handlinger begået af personer over den kriminelle lavalder hyppigt gældende over for forældre eller værger i Storbritannien – formentlig i størrelsesordenen flere tusinde tilfælde på årsbasis.

For så vidt angår *børn under den kriminelle lavalder* kan retten beslutte at gøre et erstatningsansvar gældende over for barnets forældre eller værge ved en såkaldt ”parental compensation order”, hvis skadelidte er blevet påført en skade eller et tab i forbindelse med, at barnet har begået en handling, der ville have været strafbar, hvis barnet havde været over den kriminelle lavalder, eller som i øvrigt kan betegnes som antisocial (”acting in a manner that caused or was likely to cause harassment, alarm or distress to one or more persons not of the same household as himself”). Erstatningen kan maksimalt udgøre £ 5000, og retten skal ved udmålingen af erstatningen tage hensyn til en lang række forhold, herunder bl.a. størrelsen af skaden og eventuelle følgeskader, eventuelle frivillige erstatningsbetalinger og forældrenes/værgens betalingsevne.

Det er en betingelse for udstedelse af en ”parental compensation order”, at retten finder, at pålæggelse af forældreerstatningsansvaret vil kunne have en præventiv effekt. Inden retten træffer beslutning om udstedelse af en ”parental compensation order” skal retten indhente og vurdere oplysninger om barnets/den unges familiemæssige forhold og den forventede effekt af forældreerstatningsansvaret på disse forhold.

Efter det oplyste kan forældreerstatningsansvaret rettes mod en af eller begge forældre eller værgeren.

En ”parental compensation order” pålægges efter anmodning fra de lokale myndigheder. Efter det oplyste skal de lokale sociale myndigheder, sørge for, at ansvaret ledsages af de relevante familiestøtteforanstaltninger.

Forældreerstatningsansvaret for børn under den kriminelle lavalder har med virkning fra juli 2006 kunnet anvendes i 10 lokalområder som en forsøgsordning, men efter det oplyste har ansvaret endnu ikke været anvendt i praksis. Truslen om pålæggelse af forældreerstatningsansvaret antages dog i sig selv at have haft en vis præventiv effekt.

Efter det oplyste indeholder britisk lovgivning endvidere regler om, at der kan gøres et såkaldt forældreskabsansvar ("parental orders") gældende over for forældre/værger til børn med kriminel eller antisocial adfærd. Hensigten med reglerne er navnlig at facilitere adfærdsregulering hos de pågældende børn og deres familier og dermed virke som positiv støtteforanstaltning snarere end som straf.

Et forældreskabsansvar kan bestå enten i et individuelt tilrettelagt støtteprogram for forældrene i samarbejde med de sociale myndigheder med henblik på at gøre dem i stand til imødegå deres barns antisociale adfærd, eller det kan bestå i en pligt for forældrene til at udøve en veldefineret kontrol med relevante dele af barnets adfærd eller rammerne herfor (eksempelvis at barnet går i skole eller holder sig i hjemmet på bestemte tider af døgnet).

Opfylder forældrene ikke et pålagt forældreskabsansvar, kan det sanktioneres med samfundstjeneste eller bøde på op til £ 1000.

3.5. Frankrig

Artikel 1384, stk. 4, i Code Civil fastlægger, at forældre under visse betingelser er ansvarlige for de skader, deres børn måtte forvolde. Bestemmelsen bygger på en tanke om, at en skade forvoldt af et barn beror på dårlig opdragelse og svigt i udøvelsen af forældremyndigheden. Forudsætningerne for at pålægge et forældreansvar er, at barnet skal have foretaget en skadevoldende handling, som barnet kan gøres individuelt ansvarlig for. Det er således alene muligt at gøre et ansvar gældende over for forældre til børn, som vides at have deltaget i optøjer, hvis det kan bevises, hvilke skader det enkelte barn har forårsaget.

Det er endvidere en betingelse, at barnet er underlagt forældrene – dvs. barnet skal være under 18 år, og forældrene skal have forældremyndigheden. Hvis begge forældre er indehavere af forældremyndigheden, er de solidarisk ansvarlige for skaden.

Forældreansvaret kan desuden kun gøres gældende, hvis det skadevoldende barn er hjemmeboende.

Hvis ovennævnte betingelser er opfyldt, er barnets forældre som udgangspunkt automatisk erstatningsansvarlige for skaden. Mens ansvaret tidligere kunne bortfalde, hvis forældrene godtgjorde, at der ikke var begået fejl i opdragelsen eller manglende tilsyn med barnet, peger nyere retspraksis i retning af, at forældrene alene fritages for ansvaret, hvis der foreligger force majeure.

Det fremgår af artikel 1384 i sin helhed, at bestemmelsen har erstatningsretlig karakter, og den som sådan ikke har et kriminalpræventivt sigte.

Forældreansvaret formodes at finde hyppig anvendelse i praksis – dog ofte uden at give anledning til retssager.

Foruden ovennævnte civilretlige regler om forældreansvar indeholder fransk ret visse bestemmelser af offentligretlig karakter om forældres ansvar for deres børns adfærd. I 2005 indførtes i fransk ret ved dekret en såkaldt forældreansvarskontrakt (contrat de responsabilité parentale) i sociallovgivningen. Kontrakten giver mulighed for i en periode på op til ét år og med mulighed for forlængelse at tilbageholde familie- og socialydelser som følge af et barns fravær fra undervisning, disciplinære problemer eller ”enhver anden vanskelighed forbundet med svigt i forældremyndigheden.”

Kontrakten indgås mellem formanden for det enkelte departements conseil général og forældre/værgen til det pågældende barn. Kontrakten indgås på conseil général-formandens initiativ eller efter indstilling fra undervisningsinspektoratet ved fravær eller fra skolelederen ved disciplinære problemer. I tilfælde af ”anden vanskelighed” kan indstillingen endvidere afgives af den lokale præfekt eller borgmester. Selv om der er tale om en kontrakt, kan den pågældende forældremyndighedsindehaver ikke nægte at indgå aftalen, hvis alle klagemuligheder er udtømt.

4. Ordninger med skærpet ansvar

4.1. Culpa med omvendt bevisbyrde (præsumptionsansvar)

Som omtalt ovenfor i afsnit 2 følger det af dansk rets almindelige erstatningsregler, at der kun er et ansvarsgrundlag for skadevolder, hvis skadelidte kan bevise, at skadevolderens adfærd er culpøs, dvs. bebrejdselsværdig. Efter dansk rets almindelige ulovbestemte principper er det således den, der påberåber sig at have et erstatningskrav, der har bevisbyrden for, at betingelserne for et sådant krav er til stede, herunder at skadevolders adfærd kan karakteriseres som forsætlig eller uagtsom. Bevistvivl om, hvorvidt der er handlet culpøst eller ej, kommer dermed skadevolder til gode.

En måde hvorpå det almindelige culpaansvar kan skærpes, således at skadevolderen i videre udstrækning ifalder erstatningsansvar, er ved at omlægge bevisbyrden for forsætlig eller uagtsom adfærd hos skadevolderen. I så fald ifalder skadevolder erstatningsansvar, medmindre det godtgøres, at vedkommende ikke har handlet culpøst, og bevistvivl er således til fordel for den skadelidte.

Lovgivningen indeholder enkelte eksempler på, at skadevolderens ansvarsgrundlag er et culpaansvar med omvendt bevisbyrde (præsumptionsansvar). Stærkstrømsloven (lovbekendtgørelse nr. 990 af 8. december 2003, som ændret ved lov nr. 442 af 9. juni 2004) indeholder således i § 17, stk. 1, en bestemmelse, hvorefter den, der driver et elforsyningsanlæg, skal erstatte den skade på person eller gods, som forvoldes af anlægget, medmindre det oplyses, at skadelidte selv forsætligt eller uagtsomt har hidført skaden, eller at skaden ikke kunne være afværget gennem den agtpågivenhed og omhu, som driften af et elforsyningsanlæg kræver.

Præsumptionsansvar var endvidere tidligere det ansvarsgrundlag, der efter færdselsloven var gældende for førere af motordrevne køretøjer. Indtil 1985 indeholdt færdselsloven således en bestemmelse, der indebar, at føreren af et motordrevet køretøj var ansvarlig for den skade, køretøjet for-

voldte, medmindre det blev godtgjort, at skaden ikke kunne have været afværget ved den agtpågenhed og omhu, der kræves ved benyttelse af motordrevne køretøjer, såvel i henseende til driften som materiellet.

Desuden er der i retspraksis eksempler på, at domstolene konkret har pålagt skadevolder et præsumptionsansvar, jf. eksempelvis en afgørelse gengivet i U 1995.550 Ø, hvor en kommune fandtes erstatningsansvarlig for en skade, som en person pådrog sig, da en elevator på et kommunalt sygehus som følge af en relæfejl først stoppede, da den ramte elevatorskaktens bund. I dommens præmisser anføres, at kommunen ikke har bevist, at ulykken ikke kunne være undgået ved en mere hensigtsmæssig konstruktion og indretning af elevatoren og dens sikkerhedssystem.

4.2. Hæftelsesansvar

Den almindelige culparegel indebærer, at en person pålægges erstatningsansvar for *egne* fejl. En måde, hvorpå ansvarsnormen kan skærpes, er ved at pålægge personen ansvar for *andres* fejl.

Regler om, at en person bliver ansvarlig for en andens skadegørende handlinger – såkaldt hæftelsesansvar – kendes fra arbejdsgiverens ansvar for sine ansattes handlinger, jf. Danske Lov 3-19-2.

Bestemmelsen indebærer, at arbejdsgiveren hæfter for det erstatningsansvar, som den ansatte måtte pådrage sig ved uforsvarlige skadegørende handlinger, der er foretaget under arbejdets udførelse.

For arbejdsgiveren kan denne skærpede ansvarsnorm i en vis forstand siges at være et objektivi ansvar, da vedkommende gøres erstatningsansvarlig, selv om der ikke er noget at bebrejde den pågældende. Imidlertid er der ikke tale om et egentligt objektivi ansvar, da erstatningsansvaret forudsætter culpa hos den ansatte og dermed grundlæggende bygger på et culpaprincip.

Som begrundelse for dette hæftelsesansvar anføres traditionelt, at arbejdsgiveren er den, der driver den virksomhed, som udløser skaderne, og at det er arbejdsgiveren, der bestemmer organisationen og arbejdsgangene i virksomheden, hvilket giver mulighed for at indregne den risiko, der følger med ansvaret. Endvidere anføres det ofte, at principalansvaret må forventes at have en vis præventiv effekt, idet der herved er et incitament for arbejdsgiveren til at indrette sin virksomhed således, at skader så vidt muligt undgås, herunder ved at udvælge sine ansatte med omhu og give dem den fornødne instruktion.

Ovennævnte hensyn bag principalansvaret viser, at ansvarets eksistensberettigelse er den omstændighed, at arbejdsgiveren har tilsyns- og instruktionsbeføjelser i forhold til den, hvis handlinger udløser arbejdsgiveransvaret. Heraf følger, at arbejdsgiveransvaret alene kan udstrækkes til personer, i forhold til hvem arbejdsgiveren har sådanne beføjelser, dvs. hvor der foreligger et vist over- og underordningsforhold. Kernen i arbejdsgiveransvaret er således, at arbejdsgiveren identificeres med den ansatte, der har handlet culpøst, fordi den ansatte optræder i arbejdsgiverens interesse.

Arbejdsgiverens ansvar efter DL 3-19-2 forudsætter for det første, at *arbejdstageren* forvolder en skade ved en *culpøs* handling. Som nævnt er det ikke en forudsætning, at arbejdsgiveren selv har handlet *culpøst*. Eksempelvis fritager det ikke arbejdsgiveren for ansvar, at vedkommende har givet den ansatte de fornødne instruktioner, som den ansatte forsætligt eller uagtsomt tilsidesætter – det er netop i en sådan situation, at principalansvaret har en selvstændig berettigelse, idet arbejdsgiveren ved mangelfuld instruktion ville ifalde et selvstændigt ansvar efter en almindelig culpavurdering.

Principalansvaret udløses kun, hvis den ansatte har handlet *culpøst*. Hvis arbejdstageren alene kan gøres ansvarlig på objektivt grundlag, kan arbejdsgiveransvaret ikke gøres gældende, jf. eksempelvis en afgørelse gengivet i U 1970.940 Ø, hvor en politibetjent som besidder af en politihund blev fundet ansvarlig for skader forvoldt af hunden i medfør af hundelovens regler om objektivt erstatningsansvar. Rigspolitichefen blev derimod frifundet for arbejdsgiveransvar efter DL 3-19-2, da den pågældende betjent ikke havde handlet *culpøst*.

DL 3-19-2 er endvidere kun anvendelig i forhold til de handlinger, arbejdstageren foretager *som led i tjenesten*. Arbejdsgiveransvaret finder eksempelvis ikke anvendelse på skader, som arbejdstageren måtte forvolde i sin fritid eller på vej til eller fra arbejdet. Kerneområdet for ansvaret er handlinger, der foretages som et egentligt led i udførelsen af arbejdet, men også andre handlinger, der ligger fjernere fra arbejdets udførelse, kan efter omstændighederne være omfattet. Efter retspraksis stilles traditionelt ikke strenge krav for at anse en handling for udført som led i tjenesten, men handlingen skal dog have nogen tilknytning til hvervets udførelse. I en afgørelse gengivet i U 2005.2990 V blev en kommune således frifundet for principalansvaret i forhold til statens tab i en situation, hvor en skatteinspektør havde begået mandatsvig, idet retten fandt, at skatteinspektørens handling ikke havde haft en naturlig forbindelse med hans udførelse af arbejde for kommunen.

Arbejdsgiveransvaret omfatter efter retspraksis heller ikke den ansattes såkaldte *abnorme handlinger*, hvorved forstås en adfærd fra den ansattes side, som er helt usædvanlig i forhold til varetagelse af det pågældende hverv. Som eksempel herpå nævnes ofte, at en arbejdsgiver ikke er ansvarlig, hvis et ansat bud, der er udsendt for at opkræve penge hos en skyldner, dræber skyldneren for at skaffe pengene.

Arbejdsgiverens ansvar efter DL 3-19-2 er derimod ikke betinget af, at den ansatte, der forvolder skaden, selv kan gøres erstatningsansvarlig. Det forhold, at den ansattes ansvar nedsættes eller bortfalder, er således uden betydning for arbejdsgiverens ansvar efter DL 3-19-2.

Dette vil i praksis ofte være tilfældet, idet det følger af erstatningsansvarslovens § 19, stk. 3, at der ikke er erstatningsansvar for en ansat, hvis skaden er dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller arbejdsgiverens ansvarsforsikring, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Hvis arbejdsgiveren har udbetalt erstatning på grundlag af DL 3-19-2, er der alene begrænset adgang til regres mod den skadevoldende ansatte. Selv hvis ansvaret for den ansatte efter § 19, stk. 3, opretholdes, følger det af erstatningsansvarslovens § 23, stk. 1, at arbejdsgiveren kun har regres, i det omfang det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, den ansattes stilling og omstændighederne i øvrigt. Udgangspunktet er således, at arbejdsgiveren ikke har adgang til regres.

4.3. Objektivt ansvar

Den mest vidtgående måde, hvorpå skadevolders ansvar kan skærpes, er ved at fastlægge et såkaldt objektivt ansvar. På områder, hvor der gælder en sådan ansvarsnorm, ifalder skadevolder erstatningsansvar, uanset at der ikke er noget at bebrejde vedkommende selv, og uanset at heller ikke andre, som vedkommende er ansvarlig for, har handlet forsættligt eller uagtsomt. I modsætning til hæftelsesansvaret, som dog forudsætter culpa hos den ansatte, jf. ovenfor, er der således tale om et egentligt objektivt ansvar.

Objektivt ansvar findes på en række områder, hvor der er fundet behov for et sådant særligt strengt ansvarsgrundlag, typisk fordi der på det pågældende område er stor risiko for skade, eller fordi der, hvis en skade indtræder, vil være tale om omfattende skadeforvoldelse. Ved lovbestemmelser om objektivt ansvar er der ofte samtidig fastsat regler, der forpligter skadevolder til at tegne en ansvarsforsikring.

Lovbestemt objektivt ansvar kendes eksempelvis fra færdselsloven, der i § 101 indeholder en bestemmelse om ansvar for skader forvoldt af et motordrevet køretøj ved færdselsuheld eller ved eksplosion eller brand, der hidrører fra brandstofanlægget i køretøjet. Den, der er ansvarlig for det motordrevne køretøj (brugeren), er ansvarlig på objektivt grundlag for den skade, køretøjet forvolder i de ovennævnte situationer. Til det objektive ansvar er knyttet en pligt til at tegne ansvarsforsikring for det motordrevne køretøj, jf. færdselslovens § 105.

For så vidt angår ansvar for skader forvoldt af dyr er der i lovgivningen flere tilfælde, hvor ansvarsgrundlaget er objektivt. Endnu et eksempel på lovbestemt objektivt erstatningsansvar er således hundelovens § 8, stk. 1, hvorefter besidderen af en hund er forpligtet til at erstatte den skade, som hunden forvolder – dvs. uanset om der er noget at bebrejde den pågældende besidder eller ej. Hundelovens § 8, stk. 2, indeholder i tilknytning hertil en bestemmelse om lovpligtig ansvarsforsikring. Også mark- og vejfredsloven og Danske Lov indeholder regler om, at ejeren eller besidderen af visse dyr efter omstændighederne er ansvarlig på objektivt grundlag for skader, som dyrene forvolder.

Som andre eksempler på lovbestemt objektivt ansvar kan nævnes anlægsindehaverens ansvar for skader forvoldt af nukleare anlæg, jf. lov om erstatning for nukleare skader, forurenereansvar for miljøskader, der stammer fra særligt farlige eller forurenende virksomheder, jf. lov om erstatning

for miljøskader, og producentens ansvar for skader forvoldt af et defekt produkt, som vedkommende har produceret eller bragt i omsætning, jf. produktansvarsloven.

Foruden det lovbestemte objektive ansvar er der efter retspraksis enkelte områder, hvor ansvarsnormen fraviger den almindelige culperegulering, og hvor skadevolderen kan gøres erstatningsansvarlig, selv om der ikke er noget at bebrejde vedkommende.

For skader forvoldt ved udgravninger og piloteringer påhviler der eksempelvis efter retspraksis skadevolderen et objektive ansvar for den skade, der forvoldes naboer til det pågældende byggeri, jf. eksempelvis en afgørelse gengivet i U 1968.84 H. Retstilstanden på området kan formentlig sammenfattes således, at der ved større udgravninger, piloteringer og lignende arbejder på fast ejendom påhviler bygherren/entreprenøren et objektive ansvar for ikke-ubetydelige naboskader, som er resultatet af, at en risiko, som var bygherren/entreprenøren bekendt ved arbejdets tilrettelæggelse, realiseres, jf. Bo von Eyben og Helle Isager, Lærebog i erstatningsret, 6. udgave, 2007, side 152 f.

5. Ordninger på det sociale område

5.1. Forældreplæg

5.1.1. Baggrund og regelgrundlag

Ved lov nr. 289 af 7. april 2006 om ændring af lov om social service og lov om børnefamilieydelse indførtes regler om såkaldt forældreplæg. I det lovforslag, der dannede grundlag for lovændringen, er henvist til regeringsgrundlaget "Nye mål" fra 2005, hvorefter der skal ydes en markant indsats over for forældres ansvar for, at deres børn får mulighed for at udvikle sig, får en god skolegang og ikke begiver sig ind på en kriminel løbebane. Det anføres videre, at det er regeringens holdning, at forældre skal holdes fast på deres ansvar, og at der skal sættes en målrettet indsats ind over for de forældre, der mangler vilje eller evne til at leve op til deres forældreansvar, således at der bliver handlet, før det er for sent, og at regeringen ønsker at markere samfundets afstandtagen til forældre, der ikke vil påtage sig ansvaret og samtidig samfundets støtte til forældre, der gerne vil påtage sig ansvaret, jf. Folketingstidende 2005-06, Tillæg A, side 3149. Lovforslaget byggede på anbefalingerne i en rapport fra august 2005 fra en tværministeriel arbejdsgruppe, der havde haft til opgave at udarbejde forslag til initiativer på området.

Reglerne om forældreplæg trådte i kraft den 1. juli 2006.

Forældreplæg er reguleret i servicelovens § 57 a, jf. lovbekendtgørelse nr. 1117 af 26. september 2007. Bestemmelsen giver kommunerne mulighed for at pålægge forældre at foretage bestemte, aktive handlinger i forhold til deres børn med henblik på at sikre, at det enkelte barn kommer ind i en positiv udvikling. Et forældreplæg er således et specificeret, fremadrettet krav om en eller flere konkrete opgaver og pligter, som forældremyndighedsindehaverens skal påtage sig.

Hvis pålægget ikke efterleves, kan der gøres indgreb i retten til forældreydelse, jf. § 2, stk. 1, nr. 5, i bekendtgørelse nr. 972 af 22. september 2006 af lov om børnefamilieydelse.

Forældreplæg kan anvendes, når der er risiko for, at et barns eller en ungs udvikling er i fare, og dette vurderes at bero på, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit forældreansvar. Meddelelse af forældreplæg forudsætter, at der foreligger oplysninger om ulovligt fravær eller manglende opfyldelse af undervisningspligten, kriminalitet af et vist omfang eller grovhed (dog ikke nødvendigvis pådømt), alvorlige adfærds- eller tilpasningsproblemer, eller at forældremyndighedsindehaveren nægter at samarbejde med de relevante myndigheder.

Målgruppen for forældreplæg er forældre, der faktisk er i stand til at påtage sig deres ansvar som forældre, men af forskellige årsager ikke vil eller ikke har intentioner om at gøre det. Forældre med individuelle vanskeligheder, eksempelvis fordi de er udviklingshæmmede eller psykisk syge, vil som udgangspunkt ikke være omfattet af målgruppen. Det samme gælder tilfælde, hvor normalt begavede forældre – selv om de er både fysisk og psykisk raske – ikke har de nødvendige ressourcer til at varetage opgaven som forælder, eksempelvis på grund af manglende forståelse for børneopdragelse, jf. Folketingstidende 2005-06, Tillæg A, side 3151.

Forældreplæg kan kun anvendes over for forældremyndighedsindehaveren. I tilfælde, hvor et barn eller en ung har fast ophold hos andre end forældremyndighedsindehaveren, kan forældreplæg således ikke komme på tale.

Forud for afgørelse om forældreplæg skal familiens forhold altid undersøges, jf. servicelovens § 50, ligesom det altid skal vurderes, om formålet kan nås med en frivillig foranstaltning, jf. proportionalitetsprincippet.

Afgørelsen om forældreplæg meddeles for en på forhånd fastlagt periode, der højst kan være af 12 måneders varighed. Pålægget kan forlænges med højst 6 måneder ad gangen, hvis betingelserne for at anvende forældreplæg fortsat er opfyldt. Inden forlængelsen skal det vurderes, om de angivne handlemuligheder fortsat er relevante, eller om pålægget bør revideres indholdsmæssigt. Der er ikke fastsat regler om, hvor mange gange et pålæg kan forlænges, eller hvor længe i alt en forældremyndighedsindehaver kan være underlagt forældreplæg, men kommunen skal træffe afgørelse om bortfald af pålægget, hvis det vurderes, at det forhold, som var årsag til pålægget, ikke længere er gældende, eller hvis pålægget ikke længere er egnet til at løse barnets eller den unges problemer.

Forældremyndighedsindehaveren skal oplyses om, at efterlevelse af pålægget er en betingelse for at modtage børnefamilieydelse. Hvis kommunen på baggrund af klare informationer vurderer, at forældremyndighedsindehaveren ikke efterlever pålægget, og at den manglende efterlevelse ikke beror på undskyldelige omstændigheder, skal kommunen træffe afgørelse om dette. Afgørelsen har den virkning, at betingelserne for at få udbetalt børnefamilieydelse ikke (længere) er opfyldt. Afgørelsen

er gældende for ét kvartal. Hvis forældremyndighedsindehaveren fortsat ikke efterlever pålægget, og betingelserne for at opretholde pålægget er til stede, skal kommunen træffe en ny afgørelse, hvorved udbetaling af børnefamilieydelsen også stoppes for det næste kvartal.

Afgørelser om forældreplæg og manglende efterlevelse af disse er omfattet af de almindelige klagerregler, jf. servicelovens § 166. Dette betyder, at afgørelserne i første omgang kan påklages til de sociale nævn.

Efter forvaltningslovens § 28, stk. 2, nr. 4, kan kommunen videregive oplysninger om et meddelt forældreplæg og indholdet heraf til relevante fagpersoner, hvis videregivelsen af oplysningerne er et nødvendigt led i sagens behandling. Fagpersoner har ofte den direkte kontakt til barnet eller den unge og forældrene og er derfor centrale for kommunens opfølgning på, om forældreplæggets handlepligter efterleves. Det gælder eksempelvis lærere, i tilfælde hvor forældrene pålægges at sikre børnenes fremmøde i skolen, eller politifolk i tilfælde hvor forældrene pålægges at holde den unge væk fra gaden i et bestemt tidsrum eller lignende.

5.1.2. Anvendelse i praksis

Et forældreplæg angiver en eller flere handlepligter for forældremyndighedsindehaveren. Handlepligterne skal være egnede til at bidrage til en løsning af barnets eller den unges problemer og skal desuden stå i rimeligt forhold til formålet. Det kan eksempelvis fastsættes, at forældremyndighedsindehaveren skal:

- sikre barnets fremmøde i skolen
- deltage i møder i skolen, hos de sociale myndigheder eller andre relevante myndigheder
- sikre barnets deltagelse i fritidsaktiviteter
- sikre, at barnet er hjemme på bestemte tidspunkter
- deltage i et forældreprogram

5.1.3. Konkrete eksempler på udformning

Der findes ikke en fast skabelon for afgørelser om forældreplæg. Afgørelser om forældreplæg er imidlertid omfattet af forvaltningslovens generelle regler om skriftlighed og vejledningspligt, ligesom bestemmelserne om pålæggets maksimale varighed, oplysning om konsekvenser ved manglende efterlevelse mv. stiller krav til, hvad pålægget konkret skal indeholde. Nedenfor følger nogle eksempler på, hvordan plæg kan formuleres i praksis.

Eksempel 1:

”Med henblik på at styrke Peter Hansens fremmøde i skolen pålægges I som forældremyndighedsindehavere efter servicelovens § 57 a at følge Peter i skole på alle skoledage i perioden 4. januar – 15. juni 2007. Jeg skal oplyse jer om, at efterlevelse af forældre pålægget er en betingelse for at modtage børnefamilieydelsen. Børnefamilieydelsen vil blive stoppet i foreløbigt tre måneder med mulighed for forlængelse, hvis I ikke lever op til pålægget. Peters skole vil blive inddraget i vurderingen af, om I har efterlevet pålægget”

[+ Klagevejledning]

Eksempel 2:

”For at sikre, at Peter Hansen ikke fremover vil være involveret i kriminalitet, pålægges I efter servicelovens § 57 a at sikre, at Peter hver fredag og lørdag aften i perioden 12. februar – 1. marts 2007 er hjemme senest kl. 21. Efterlevelse af forældre pålægget er en betingelse for at modtage børnefamilieydelsen, så hvis I ikke opfylder pålægget, vil I ikke modtage børnefamilieydelse for april, maj og juni.”

[+ Klagevejledning]

Eksempel 3:

”Med henblik på at sikre, at I bliver bedre til at løfte jeres opgaver som forældre, herunder påtage jer jeres forældreansvar, pålægges I at deltage i et forældreprogram. Forældreprogrammet består i to weekendophold i december 2007, som I pålægges at deltage i. Hvis I ikke møder op til begge weekendophold, vil I ikke modtage børnefamilieydelse i det efterfølgende kvartal, dvs. perioden januar – marts 2008. Pålægget vil samtidig blive forlænget, og manglende efterlevelse vil betyde stop for børnefamilieydelsen i yderligere et kvartal.”

[+ Klagevejledning]

5.2. Forældrekontrakter

5.2.1. Baggrund og regelgrundlag

En forældrekontrakt er en skriftlig aftale mellem forældre og kommune og underskrives af begge parter. Kontrakten vedrører barnet og angiver konkrete handlepligter, som skal efterleves med henblik på at forbedre familiens situation og håndteringen af konkrete problemstillinger.

Forældrekontrakter er ikke reguleret i lovgivningen, og der er i forlængelse heraf ikke knyttet nogen sanktion til manglende efterlevelse af kontraktens indhold. Forældrene og kommunen kan dog blive enige om eventuelle konsekvenser af manglende efterlevelse, som skrives ind i kontrakten.

Derudover vil brud på kontrakten naturligt føre til overvejelser hos kommunen om, hvorvidt der er grundlag for at iværksætte anden form for indgriben som støtte til barnets eller den unges udvikling.

5.2.2. Anvendelse i praksis

Der findes ingen systematisk opgørelse over, i hvilket omfang kommunerne anvender forældrekontrakter i samarbejdet med udsatte familier. Servicestyrelsen har udarbejdet inspirationsmateriale om kontrakterne med henblik på at udbrede anvendelsen.

Kontrakterne bruges typisk som et konstruktivt værktøj, der skaber dialog med forældrene omkring familiens aktuelle problemer og løsninger herpå. Kontrakterne udarbejdes i samarbejde mellem kommune og forældre. Fordelen ved kontraktelementet er, at forældrene – til trods for den manglende mulighed for sanktionering – føler en vis grad af forpligtelse til at efterleve kontrakten.

Forældrekontrakter opstiller en række delmål og en plan for, hvordan og hvor ofte der skal følges op på disse. Målene kan omhandle familiens hverdagsliv, herunder børnenes skolegang og lektielæsning, krav til omfanget af ”kvalitetstid” i familien, sengetider, børnenes deltagelse i det huslige arbejde osv., men målene kan også relatere sig til specifikke problemer hos forældrene, eksempelvis deltagelse i alkoholafvænnings og lignende.

5.2.3. Konkrete eksempler på udformning

Nedenfor følger en case fra Servicestyrelsens inspirationsmateriale om forældrekontrakter.

Eksempel:

”Familien består af Peter (60 år) og Maria (45 år), der tilsammen har børnene Lars (15 år) og Mette (13 år). Maria har ligeledes datteren Clara (23 år), der er mor til børnene Mads (5 år) og Ida (3 år). Peter er dansk, mens moderen er udenlandsk. Hele familien bor sammen.

Socialrådgiverne kender familien godt. Clara er biologisk mor til de to yngste børn, men reelt fungerer Peter og Maria som deres forældre, mens Clara har en storesøsterrolle. Familien har været kendt af systemet i tre år, og der har været en række underretninger af forskellig karakter på familien. Der er i forvejen en person, der yder praktisk og pædagogisk bistand til familien (en ”hjemmehosser”), som er tilknyttet det næst yngste barn, Mads.

Peter og Maria indkaldes i første omgang til et møde med de to tilknyttede socialrådgivere. Rådgiverne præsenterer ideen om en forældrekontrakt og udleverer relevant materiale om kontrakterne, som det aftales, at familien læser inden næste møde ugen efter.

På næste møde drøftes muligheden for en forældrekontrakt. Peter og Maria har haft tid til at læse materialet og har formuleret problemer og ønsker i familien. Familien præsenterer deres beskrivelse af, hvilke problemer de opfatter som de primære i familien, hvad de forestiller sig for fremtiden, samt hvilke indsatser der kan rette op på de forhold, som ikke fungerer.

Med udgangspunkt i en skabelon for forældrekontrakter formulerer parterne i fællesskab ønsker og mål for fremtiden. En af hovedproblemstillingerne er, at Lars og Mettes skolegang har været ustabil, da familien har haft en del rejseaktivitet mellem moderens hjemland og Danmark. Et stabilt fremmøde i skolen og styr på lektierne indføres som et delmål for Lars i kon-

trakten. Ligeledes bliver det et delmål, at Clara skal flytte til egen bolig og blive selvforsørgende. Endelig bliver parterne enige om, at familien skal bruge hjemmehosseren og familierådgiverne mere i deres kontakt med offentlige myndigheder og til råd og vejledning.”

6. Forskning på området

6.1. Evalueringsrapport om forældreplæg

I forbindelse med vedtagelsen af reglerne om forældreplæg blev det besluttet, at ordningen skulle evalueres inden et år med henblik på at afdække, hvorvidt og hvordan lovændringen har været anvendt, samt hvilken effekt lovændringen har haft i forhold til styrkelse af forældreansvaret samt børnenes trivsel og udvikling. I forlængelse heraf udarbejdede Rambøll Management i december 2007 en evalueringsrapport.

Evalueringen af ordningen med forældreplæg viser, at 16 kommuner i perioden indtil oktober 2007 har truffet afgørelse om forældreplæg i i alt 32 sager. De fleste af kommunerne har anvendt plægget i 1-2 sager, mens en enkelt kommune skiller sig ud ved at have benyttet sig af muligheden for forældreplæg i 7 sager.

Når mange kommuner ikke har anvendt muligheden for at give forældreplæg, skyldes det ifølge kommunerne først og fremmest, at de ikke har haft sager, hvor det har været relevant at anvende loven. I forlængelse heraf kommer, at flere kommuner har vurderet, at det økonomiske incitament, som ligger i plægget, ikke virker i forhold til målgruppen og dens problemer.

Pålæggene har primært været anvendt i sager med betydeligt skolefravær, hvor det ikke har været muligt gennem andre foranstaltninger at opnå et konstruktivt samarbejde med forældrene om børnenes skolegang. Samtlige plæg har således drejet sig om at få en forælder til at støtte op om barnets eller den unges skolegang. Der har derimod ikke været givet plæg, der har taget sigte på, at barnet eller den unge eksempelvis skal være hjemme efter bestemte tidspunkter. Ifølge sagsbehandlerne anvendes forældreplæg oftest i sager, hvor plægget vurderes at være ”den sidste mulighed” som konsekvens af det manglende samarbejde.

Evalueringen viser endvidere, at forældreplæg er blevet efterlevet i 10 ud af 24 sager (de sidste 8 sager indgår ikke i den kvalitative analyse). Dette betyder, at der i disse sager eksempelvis er opnået øget fremmøde i dagtilbud, skole mv. I forhold til den langsigtede virkning vurderer sagsbehandlerne, at forældreplæg har positiv eller neutral effekt.

For så vidt angår sanktionering af manglende efterlevelse af forældreplæg, har der været truffet afgørelse om stop for udbetaling af børnefamilieydelse i 12 ud af de 24 sager. Heller ikke i disse tilfælde giver sagsbehandlerne udtryk for egentlige negative konsekvenser ved ordningen.

Der er ikke ved evalueringen fundet dokumentation for, at der er særlige forhold i anvendelsen af forældreplægget, der henholdsvis fremmer eller hæmmer efterlevelsen.

Samlet set viser evalueringen, at intentionerne bag loven om forældreplæg i et vist omfang er nået. Således kan der dokumenteres en sammenhæng mellem brugen af forældreplæg og de umiddelbare resultater i form af forældrenes efterlevelse samt de deraf afledte virkninger i forhold til børnenes fremmøde i dagtilbud og skole mv.

Som en konsekvens af evalueringen vil Velfærdsministeriet forsøge at udbrede erfaringerne med forældreplægget med henblik på at øge kendskabet til ordningen.

6.2. Udenlandske erfaringer med tiltag, hvor forældre gøres økonomisk ansvarlige for deres børn lovovertrædelser

Som omtalt ovenfor under afsnit 3 indeholder lovgivningen i visse andre lande ordninger med et skærpet forældreansvar. Med henblik på at inddrage udenlandske erfaringer på området har kommissionen søgt information om eventuel statistik og/eller evalueringer af ordningerne.

For så vidt angår den norske regel, hvorefter der påhviler forældre en beløbsbegrænset hæftelse for skader forvoldt af deres børn, synes der hverken at foreligge statistiske oplysninger om anvendelse af bestemmelsen eller evalueringer af, hvordan ordningen fungerer.

I betænkning 1990:1 fra Brotteförebyggande Rådet, som indeholder tidligere svenske overvejelser om et skærpet forældreansvar, jf. ovenfor, er anført følgende om den norske regel på baggrund af oplysninger indhentet i forbindelse med et besøg i det norske justitsministerium, jf. side 63:

”Regeln om objektivt ansvar har varot reletivt lite omdiskuterad. Några tolkningsproblem tycks inte ha uppkommit. I justitiedepartementet kan man inte bedöma om ansvaret är etablerat i folks medvetande eller inte. Troligen är det inte så välkänt. Det är nog mera vanligt att man tror att föräldrarna har ett obegränsat objektivt ansvar för sina barns skador. Lagen hade med ganska stor säkerhet inte införts om frågan kommit upp i dag. Hur regeln tillämpa i privatlivet är inte känt. Troligen betalat föräldrar även större belopp för skador som deras barn vållar på grund av att de känner sig ”moraliskt förpliktade”. Man skulle antagligen inte handskas annorlunda med dessa frågor om regeln om objektivt ansvar inte fanns. Ibland har regeln dock visat sig ha viss praktisk betydelse i och med att den sätter en övre gräns för vad en förälder kan krävas på.”

Der ses heller ikke at være udarbejdet evalueringsrapporter eller lignende vedrørende erfaringerne med den franske ordning. De britiske ordning med ”parental order” er ligeledes ikke blevet evalueret, men der skulle dog være evalueringer på vej.

I USA kan børn og/eller deres forældre idømmes en bøde eller anden sanktion, hvis børnene overtræder et udgangsforbud (curfew order). Der er varierende ordninger i stater og byer i USA, og de enkelte ordninger kan afvige en del fra hinanden.

De amerikanske erfaringer med curfew order vedrører ikke selve forældreansvaret, men alene den kriminalpræventive effekt af et udgangsforbud. Disse erfaringer vil blive omtalt nærmere i Ungdomskommissionens hovedbetænkning.

I denne sammenhæng skal alene bemærkes, at langt de fleste af effektevalueringerne viser, at et udgangsforbud ikke har nogen kriminalpræventiv effekt eller højst har en ringe effekt. I det omfang, der kan påvises en kriminalpræventiv effekt, vedrører denne primært den mindre alvorlige kriminalitet. Flere af undersøgelserne viser, at indførelsen af et natligt udgangsforbud indebærer en forskydning af kriminaliteten, idet den flytter til tidsrum uden for udgangsforbuddet.

7. Ungdomskommissionens overvejelser om et skærpet forældreansvar

7.1. De overordnede rammer for et skærpet forældreansvar

7.1.1. Af tillægskommissoriet af 19. februar 2008 fremgår, at Ungdomskommissionen er anmodet om at overveje spørgsmålet om en udvidelse af forældres juridiske ansvar for kriminalitet begået af børn eller unge.

Et sådant juridisk ansvar kan bestå i et egentligt strafansvar eller et erstatningsansvar for den begåede kriminalitet. For så vidt angår et strafansvar kan forældre allerede i dag gøres ansvarlige for medvirken. Det følger af straffelovens § 23, at den for en lovovertrædelse givne straffebestemmelse omfatter alle, der ved tilskyndelse, råd eller dåd har medvirket til gerningen. Bestemmelsen indebærer, at både bistand i form psykisk meddelagtighed (tilskyndelse eller råd) og fysisk meddelagtighed (dåd) er strafbar, og at meddelagtigheden kan bestå i såvel handlinger som undladelser. Som eksempel på en handling, der kan anses for strafbar medvirken, kan nævnes at forældrene udtrykkeligt opfordrer barnet til at stjæle. En undladelse kan f.eks. være strafbar medvirken, når der med rimelighed kan forventes en aktiv handling af den undladende i den konkrete situation. Som eksempel kan nævnes et tilfælde, hvor forældrene overværer at deres 15-årige søn prygler en yngre kammerat, uden at de griber ind. Kommissionen skal derfor bemærke, at spørgsmålet om at pålægge forældre strafansvar for deres børns kriminalitet må ses i sammenhæng med de ganske vidtgående regler om strafbar medvirken, der gælder i dansk ret.

Interessen samler sig om en ordning, hvor forældre på objektivt grundlag kan pålægges et strafansvar for børns kriminelle, skadegørende handlinger, dvs. uden at forældrene selv har udvist et forsætligt eller uagtsomt forhold (medvirken). Dette betyder sagt med andre ord, at man pålægger forældrene straf i form af bøde eller – mere teoretisk - frihedsstraf i anledning af barnets kriminalitet, uanset at forældrene intet dadelværdigt har gjort eller endog af al magt har forsøgt at forhindre bar-

nets kriminalitet. Straffelovrådet har i betænkning 1289/1995 om juridiske personers bødeansvar overvejet et sådant såkaldt objektivt individualansvar og i den forbindelse bemærker rådet bl.a. følgende i betænkningens pkt. 10.1, jf. s. 145:

”Straffelovrådet finder, at der er alvorlige betænkeligheder ved et strafansvar for enkeltpersoner, hvem det hverken kan tilregnes som forsætligt eller som uagtsomt, at der er realiseret en lovovertrædelse.

Det er i strid med principielle forestillinger om retfærdighed og rimelighed i strafanvendelsen at straffe en person for en lovovertrædelse begået af ham selv eller andre, som ikke kan bebrejdes den pågældende. Når det objektive ansvar alligevel forekommer, må det forklares med, at det i sig selv enkle princip om skyld og bebrejdelse som grundlag for straf enten glemmes eller viger for andre hensyn, f.eks. en formodet større effektivitet i retshåndhævelsen, en praktisk forenkling af sagsbehandlingen eller en forestilling om nødvendigheden af, at et ansvar for lovovertrædelsen placeres et eller andet sted og helst hos ”den egentlig ansvarlige”.....”

Kommissionen kan tilslutte sig Straffelovrådets betænkelighed ved at pålægge et strafansvar uden at den pågældende har udvist et forsætligt eller uagtsomt forhold. Hertil kommer, at en eventuel præventiv virkning af et forældreansvar må forudsætte, at strafansvar alene pålægges i tilfælde, hvor forældrene – uanset at de kunne have handlet anderledes – dog har valgt at handle på bebrejdelsesværdig vis.

Kommissionen har på samme baggrund, og i lyset af, at bestemmelsen efter det oplyste anvendes yderst sjældent i praksis, ikke fundet anledning til nærmere at drøfte en ordning svarende til den, der findes i kapitel 23, § 6, i den svenske brottsbalken. Efter denne bestemmelse kan forældre ifalde strafansvar for ikke at hindre deres børn i at begå kriminalitet.

Kommissionen har derfor koncentreret sine overvejelser om en ordning, hvorved forældre i videre udstrækning kan gøres *erstatningsansvarlige* for skader, der indtræder som følge af deres børns kriminelle adfærd. Kommissionen har således overvejet, hvorvidt der bør gennemføres en ordning, hvor det i højere grad får civilretlige, økonomiske følger for forældre, hvis deres børn foretager kriminelle, skadegørende handlinger.

Som anført under afsnit 2.2 er der i praksis eksempler på, at selv relativt unge personer ifalder erstatningsansvar på flere hundredetusinde kroner, som kan belaste dem langt ind i voksenlivet. Det er kommissionens opfattelse, at sådant erstatningsansvar for barnet er relativt ukendt i befolkningen, og at der således er behov for en bredere oplysningsindsats på dette område. For den store gruppe af forældre, der føler et ansvar for deres børn, vil kendskabet til dette meget tyngende mulige erstatningsansvar i sig selv være et betydeligt incitament til at søge at holde barnet ude af kriminalitet. I disse tilfælde vil den identifikation, der findes mellem forældre og barn, således medføre, at forældrene af hensyn til barnet vil forsøge at forhindre, at barnet ifalder et erstatningsansvar.

7.1.2. Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 2.1, tager de almindelige erstatningsretlige principper sigte på dels at varetage genopretningshensyn – dvs. hensynet til at sikre skadelidtes muligheder for at få dækket sit tab – dels præventive hensyn, idet risikoen for at ifalde erstatningsansvar i almindelighed antages at være et incitament til at handle ansvarligt og dermed undgå skade.

I det lys og med henblik på nærmere at afgrænse rammerne for og indholdet af en mulig ordning med et skærpet forældreansvar har kommissionen drøftet, hvad der i givet fald bør være hovedsigtet med en sådan ordning.

I overensstemmelse med erstatningsrettens generelle formål vil regler om et skærpet forældreansvar principielt kunne tænkes gennemført med to forskellige hensyn for øje – målsætningen kan være at sikre den skadelidte yderligere dækningsmuligheder og/eller et sådant forældreansvar kan primært varetage hensyn af præventiv karakter.

Som det fremgår ovenfor under afsnit 1.1, er det i kommissionens generelle kommissorium anført, at kommissionen har til opgave at foretage en samlet gennemgang af indsatsen mod ungdomskriminalitet og på grundlag heraf komme med indstilling om, hvordan indsatsen kan styrkes med henblik på at gøre den så målrettet og virksom som muligt. Det er endvidere i kommissionens tillægs-kommissorium anført, at det på baggrund af den senere tids hændelser med uroligheder rundt om i landet, hvor unge over og under den kriminelle lavalder har deltaget i bl.a. hærværk og brandstiftelse, skal overvejes, om forældre kan gøres ansvarlige herfor.

I lyset af de konkrete hændelser, der var grundlaget for, at kommissionen blev anmodet om at overveje spørgsmålet om forældreansvar, og sammenholdt med de overvejelser, kommissionen i øvrigt efter hovedkommissoriet skal foretage i relation til en samlet indsats med henblik på bekæmpelse af ungdomskriminalitet, finder kommissionen, at dens overvejelser bør tage udgangspunkt i, om man ved at gennemføre regler om skærpet forældreansvar kan give forældre et effektivt incitament til at søge at hindre deres børn i at begå kriminalitet. Det betyder, at kommissionen ikke har lagt vægt på det rent erstatningsretlige hensyn til skadelidtes muligheder for at få dækket sit tab.

Det bemærkes, at hvis der er tale om tab, der lides i anledning af en straffelovsovertrædelse her i landet, udbetaler staten under visse betingelser erstatning og godtgørelse til skadelidte i medfør af reglerne i offererstatningsloven, jf. ovenfor under afsnit 2.5.

Med udgangspunkt i disse overordnede rammer for et eventuelt skærpet forældreansvar – dvs. en erstatningsordning med et kriminalpræventivt sigte – har kommissionen mere generelt drøftet hensigtsmæssigheden af en sådan ordning.

7.2. Overordnet om hensigtsmæssigheden af et skærpet forældreansvar

Med hensyn til den juridiske tilsynspligt i forhold til børn har forældre og andre, der har børn i deres varetægt, eksempelvis skoler, børnehaver, andre institutioner, feriekolonier, bedsteforældre mv., pligt til at føre et rimeligt tilsyn med de pågældende børn. Omfanget af tilsynsforpligtelsen afhænger bl.a. af barnets alder, og er barnet mere end ca. 12-13 år, kan der næppe stilles de store krav til tilsynet. Et selvstændigt erstatningsansvar for forældre mv. kan således efter gældende ret komme på tale, hvis forældrene tilsidesætter denne tilsynspligt eller undlader at give barnet de nødvendige instruktioner, hvis dette fører til, at barnet forvolder skade. Efter praksis er forældrenes ansvar knyttet til, om forældre mv. har tilsidesat tilsynspligten, mens der ikke foreligger retspraksis, hvor forældre er kendt erstatningsansvarlige under henvisning til dårlig eller mangelfuld opdragelse i almindelighed.

Overvejelserne om at skærpe forældreansvaret drejer sig altså med andre ord om, hvorvidt der bør etableres en ordning, der indebærer, at forældre i videre omfang end det ovennævnte bør kunne pålægges erstatningsansvar, hvis deres børn forvolder skade.

Som omtalt ligger det i forlængelse af kommissoriet for kommissionens arbejde, at overvejelserne om skærpet forældreansvar primært bør fokusere på mulige kriminalpræventive effekter. Overvejelserne om hensigtsmæssigheden af og behovet for at indføre regler herom må derfor i første række afhænge af, om en sådan ordning kan antages at medvirke til, at børn og unge afholder sig fra at begå kriminalitet.

Kommissionen har indledningsvis konstateret, at der ikke i nævneværdigt omfang ses at foreligge forskningsresultater, der nærmere kan belyse, om der i de lande, hvor et skærpet forældreansvar kendes, har været tale om en kriminalpræventiv effekt.

Kommissionen har endvidere konstateret, at der heller ikke i øvrigt foreligger forskningsresultater, der direkte kan belyse, hvordan et forældreansvar for børns kriminalitet indvirker på forældre og familielivet, eller hvordan dette direkte eller indirekte påvirker børns kriminalitet.

Imidlertid foreligger der en ganske betydelig viden af mere generel karakter om på den ene side forældres reaktioner, når de bliver bekendte med børns kriminalitet, og på den anden side sammenhængen mellem forhold i familien og børns kriminalitet. Da denne forskning kan udgøre udgangspunktet for en vurdering af de mest sandsynlige kriminalpræventive konsekvenser af et skærpet forældreansvar, har kommissionen fundet anledning til kort at gengive hovedindholdet af forskningen.

En omfattende dansk undersøgelse ("Ungdomskriminalitet i en forstadskommune", Det Kriminalpræventive Råd, 1982), der støttes af andre undersøgelser, viste, at der grundlæggende er tale om tre reaktionsmønstre, når forældre bliver bekendt med deres børns kriminalitet. Der er her tale om reak-

tionsmønstre, således som de manifesterer sig i perioden efter, at forældrene er blevet bekendt med børnenes kriminalitet, og ikke de umiddelbare reaktioner, som kan afvige herfra.

En del af forældrene reagerer ved helt eller delvist at se sig selv som ansvarlige for det skete, og de reagerer ved øget samvær (f.eks. helt konkret omkring måltider), øgede fællesaktiviteter, stimulering af deres børn til (nye) fritidsinteresser mv. Børnene oplever typisk en bedring af forholdet til deres forældre, og undersøgelsen viser, at disse børns risiko for fremtidig kriminalitet mindskes. Det er ikke tilfældigt, hvilke forældre der reagerer på den angivne måde. Det drejer sig typisk om familier, som i forvejen er ganske velfungerende, og hvor forældrene i kraft af uddannelse, netværk mv. er relativt ressourcestærke.

En anden gruppe forældre reagerer slet ikke, når de bliver bekendt med deres børns kriminalitet. De ændrer ikke adfærd i familien og heller ikke i forholdet til deres børn. Der er tale om en sammensat gruppe af familier, men med en overvægt af forældre, der er i underskud i forhold til sig selv, hinanden og deres børn. Forældrene har mere end rigeligt med at forsøge at klare de problemer, der allerede eksisterer, og har ikke overskud eller ressourcer til – udover eventuelle umiddelbare reaktioner – at foretage sig noget særligt i anledning af det nye problem, som børnenes kriminalitet repræsenterer. Nogle af disse forældre ser sig selv som hovedansvarlige for det skete, nogle ser deres børn som de hovedansvarlige, og alle grader her imellem er repræsenteret i denne gruppe. Det fælles er, at disse forældre ikke umiddelbart er i stand til at løfte ansvaret og gøre noget ved det.

En tredje gruppe forældre reagerer ved hovedsageligt at se ansvaret som placeret hos deres børn og reagerer typisk ved bebrejdelser, straf, kontrol og overvågning eller ved helt at tage afstand fra barnet. I den udstrækning disse forældre oplever et selvansvar, er det især en oplevelse af ikke at have kontrolleret deres børn godt nok og i tilstrækkeligt omfang. Der reduceres i lomme penge, omgang med bestemte kammerater forbydes, der gives stuearrest, der udstedes udgangsforbud, der bruges fysisk straf mv. Børnenes reaktion i disse familier er at forsøge at deltage mindst muligt i familielivet, og deres holdning til forældrene og familien bliver mindre positiv. Resultatet er, at risikoen for ny kriminalitet øges.

I lyset af ovennævnte undersøgelse af forældres typiske reaktionsmønstre ved konfrontation med deres børns kriminalitet har kommissionen drøftet, hvilken sandsynlig effekt et skærpet forældreansvar vil have.

Under drøftelserne heraf er det gjort gældende, at en ordning med et skærpet forældreansvar i forhold til forældre i den førstnævnte gruppe mest sandsynligt hverken vil gøre fra eller til. "Forældreansvaret" er der allerede, og det fungerer hensigtsmæssigt. I det lys kan det anføres, at det for disse forældre er fuldt tilstrækkeligt for at aktivere de forebyggende tiltag, at forældrene blot bliver gjort bekendt med deres børns kriminalitet.

I forhold til den anden af ovennævnte grupper er det under kommissionens drøftelser gjort gældende, at det fælles for disse forældre er, at de ikke umiddelbart er i stand til at løfte ansvaret og gøre noget ved det, hvorfor det i det lys kan anføres, at et skærpet forældreansvar i bedste fald sandsynligvis hverken vil gøre fra eller til for denne gruppe.

I relation til den tredje gruppe forældre er der under diskussionerne i kommissionen argumenteret for, at et skærpet forældreansvar for denne gruppe sandsynligvis vil betyde endnu kraftigere reaktioner i form af bebrejdelser, straf af børnene osv. eller ved, at forældrene i endnu højere grad tager afstand fra barnet, og det må anses for det mest sandsynlige, at et skærpet forældreansvar i disse familier vil virke direkte kontraproduktivt og øge de unges kriminalitet.

Omvendt er der også i diskussionen peget på, at den ovenfor refererede undersøgelse bekræfter, at forældrenes reaktion over for børnene har stor betydning, og det derfor vil kunne have en positiv effekt, hvis et skærpet forældreansvar kan få nogle forældre, som ellers ikke ville se sig selv som medansvarlige for børnenes kriminalitet, til at påtage sig et større ansvar.

I lyset af den foreliggende forskning, og herunder altså også danske undersøgelser, er der samlet set efter nogle af kommissionsmedlemmernes opfattelse grund til at antage, at et skærpet forældreansvar generelt set i bedste fald hverken vil gøre fra eller til ved børnenes kriminalitet, mens det i værste fald – og det er ikke usandsynligt – vil øge børne- og ungdomskriminaliteten. Disse medlemmer har anført, at den nævnte forskning understreger betydningen af familieforhold og forholdet mellem forældre og deres børn for forekomsten af børne- og ungdomskriminalitet. Den overordnede konklusion om, hvordan dette kan bruges kriminalpræventivt, peger i retning af, at det bør ske i form af tiltag, der forbedrer familiens og forældrenes ressourcer og de vilkår, de befinder sig under, med henblik på at give forældrene ikke blot mulighed for at se og erkende deres ansvar, herunder deres selvansvar, men også mulighed for at kunne omsætte dette ansvar til handlinger, der giver børnene et mere medinddragende, udvidende og positivt familiemiljø. Bl.a. er forældrekontrakter her en mulighed, fordi det dels baserer sig på, at andre parter (socialforvaltning mv.) forpligter sig til at hjælpe familien på bestemte måder, og dels er selvvalgt og medinddragende.

Det er i den forbindelse bl.a. anført, at det kan være vanskeligt at forestille sig, at børn vil afholde sig fra kriminalitet alene af den grund, at deres forældre ellers kan blive erstatningsansvarlige, når det samtidig holdes for øje, at det ansvar, børnene selv allerede efter gældende ret kan ifalde, ikke er tilstrækkeligt til, at de afstår fra de pågældende handlinger.

Flere medlemmer af kommissionen har ønsket at fremhæve den potentielle slagside ved en ordning med et skærpet forældreansvar, at ordningen vil kunne føre til mere generel kontrol og overvågning med børn og unge, hvilket kan vanskeliggøre deres udfoldelsesmuligheder og dermed også deres adgang til at opnå og lære af egne erfaringer.

Et andet problem er, at mens en række forældre nu søger hjælp og råd hos de sociale myndigheder, hvis deres børn begår hærværk eller lignende, vil et økonomisk forældreansvar betyde, at forældrene vil få en fælles interesse med børnene i, at forholdene ikke opdages. Det kan frygtes, at forældre og børn vil stå sammen mod myndighederne – i værste fald vil forældre give deres børn et falsk alibi. En sådan opførsel vil bestemt ikke virke kriminalpræventivt.

Det må antages, at betydningen af de ovennævnte betæneligheder ved en ordning med skærpet forældreansvar i nogen grad afhænger af, hvorledes ansvaret begrænses. Er der tale om en ordning med et begrænset forældreansvar for børns skadegørende handlinger, formindsker det de betæneligheder, der knytter sig til en sådan ordning.

Samlet set er der i kommissionen enighed om, at en ordning med et skærpet forældreansvar giver anledning til en række betæneligheder, som må overvejes nøje. Der er derimod i kommissionen forskellige holdninger til, om et skærpet forældreansvar potentielt, eventuelt i sammenhæng med andre tiltag, kan have en kriminalpræventiv effekt. Nogle i kommissionen har bl.a. i lyset af ovennævnte mulige konklusioner på baggrund af undersøgelsen fra 1982 og tilsvarende undersøgelser tilkendegivet det generelle synspunkt, at der er grund til at se på et skærpet forældreansvar med betydelig skepsis. Andre medlemmer har derimod betonet det forhold, at der med et sådant skærpet ansvar vil blive sendt et signal til forældrene om, at de har et medansvar for deres barns handlinger, og at dette potentielt kan styrke forældrenes engagement i en hensigtsmæssig børneopdragelse, således at en større gruppe forældre reagerer med hensigtsmæssige foranstaltninger i lighed med den førstnævnte forældregruppe i ovennævnte undersøgelse.

I lyset af ovennævnte overvejelser om sådanne ordningers effekt og på baggrund af de modsatrettede argumenter, der er fremført, har kommissionen drøftet forskellige afgrænsningsspørgsmål og modeller for, hvordan et muligt skærpet forældreansvar i givet fald kunne udformes, herunder navnlig i relation til hvilket ansvarsgrundlag der i givet fald skal gælde for forældreansvaret.

7.3. Afgrænsningsspørgsmål

7.3.1. Som omtalt ovenfor har kommissionen fundet anledning til at angive rammerne for et skærpet forældreansvar således, at der i givet fald bør være tale om en erstatningsordning med et kriminalpræventivt sigte.

Der er imidlertid også andre afgrænsninger, der indledningsvis må foretages i forbindelse med overvejelserne af et sådant skærpet ansvar.

7.3.2. Kommissionen har således drøftet, om et eventuelt skærpet forældreansvar bør afhænge nærmere af det skadegørende barns alder.

Der er i kommissionen enighed om, at den øvre grænse for en eventuel ordning, der pålægger forældrene erstatningsansvar for deres børns handlinger, bør være 17 år. Skadegørende handlinger foretaget af unge på 18 år og derover, og som således er over den generelle myndighedsalder, bør falde uden for ordningen og ikke kunne påføre forældrene ansvar.

Med hensyn til en eventuel nedre grænse har kommissionen taget udgangspunkt i oplysningerne i tillægskommissoriet, hvorefter de omtalte hærværkshandlinger og ildspåsættelser er foretaget af børn og unge både under og over den kriminelle lavalder. I det lys finder kommissionen ikke anledning til at fastsætte en nedre grænse for et forældreansvar svarende til den kriminelle lavalder på 15 år.

Kommissionen finder heller ikke i øvrigt grundlag for at fastsætte en nedre aldersmæssig grænse for forældreansvaret. Kommissionen har i den forbindelse lagt vægt på, at enhver fikseret aldersgrænse i et vist omfang vil forekomme arbitrær, og at det afgørende i stedet bør være en konkret vurdering af det skadevoldende barns adfærd.

Ovenfor under afsnit 2.2 er det omtalt, at der inden for erstatningsretten er udviklet en retspraksis, hvorefter der næppe kan pålægges børn under 4-5 år et selvstændigt erstatningsansvar for deres skadevoldende adfærd. På lignende måde vil der kunne udvikles en praksis ved domstolene for, hvornår forældreansvaret kan komme på tale, fordi skaden er et udslag af, at barnet har handlet med den fornødne grad af tilregnelser.

7.3.3. Et væsentligt spørgsmål, der må tages stilling til i forbindelse med overvejelserne om et eventuelt skærpet forældreansvar, er, hvem ansvaret i givet fald skal påhvile.

Med ovennævnte kriminalpræventive hensyn som hovedsigtet med et skærpet forældreansvar ligger det klart, at bevæggrunden for eventuelle regler på området skal være en forhåbning om, at omfanget af ungdomskriminalitet vil falde, hvis ordningen udgør et incitament for at arbejde for en hensigtsmæssig opdragelse af børn og unge. På den baggrund vil det som udgangspunkt være naturligt at foreslå, at et skærpet forældreansvar skal rettes mod de personer, der i praksis har kontakten til de pågældende børn og unge – dvs. dem, der umiddelbart i hverdagen har påvirkningsmuligheder og indflydelse i forhold til barnet. Dette vil i første række sige barnets forældre.

I visse tilfælde er det dog ikke barnets forældre, der er de primære kontakter i forbindelse med omsorg for og opdragelse af barnet. Dette er eksempelvis ikke tilfældet, hvis barnet er anbragt uden for hjemmet, herunder i familiepleje. Hvis ovennævnte betragtninger fastholdes konsekvent, ville et eventuelt skærpet forældreansvar i så fald også skulle påhvile det pågældende barns plejeforældre. Under kommissionens drøftelser er fremført det synspunkt, at det ikke er hensigtsmæssigt at udstrække eventuelle nye regler så vidt. En ordning, der betyder, at plejeforældre i videre udstrækning end i dag kan gøres erstatningsansvarlige for skadegørende handlinger foretaget af deres plejebørn,

vil kunne gøre det (endnu) vanskeligere at finde familier, der er villige til at tage i forvejen belastede børn i pleje.

For at undgå problemer i forhold til andre ordninger er der derfor i kommissionen enighed om, at et eventuelt skærpet forældreansvar alene bør kunne komme på tale i forhold til barnets forældre.

Den nærmere afgrænsning af, hvem af forældrene ansvaret retter sig imod, behandles nedenfor under afsnit 7.5.3.

7.3.4. Kommissionen har dernæst overvejet, hvilke handlinger et forældreansvar i givet fald skal omfatte – dvs. spørgsmålet om ansvarets udstrækning.

Der kan principielt tænkes en række forskellige afgrænsninger, hvor forældreansvaret bliver mere eller mindre vidtgående, afhængig af hvilke skadegørende handlinger forældrene skal være ansvarlige for.

I den ene ende af skalaen kan man forestille sig en ordning, hvor enhver skade, som barnet forvolder, er omfattet, mens forældrene i den anden ende af spektret alene gøres ansvarlige, hvis barnet har handlet i strid med en straffebestemmelse, eventuelt yderligere begrænset til bestemmelser i straffeloven. Her imellem kan naturligvis tænkes en række øvrige modeller.

Efter kommissionens opfattelse kan spørgsmålet om forældreansvarets afgrænsning i relation til, hvilke handlinger ansvaret skal gælde for, vanskeligt besvares isoleret, men må vurderes i sammenhæng med det øvrige indhold af en konkret ordning for et skærpet forældreansvar. Indebærer modellen for et skærpet forældreansvar eksempelvis, at forældre ifalder et ubegrænset ansvar på objektivt grundlag – dvs. en meget vidtgående ordning – kan det pege i retning af, at de omfattede handlinger bør afgrænses tilsvarende snævert. Er der omvendt tale om et mere begrænset ansvarsgrundlag for forældrene, vil det i højere grad kunne tænkes kombineret med en bredere afgrænsning af de handlinger, der kan udløse ansvaret.

I det lys finder kommissionen, at spørgsmålet om, hvilke handlinger et skærpet forældreansvar i givet fald skal gælde for, må vurderes konkret i forhold til forskellige modeller for, hvordan et sådant ansvar i øvrigt vil kunne udformes.

Den nærmere afgrænsning af de handlinger, der i givet fald kan omfattes af et skærpet forældreansvar, er behandlet nedenfor under afsnit 7.5.6.

Uanset hvordan afgrænsningen af de omfattede handlinger foretages i sammenhæng med navnlig fastlæggelsen af det relevante ansvarsgrundlag for forældrene, bør der efter kommissionens opfattelse ikke ændres ved, at et erstatningsansvar for forældre som udgangspunkt bør forudsætte konkrete beviser for, at det pågældende barn har foretaget eller medvirket til den skadegørende hand-

ling. Den omstændighed, at et barn har været til stede, men ikke deltaget i eksempelvis hærværks-handlinger, bør således ikke i sig selv være tilstrækkeligt til, at barnets forældre kan gøres erstatningsansvarlige for den pågældende skade.

7.4. Mulige modeller for et skærpet forældreansvar

7.4.1. Rent objektivt ansvar

Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 4.3, er der efter gældende ret en række områder, hvor der er fundet behov for et anvende et særligt strengt ansvarsgrundlag, således at der ifalder erstatningsansvar, selv om der ikke er noget at bebrejde skadevolderen. Typisk anvendes objektivt ansvar, hvis der på det pågældende område er stor risiko for skade, eller fordi der, hvis en skade indtræder, vil være tale om omfattende skadeforvoldelse. Traditionelt ses anvendes objektivt ansvar således på områder, hvor en afvejning mellem hensynet til den, der udøver en given risikofyldt aktivitet, og hensynet til de potentielle skadelidte, falder ud til, at aktiviteten bør tillades, men således, at der, hvis skade indtræder, skal betales erstatning af den, i hvis interesse aktiviteten er foregået, uanset om vedkommende kan bebrejdes, at skaden er sket.

En måde, hvorpå forældres erstatningsansvar for deres børns skadegørende handlinger kan skærpes, er ved indførelse af et objektivt ansvar på området.

Hvis den argumentation, der normalt bærer et objektivt ansvar, overføres til området vedrørende forældreansvar, svarer det til et synspunkt om, at forældre skal ifalde erstatningsansvar for deres børns handlinger på et særligt skærpet grundlag, fordi det er en for omgivelserne særlig risikofyldt "aktivitet" at have børn, og fordi det at få børn alene sker i forældrenes og ikke i de øvrige samfundsborgeres interesse, og at det derfor er berettiget at lade forældrene være ansvarlig uden skyld, hvis deres børn forvolder skade.

Der er i kommissionen enighed om, at en sådan parallel ikke kan drages, og at de hensyn, der sædvanligvis kan begrunde et objektivt erstatningsansvar, ikke gør sig tilsvarende gældende for så vidt angår forældres ansvar for deres børns skadegørende handlinger.

Kommissionen har imidlertid drøftet, om andre grunde, herunder hensynet til en effektiv kriminalpræventiv indsats, kan begrunde regler om objektivt forældreansvar.

Ordnings vil indebære, at forældre ifalder erstatningsansvar, uden at der er noget at bebrejde dem, og uden at der (nødvendigvis) er noget at bebrejde det skadevoldende barn. Dermed vil en sådan ordning række langt videre, end de situationer, der er omtalt i tillægskommissoriet af 19. februar 2008. Ansvar vil nemlig ikke være begrænset til de skader, der er en følge af barnets kriminelle adfærd, men vil omfatte *alle* skader, som barnet forvolder, herunder også hændelige skader – dvs. også skader, der hverken direkte eller indirekte kan tilskrives "mangelfuld opdragelse".

Selv om et rent objektivt ansvar i almindelighed antages at kunne have en vis adfærdsregulerende effekt, vil der efter kommissionens opfattelse næppe være nogen nævneværdig kriminalpræventiv virkning knyttet til en ordning som den omhandlede, idet forældrene vil ifalde ansvar, uanset om de har optrådt rigtigt eller forkert i forhold til opdragelsen af deres børn, og uanset at der ikke er noget at bebrejde barnet i forhold til skadens indtræden. Da ansvaret dermed indtræder, selv om forældrene har gjort alt, hvad der er muligt for at undgå skade, ligger der ikke i ordningen et tilstrækkeligt incitament for forældrene til at handle på en bestemt måde for derved at undgå ansvar – bortset eventuelt fra meget restriktive og kontrollerende tiltag over for barnet. En sådan ordning vil dermed kunne ses som værende i strid med ret og rimelighed og vil kunne opleves som uretfærdig i forhold til de forældre, der har gjort alt, hvad der med rimelighed kan forventes for at undgå, at deres børn forvolder skade.

Samtidig må det tages i betragtning, at forældrene i givet fald vil kunne ifalde et efter omstændighederne betydeligt erstatningsansvar for skader, forvoldt af deres børn. Har barnet eksempelvis udøvet hærværk på en række togvogne, eller har barnet leget med ild, hvorved en skole brænder ned, vil et ubegrænset objektivt ansvar for forældrene betyde, at de kan mødes med et erstatningskrav på muligvis millionbeløb. Dette vil være tilfældet, også selv om der ikke nødvendigvis er noget at bebrejde forældrene i relation til opdragelse af og konkret tilsyn med barnet. Derfor ligger der efter kommissionens opfattelse i ordningen en potentiel risiko for, at forældrene vil overreagere i forhold til barnet, herunder eksempelvis med omfattende stuearrest, i bestræbelserne på at undgå situationer, hvor barnet kan forvolde skade. I særligt grelle tilfælde kan det tænkes, at forældrene – stik imod ordningens hensigt – vil forsøge at slippe af med et potentielt meget tyngende erstatningsansvar ved f.eks. at smide barnet ud hjemmefra.

Kommissionen er bekendt med, at fransk lovgivning indeholder bestemmelser, der efter det oplyste indebærer et stort set objektivt erstatningsansvar for forældre for skader, deres børn forvolder.

Af de grunde, der er nævnt ovenfor, finder kommission imidlertid, at et sådant ansvar vil være klart urimeligt, og kommission må fraråde, at en tilsvarende eller lignende ordning med et ubegrænset objektivt erstatningsansvar for forældre gennemføres i dansk ret.

7.4.2. Skærpet culpaansvar, herunder culpaansvar med omvendt bevisbyrde

Efter gældende ret ifalder forældre ansvar for børns skadegørende handlinger, hvis forældrene har tilsidesat en pligt til at føre tilsyn med børnene. Der er tale om et selvstændigt ansvar for forældrene, der bygger på en almindelig culpavurdering.

En model, hvorved forældre i videre udstrækning vil ifalde erstatningsansvar for deres børns skadegørende adfærd, vil være ved at skærpe den nugældende tilsynspligt.

Som omtalt ovenfor under afsnit 2.3 er forældreansvaret efter gældende ret knyttet til, at forældre mv. *konkret* har tilsidesat en tilsynspligt, mens der ikke foreligger retspraksis, hvor der er været spørgsmål om at pålægge forældre erstatningsansvar som følge af dårlig eller mangelfuld opdragelse generelt.

I det lys kan det overvejes, om det er muligt via lovgivningen at skærpe indholdet af forældreansvaret, således at der foruden ved de konkrete tilsidesættelser af tilsynsplikten kan gøres et erstatningsansvar gældende, hvis forældrene i almindelighed har forsømt at give deres børn en hensigtsmæssig opdragelse.

Efter kommissionens opfattelse kan der rejses flere indvendinger imod en sådan model.

Det forekommer således – med de meget forskellige synspunkter, der findes i relation til børneopdragelse – at være endog særdeles vanskeligt med blot nogen grad af præcision at formulere den norm, forældre skal leve op til for at undgå at ifalde ansvar. En regulering af spørgsmålet vil formentlig kun kunne holdes i helt overordnede og generelle vendinger, som ikke giver forældrene megen hjælp, når de skal tage stilling til, hvad der konkret forventes af dem i relation til indholdet af opdragelsen. Da en sådan regel derfor kun i begrænset omfang kan virke normerende for forældrenes adfærd, vil der næppe være nogen nævneværdig præventiv effekt knyttet hertil.

Hertil kommer, at erstatningssager, hvor ansvarsgrundlaget afhænger af, om forældrenes opdragelse af det skadevoldende barn har været mangelfuld, af flere grunde næppe er ønskværdige. Sådanne sager vil for det første indebære betydelige bevismæssige vanskeligheder, idet store dele af børneopdragelsen foregår i hjemmet, for det andet vil det med et så ubestemt bevistema være vanskeligt for domstolene at begrænse bevisførelsen på en måde, der er tilfredsstillende, og for det tredje vil en bevisførelse om dette tema kunne opleves som unødigt krænkende for de involverede forældre og børn.

Der kan endvidere peges på, at de almindelige erstatningsbetingelser om årsagssammenhæng og adækvans må antages oftest at føre til, at betingelserne for at pålægge erstatningsansvar ikke vil være til stede, uanset om domstolene måtte skønne, at det fornødne ansvarsgrundlag foreligger. Selv med et sådant noget upræcist ansvar for manglende opdragelse vil forældre dermed i praksis næppe ifalde erstatningsansvar for deres børns skadegørende handlinger i videre udstrækning, end hvad der følger af gældende ret.

Kommissionen finder på den baggrund ikke grundlag for at anbefale en model som ovennævnte.

En anden måde, hvorpå forældres nugældende tilsynsansvar kan skærpes, er ved en model med såkaldt præsumptionsansvar.

Som omtalt ovenfor under afsnit 2.3 er det efter gældende ret som udgangspunkt skadelidte, der skal bevise, at forældrene har tilsidesat deres forpligtelse til at føre tilsyn med det skadevoldende barn. Bevistvivl kommer derfor i dag forældrene til gode.

Hvis der i stedet indføres et præsumptionsansvar – dvs. et culpaansvar med omvendt bevisbyrde – vil det være forældrene, der skal bevise, at de ikke har svigtet deres tilsynspligt, og bevistvivl vil dermed komme forældrene til skade.

Under kommissionens drøftelser er peget på, at der med en sådan model, herunder i sammenhæng med andre initiativer, ville være tale om at sende et tydeligt signal til forældrene om betydningen af at løfte forældreopgaven og tage ansvar for børnenes opdragelse. I lighed med det anførte ovenfor om en mere upræcis pligt til hensigtsmæssig opdagelse er det imidlertid også anført, at den præventive effekt af en sådan ordning vil kunne være begrænset. Også ved et præsumptionsansvar vil det således være vanskeligt for forældrene at vide, hvad de skal leve op til, for at undgå ansvar som følge af det brede spektrum af risici, der er forbundet med børns adfærd.

I og med at modellen indeholder et ansvarsgrundlag, hvor rækkevidden og afgrænsningen vanskeligt kan fastlægges af forældrene, kan denne model endvidere risikere at føre til overreaktioner fra forældrenes side, således at barnet eksempelvis alene levnes et begrænset spillerum for fritidsaktiviteter mv., fordi forældrene ønsker at undgå potentielle skadesituationer. Også i relation til denne model med en noget diffus forpligtelse for forældrene må der efter kommissionens opfattelse tages hensyn til det potentielle betydelige erstatningsansvar, der påhviler forældrene.

På den baggrund er det efter kommissionens opfattelse ikke hensigtsmæssig med en ubegrænset forpligtelse for forældrene, hvis rammerne for ansvaret ikke med større grad af præcision kan fastlægges.

I det lys finder kommissionen heller ikke grundlag for at anbefale en ordning, hvorefter forældre pålægges et præsumptionsansvar for deres børns skadegørende handlinger.

7.4.3. Civilretlige konsekvenser ved overtrædelse af forældreplæg eller –kontrakter

Som omtalt oven for under afsnit 5 indeholder den sociale lovgivning bestemmelser om, at der under visse betingelser kan gives såkaldte forældreplæg, hvori der angives konkrete handlepligter, som de pågældende forældre skal efterleve. Overtrædelse af forældreplæg er efter den sociale lovgivning undergivet økonomiske sanktioner, idet der i så fald kan gøres indgreb i retten til børnefamilieydelse.

Kommissionen har drøftet, om en model for skærpelse af forældres erstatningsansvar for deres børns skadegørende handlinger kunne være at knytte civilretlige konsekvenser til en overtrædelse af et forældreplæg.

Kommissionen har i den forbindelse taget udgangspunkt i, at en sådan ordning med civilretligt ansvar for overtrædelse af et offentligretligt pålæg ikke er en ny juridisk konstruktion. I praksis er der således eksempler på, at en person, der i henhold til et pålæg skal afholde sig fra en bestemt handlemåde eller foretage konkrete handlinger med henblik på at afværge risiko for skade, er gjort erstatningsansvarlig, hvis der indtræder en skade som følge af pålæggets tilsidesættelse. Fra retspraksis kan eksempelvis nævnes en afgørelse gengivet i U 1989.353 Ø, hvor ejeren af en losseplads blev anset for erstatningsansvarlig for grundvandsforurening, der var en følge af ejerens manglende efterlevelse af kommunens pålæg om bl.a. kontrol af det deponerede affald.

Efter kommissionens opfattelse ville en sådan model for et forældreansvar indebære den fordel, at ansvar for forældrene forudsætter, at de pågældende *selv* handler bebrejdellesværdigt ved at tilsidesætte *konkrete handlepligter*, som er fastlagt i forældrepålægget. Til forskel fra de ovenfor drøftede modeller vil der med en sådan ordning dermed ikke være tvivl for forældrene om, hvad de forventes at leve op til, hvis ansvaret skal undgås, og ordningen ville dermed kunne have en reel betydning for de pågældende forældres håndtering af forældreopgaven og opdragelsen og dermed tjene et kriminalpræventivt formål.

Kommissionen er imidlertid også opmærksom på, at der er en række uhensigtsmæssigheder knyttet til en ordning, hvorved overtrædelse af forældrepålæg tillægges civilretlige konsekvenser for forældrene.

Der er således under kommissionens drøftelser blevet peget på, at ordningen med forældrepålæg er et nyt redskab, der er tiltænkt at kunne indgå i bestræbelserne på at hjælpe børn, hvis udvikling er i fare. Ordningen tager således sigte på at tilskynde forældremyndighedsindehaveren til at leve op til sit forældreansvar.

Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 5.1, forudsætter meddelelse af forældrepålæg, at der foreligger oplysninger om ulovligt fravær eller manglende opfyldelse af undervisningspligten, kriminalitet af et vist omfang eller grovhed (dog ikke nødvendigvis pådømt), alvorlige adfærds- eller tilpasningsproblemer eller at forældremyndighedsindehaveren nægter at samarbejde med de relevante myndigheder.

Som ligeledes fremhævet, er målgruppen for forældrepålæg de forældre, der faktisk er i stand til at påtage sig deres ansvar som forældre, men af forskellige årsager ikke vil eller ikke har intentioner om at gøre det. Forældre med individuelle vanskeligheder eller forældre, der ikke har de nødvendige ressourcer til at varetage opgaven som forælder, eksempelvis på grund af manglende forståelse for børneopdragelse, er derimod som udgangspunkt ikke omfattet af målgruppen for ordningen.

En skærpelse af forældreansvaret ved at lovfæste civilretlige konsekvenser ved tilsidesættelse af et forældrepålæg vil således alene gælde i forhold til de familier, hvor der konkret er givet et foræl-

drepålæg. Herved vil ordningen selv sagt ikke omfatte alle familier, men kun de, hvor der et forældrepålæg er vurderet som et relevant redskab. Dermed vil en sådan ordning i flere henseende have en indbygget skævhed.

For det første vil ordningen ikke omfatte alle børn, herunder f.eks. ikke skader forvoldt af børn fra velfungerende familier, der ikke i almindelighed er i de sociale myndigheders søgelys. Forældreansvar knyttet til reglerne om forældrepålæg kan derfor siges at ramme ”skævt”, da det vil indebære, at de familier, der i forvejen har problemer, vil blive pålagt et ansvar, som ikke gælder for andre mere velfungerende familier. For det andet vil det skærpede forældreansvar alene gælde for de forældre, der konkret har modtaget et forældrepålæg – dvs. kun de forældre, der vurderes faktisk at være i stand til at påtage sig deres ansvar som forældre, men af forskellige årsager ikke gør det. Det skærpede forældreansvar vil derimod ikke gælde i forhold de forældre, som på grund af manglende forståelse for børneopdragelse ikke har ressourcerne til at varetage forældreopgaven. For det tredje kan det anføres, at forældrepålæg er et forholdsvis nyt redskab i den sociale lovgivning, som ikke allerede nu bør knyttes sammen med indgribende automatiske økonomiske konsekvenser for dem, som det anvendes over for.

Udover disse indholdsmæssige indvendinger i forhold til en sådan ordning er der under kommissionens drøftelser også peget på, at effekten af en sådan ordning i givet fald måtte antages at være temmelig begrænset. Et erstatningsansvar for forældrene vil kræve, at forældrepålæggene er formuleret med en sådan grad af præcision, at de er egnede til at udløse civile retlige konsekvenser, hvis de overtrædes. Dette synes sjældent at være tilfældet i dag, hvor pålæggene er udformet med et andet sigte for øje. Selv hvis et forældrepålæg konkret er formuleret på en måde, der kan afføde civile retlige konsekvenser, er det endvidere klart, at erstatningsansvar alene ville kunne pålægges forældrene, hvis de almindelige betingelser om årsagssammenhæng og adækvans er opfyldt. Som udgangspunkt vil bevisbyrden herfor påhvile skadelidte.

Som det fremgår ovenfor under afsnit 5.3, er forældrepålæggene hidtil primært anvendt med henblik på at sikre børn og unges skolegang. Er der eksempelvis tale om tilsidesættelse af et pålæg, der angiver en pligt for forældrene til at følge barnet i skole, og tages barnet på fersk gerning under udøvelse af hærværk om aftenen, vil et forældreansvar således ikke kunne komme på tale. Selv om barnet ikke er fulgt i skole som angivet, foreligger der ikke den fornødne årsagssammenhæng mellem pålægges tilsidesættelse og det forhold, at barnet udøver hærværk om aftenen. I en sådan situation ville en eventuel ordning med civile retlige konsekvenser ved tilsidesættelse af forældrepålæg dermed ikke føre til, at forældrene rent faktisk kan pålægges et erstatningsansvar.

Kommissionen skal endvidere pege på, at en ordning med civile retlige konsekvenser ved tilsidesættelse af et forældrepålæg for den skadelidte vil betyde, at vedkommendes muligheder for at få dækket sit krav øges som følge af den (for skadelidte tilfældige) omstændighed, at skadevolderens forældre har fået et forældrepålæg, der kan have betydning for den pågældende skade. Imidlertid ville

det skulle overvejes, hvordan det i givet fald kunne sikres, at skadelidte får kendskab til, at der er givet et forældreplæg, og at der dermed er et potentielt erstatningsansvar for forældrene. Oplysninger herom er fortrolige, og kommunen vil ikke uden videre kunne videregive disse på skadelidtes forespørgsel. Der vil formentlig ofte være tale om oplysninger, som er relevante for skadelidte tidligt i forløbet, eftersom vedkommendes beslutning om, hvorvidt der skal rejses en erstatningssag ved domstolene, kan afhænge af, om det alene er skadevolderen selv eller tillige dennes forældre, der kan gøres erstatningsansvarlige.

Samlet set er der i kommissionen enighed om, at en regel om, at forældre bliver erstatningsansvarlige for deres børns skadegørende handlinger, hvis en handlepligt i et forældreplæg er tilsidesat, må antages at medføre en sådan række af uhensigtsmæssigheder, at denne ordning ikke kan anbefales.

Kommissionen har i tilknytning til ovennævnte drøftet, om der kunne være grundlag for at knytte civile retlige sanktioner til tilsidesættelse af vilkårene i en forældrekontrakt. Som nærmere omtalt ovenfor under afsnit 5 indeholder den sociale lovgivning ikke specifikke regler om forældrekontrakter, men det er et redskab, der anvendes af kommunerne med henblik på at få familier på rette vej og på en måde, hvor forældrene via kontraktelementet får et "ejerskab" og dermed incitament til at overholde den indgåede aftale.

Den sociale lovgivning indeholder ikke nærmere regler om konsekvenserne af at tilsidesætte vilkårene i en familiekontrakt.

Kommissionen skal i den forbindelse pege på, at forældrekontrakter ikke indeholder konkretiserede handlepligter for forældrene, hvorfor der formentlig i endnu højere grad, end det er tilfældet for forældreplæg, kan stilles spørgsmålstegn ved, om det er hensigtsmæssigt at knytte civile retlige konsekvenser til en overtrædelse.

Da ovennævnte synspunkter vedrørende skævhed gør sig tilsvarende gældende i relation til forældrekontrakter, og da der vil være risiko for, at en ansvarsordning vil føre til tilbageholdenhed med at anvende et i øvrigt brugbart redskab over for belastede familier, finder kommissionen ikke grundlag for at foreslå en model, der knytter civile retlige konsekvenser til overtrædelse af vilkår i forældrekontrakter.

Samlet set er der i kommissionen enighed om at fraråde en model, der knytter et skærpet forældreansvar til de ordninger med forældreplæg og forældrekontrakter, der kendes i den sociale lovgivning.

Kommissionen har ligeledes overvejet en ordning, hvor andre myndigheder, f.eks. politiet, kan meddele forældrene plæg om handlepligter i relation til barnets opdragelse mv., således at tilsidesættelse af plægget medfører civile retlige sanktioner. Der er imidlertid i kommissionen enighed om at fraråde en sådan model. Dels vil meddelelse af et sådant plæg forudsætte, at politiet foretager en

indgående vurdering af forældrenes mulighed for at opfylde pålægget. Dels måtte der til en sådan ordning knyttes nogle retssikkerhedsgarantier for forældrene og barnet. Konsekvensen heraf ville være, at pålægget kun kan meddeles efter en vis tid med sagsbehandling, høring mv., og truslen om pålæg vil i sig selv kunne skade et tillidsfuldt samarbejde mellem politiet og forældrene. Som anført under afsnit 2 er forældreansvar kun en meget lille delproblemstilling, og når kommissionens betænkning foreligger i foråret 2009, vil den indeholde bredere overvejelser om initiativer, som ligesom forældreansvaret sigter til ansvarliggørelse og opmærksomhed på opdragerrollen.

7.4.4. Pålæg vedrørende ophold på nærmere angivne steder

Kommissionen har også drøftet, om et skærpet forældreansvar kunne tænkes gennemført via en model, hvorefter der på forhånd udstedes et pålæg om, at børn og unge ikke må opholde sig i et bestemt område på et bestemt tidspunkt, og hvorefter forældrene ifalder erstatningsansvar, hvis pålægget ikke efterleves, og dette fører til skader.

En sådan model vil være egnet, hvis det på forhånd er klart, i hvilket geografisk område og i hvilket tidsrum der er risiko for, at der eksempelvis vil blive begået hærværk. En sådan model vil endvidere navnlig kunne være et hensigtsmæssigt redskab, hvis der på forhånd uden videre er klarhed over, hvilke børn og unge der potentielt vil foretage de skadegørende handlinger, og dermed hvilke forældre pålægget på forhånd skal rettes mod – enten ved direkte henvendelse til de pågældende eller eksempelvis ved at annoncere pålægget i de lokale medier.

I langt de fleste tilfælde vil det imidlertid være således, at det ikke på forhånd er kendt, hvor og hvornår der er risiko for, at børn og unge forvolder skader. En pålægsordning, der bygger på en forudgående annonce om ikke at indfinde sig på et givent sted på et givent tidspunkt, er derfor efter kommissionens opfattelse ikke en realistisk løsningsmodel for et skærpet forældreansvar. Selv i en situation, hvor der på forhånd er konkret viden om risiko for skadeforvoldelse, vil der formentlig sjældent være et så præcist kendskab til de potentielle skadevoldere, at det er muligt på forhånd at rette pålægget mod de relevante personer. I en sådan situation vil pålægget for at være effektivt derfor skulle rettes mod enhver forælder, hvis barn måtte befinde sig det pågældende sted. Når det samtidig holdes for øje, at det kan være vanskeligt for forældre at forudse, om deres børn vil indfinde sig på det pågældende sted, indebærer ordningen en risiko for, at forældrene – for at undgå et muligt ansvar – holder børnene hjemme i den periode, hvor pålægget gælder. En sådan ordning indebærer dermed efter kommissionens opfattelse en risiko for, at der sættes for vidtgående begrænsninger i børnenes og de unges bevægelsesfrihed.

Samlet set finder kommissionen således ikke, at ovennævnte er en egnet løsningsmodel for et skærpet forældreansvar.

7.4.5. Hæftelsesansvar, herunder med beløbsbegrænsning

En femte model kunne være at pålægge forældre at hæfte for deres børns skadegørende handlinger.

Et sådant hæftelsesansvar kendes fra den gældende bestemmelse i DL 3-19-2, hvorefter en arbejdsgiver hæfter for de skader, vedkommendes ansatte forvolder ved culpøs adfærd som led i arbejdets udførelse. Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 4.2, er hensynene bag arbejdsgiveransvaret i DL 3-19-2 navnlig, at den ansatte handler i arbejdsgiverens interesse, og at arbejdsgiveren har instruktionsbeføjelser i forhold til den ansatte og kan tilrettelægge arbejdet således, at risikoen for skade søges begrænset.

En sådan ordning vil indebære, at forældres ansvar ikke er betinget af, at de selv har handlet culpøst, men i modsætning til det rent objektive ansvar, jf. ovenfor, vil ansvaret forudsætte, at barnet har forvoldt den pågældende skade ved en forsætlig eller uagtsom handling.

Sammenlignes der med hensynene bag arbejdsgiverhæftelsen, er det efter kommissionens opfattelse åbenbart, at tilsvarende argumenter ikke i enhver henseende kan gøres gældende i forholdet mellem børn og forældre. Selv om det kan anføres, at forældre i en vis grad har kontrol- og instruktionsbeføjelser over deres børn, så handler børn ikke nødvendigvis i forældrenes interesse, og forældrene kan ikke frigøre sig fra ansvaret på samme måde som en arbejdsgiver, der i yderste konsekvens kan afskedige den ansatte.

Efter kommissionens opfattelse vil et generelt hæftelsesansvar derfor være meget vidtgående, idet forældre herved uden selv konkret at kunne bebrejdes noget vil kunne gøres erstatningsansvarlig for enhver culpøs handling, barnet foretager. For forældrene vil det således kunne være vanskeligt at se, hvad der skal gøres for at undgå et ansvar, og den kriminalpræventive virkning af en sådan generel hæftelse kan derfor være begrænset.

Når dette sammenholdes med det potentielt betydelige beløb, et erstatningsansvar kan vedrøre, jf. også ovenfor, er der efter kommissionens opfattelse tale om en ordning, der utvivlsomt går for vidt i relation til at pålægge forældre erstatningsansvar, uden at det samtidig er givet, at der herved opnås en nævneværdig kriminalpræventiv effekt.

På den baggrund er der i kommissionen enighed om, at man ikke kan anbefale en løsning, der indebærer, at forældre generelt hæfter for deres børns culpøse adfærd.

Kommissionen har imidlertid overvejet, om en farbar vej i forhold til en eventuel ordning med skærpet forældreansvar kunne være at indføre regler om, at forældre hæfter for deres børns skadegørende adfærd, men med en vis beløbsmæssig begrænsning.

Som nærmere omtalt ovenfor under afsnit 3.1 findes en sådan regulering i norsk ret, ligesom også Storbritannien kender til en regel, hvorefter forældre inden for en vis beløbsgrænse er erstatningsansvarlige, hvis deres børn foretager visse typer af skadegørende handlinger.

En sådan ordning vil ganske vist fortsat betyde, at forældre vil ifalde erstatningsansvar for deres børns culpøse handlinger, uden at de selv kan bebrejdes noget. En afgørende forskel i forhold til et ubegrænset objektivt ansvar, jf. ovenfor under afsnit 7.3.1, og i forhold til et generelt hæftelsesansvar er imidlertid, at ansvaret alene kan gøres gældende over for forældrene inden for en nærmere angivet beløbsgrænse. Uanset, om der er tale om betydelig skadeforvoldelse, vil ordningen således ikke i sig selv føre til økonomisk ruin for de forældre, der mødes med et erstatningskrav – i den forstand kan ordningen betragtes som slags ”selvrisiko-regel”.

Af samme grund indebærer denne ordning formentlig en mindre risiko end de øvrige for, at forældrene overreagerer over for børnene ved eksempelvis korporlig afstraffelse, udgangsforbud mv., eftersom forældrenes potentielle erstatningsansvar er begrænset. Uanset at forældrenes erstatningsansvar i alle tilfælde risikerer at medføre uforholdsmæssige begrænsninger i det råderum, det er naturligt at give børn og unge, vil skadevirkningen være mindre, jo mindre beløbet er for erstatningsansvaret for forældrene.

I en række tilfælde må en sådan ordning endvidere antages at være på linje med den praktiske virkelighed. Ofte betaler forældre for de (mindre) skader, deres børn forvolder, uanset om forældrene rent juridisk er forpligtet hertil eller ej. Baggrunden herfor er formentlig en almindelig opfattelse af, at der er et vist fælles ansvar i familien, og at forældrene føler sig moralsk forpligtede til at erstatte de forvoldte skader.

Som omtalt ovenfor vil et hæftelsesansvar for forældre principielt omfatte enhver culpøs adfærd fra barnet, hvilket kan begrænse ordningens evne til at indvirke på forældrenes adfærd og dermed den kriminalpræventive effekt.

Nogle af kommissionens medlemmer finder uanset dette, at der kan være en vis kriminalpræventiv virkning knyttet til et hæftelsesansvar, hvis en sådan ordning hos forældrene opleves som et signal om at påtage sig forælderrollen og involvere sig i deres børns opdragelse på en hensigtsmæssig måde. Kombineres et sådant ansvar med en beløbsbegrænsning, således at økonomiske katastrofer for de implicerede familier undgås, finder en række af kommissionens medlemmer samlet set, at denne model er et hensigtsmæssigt udgangspunkt for en nærmere stillingtagen til, om man ønsker en regulering, der skærper forældres erstatningsansvar for deres børns skadegørende handlinger. Disse medlemmer har samtidig peget på, at et sådant ansvar tillige vil være i god overensstemmelse med det, som mange føler som ret og rimeligt, idet de fleste forældre formentlig finder det naturligt at betale en vis erstatning i anledning af deres børns mindre, skadegørende handlinger, uanset om de måtte være juridisk forpligtede hertil.

7.5. Nærmere om hæftelsesansvar med beløbsbegrænsning

7.5.1. Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 7.2 har kommissionens medlemmer givet udtryk for varierende grader af forbehold over for hensigtsmæssigheden af at fastsætte regler, hvorefter forældre i videre udstrækning end efter gældende ret kan drages erstatningsretligt til ansvar for deres børns skadegørende handlinger.

Nogle af kommissionens medlemmer finder samlet set ikke grundlag for at anbefale en ordning med et skærpet forældreansvar, mens andre mener, at det er muligt at udforme en model, der i sammenhæng med andre tiltag, herunder tiltag efter serviceloven, vil kunne have en vis kriminalpræventiv effekt, og hvor der i videst mulig omfang tages behørigt hensyn til de synspunkter, der under kommissionens drøftelser er fremført imod et skærpet forældreansvar.

Kommissionen har i det lys drøftet, hvordan en hæftelsesregel med beløbsbegrænsning i givet fald nærmere kan udformes, og hvilke overvejelser en sådan model i øvrigt måtte give anledning til.

7.5.2. Kommissionens overvejelser om den nærmere udformning af en sådan regel har taget udgangspunkt i den ordning, der kendes i norsk ret.

Den norske bestemmelse har følgende ordlyd:

”Uansett egen skyld svarer foreldre for skade voldt forsettlig eller uaktsomt av deres barn under 18 år som de bor sammen med og har omsorgen for, med inntil 5.000 kroner for hver enkelt skadevoldning.”

7.5.3. Efter den norske ordning påhviler erstatningsansvaret forældre, som *bor sammen med* og har omsorgen for det skadevoldende barn. Den norske regel antages ikke at finde anvendelse i forhold til plejeforældre, og heller ikke i tilfælde, hvor barnet er flyttet hjemmefra eller er anbragt uden for hjemmet, jf. ovenfor under afsnit 3.1.

Som omtalt ovenfor under afsnit 7.1.4 har kommissionen i forbindelse med sine indledende afgrænsninger fundet det mest hensigtsmæssigt, hvis et skærpet forældreansvar i givet fald alene påhviler det skadevoldende barns forældre og ikke andre, der har barnet i deres varetægt, herunder skoler, fritidshjem mv.

Hvis det skadevoldende barn bor sammen med begge sine forældre, og forældrene har fælles forældremyndighed, vil en sådan afgrænsning ikke give anledning til nærmere overvejelser. Er der fælles forældremyndighed og bor barnet ikke sammen med begge sine forældre, skal det aftales mellem forældrene eller afgøres af retten, hvem der skal være bopælsforælder. Bopælsforælderen har bl.a. bestemmelsen over barnets opholdsted. Som det fremgår nedenfor, er det efter kommissionens opfattelse ikke afgørende for pålæggelsen af det skærpede forældreansvar, hvem af forældremyndighedsindehaverne der er bopælsforælder.

Er forældremyndigheden fordelt til den ene af forældrene, må det overvejes, om forældreansvaret bør afhænge af, om den pågældende forælder har forældremyndigheden over barnet eller ej.

Hvis der ikke sondres, vil det for de børn, der lever i skilte familier, betyde, at også den forælder, der ikke er forældremyndighedsindehaver, kan gøres erstatningsansvarlig, når barnet forvolder skade. Efter kommissionens opfattelse vil der kunne rejses tvivl om, hvorvidt et sådant resultat er rimeligt, henset til at det er indehaveren af forældremyndigheden, der efter forældreansvarsloven er berettiget til at træffe beslutning om en række centrale spørgsmål vedrørende barnet, herunder eksempelvis hvilken skole barnet skal gå i og dermed indirekte, hvilket miljø barnet almindeligvis færdes i, samt hvilke tiltag der i øvrigt skal gøres med henblik på at sikre barnets trivsel og hensigtsmæssige udvikling. Den forælder, der ikke har forældremyndigheden, vil derfor med en vis ret kunne hævde, at vedkommende pålægges et ansvar, selv om påvirkningsmulighederne over for barnet er begrænsede, i og med at de centrale beslutninger vedrørende barnet kan træffes egenhændigt af den anden forælder, der har forældremyndigheden.

Hvis der omvendt sondres, vil det betyde, at alene en forælder, der tillige har forældremyndigheden over det skadevoldende barn, kan ifalde et skærpet forældreansvar. Fordelen ved en sådan afgrænsning vil efter kommissionens opfattelse være, at et skærpet ansvar i så fald vil følge den eller de personer, der i øvrigt efter forældreansvarsloven har rettigheder og forpligtelser i forhold til barnet.

Det må imidlertid overvejes, om forældremyndighedsindehaveren skal være ansvarlig for barnets skadegørende handlinger, selv om barnet på det konkrete skadestidspunkt f.eks. befinder sig hos den anden forælder. Forældremyndighedsindehaveren vil i en sådan situation eksempelvis kunne hævde, at vedkommende ikke har haft mulighed for at forhindre skaden, da den er sket på et tidspunkt, hvor barnet befandt sig under andre (lempeligere) rammer end hos forældremyndighedsindehaveren.

Selv om der også i forhold til en afgrænsning, der knytter ansvaret til forældremyndighedsindehaveren, kan tænkes situationer, hvor det kan være mindre nærliggende at pålægge vedkommende at erstatte de skader, barnet forvolder, finder kommissionen samlet set, at denne afgrænsning må forventes at føre til de mest rimelige resultater. Kommissionen har herved navnlig lagt vægt på, at forældremyndighedsindehaveren efter lovgivningen i øvrigt er den, der har forpligtelser over for barnet samt retten til at træffe beslutninger vedrørende barnet. I almindelighed må forældremyndighedsindehaveren således antages at være den, der i den store sammenhæng har påvirkningsmuligheder og kan øve indflydelse på barnet, og dermed den, der er nærmest til at bære et skærpet forældreansvar, som varetager kriminalpræventive hensyn. Dette gælder, uanset om den pågældende forælder ikke i forbindelse med den konkret indtrådte skade har haft mulighed for at påvirke barnet, eksempelvis fordi skaden er sket på et tidspunkt, hvor barnet fysisk befandt sig et andet sted, herunder hos den anden forælder.

Efter kommissionens opfattelse kan det imidlertid overvejes, om forældremyndighedsindehaveren altid skal kunne drages til ansvar, eller om der bør gøres undtagelser til ovennævnte udgangspunkt. Uanset at forældremyndighedsindehaverens ansvar ikke bør betinges af, at vedkommende har den "fysiske" kontakt med barnet på det konkrete skadestidspunkt, kan der tænkes situationer, hvor indehaveren af forældremyndigheden ikke er den, der har den daglige påvirkningsmulighed og indflydelse på barnet, der kan begrunde en kriminalpræventiv effekt af ansvaret. Dette kan eksempelvis være tilfældet, hvis barnet er anbragt uden for hjemmet (i institution eller i plejefamilie), men hvor forældrene stadig har forældremyndigheden.

Med henblik på at tage højde for disse situationer har kommissionen overvejet, om et hæftelsesansvar for forældremyndighedsindehaveren bør betinges af, at der foreligger et yderligere tilknytningsmoment til barnet. Kommissionen har således drøftet, om en hensigtsmæssig løsning er, at der – som i Norge – stilles krav om, at barnet er hjemmeboende.

Et sådant krav vil utvivlsomt føre til, at skader, der forvoldes af børn, som er anbragt uden for hjemmet, ikke udløser erstatningsansvar for de forældremyndighedsindehavere, der ikke har barnet boende. Spørgsmålet er imidlertid, om et krav om, at barnet skal være hjemmeboende i øvrigt harmonerer med de familiestrukturer og familiemønstre, der er typisk forekommende.

Hvis barnets forældre ikke bor sammen, er udgangspunktet efter forældreansvarsloven, at der er fælles forældremyndighed. Med ovennævnte afgrænsning af, hvem der bør ifalde forældreansvaret, vil udgangspunktet derfor være, at begge forældre hæfter for barnets skadegørende handlinger. Spørgsmålet er, om tilføjelsen af et yderligere krav om, at barnet er "hjemmeboende" vil betyde, at alene én af forældremyndighedsindehaverne kan ifalde ansvar – også selv om barnet måtte opholde sig lige lang tid hos hver af forældrene.

Begrebet "hjemmeboende børn" kendes fra forsikringsretlig sprogbrug, eksempelvis fra forsikringsaftalelovens § 55, hvorefter forsikring af indbo som udgangspunkt også omfatter indbo, der bl.a. tilhører forsikringstagerens hjemmeboende børn. Begrebet anvendes også typisk ved privatansvarsforsikrings afgrænsning af kredsen af sikrede, der normalt bl.a. omfatter forsikringstagerens hjemmeboende børn for så vidt de pågældende personer er tilmeldt Folkeregisteret på forsikringstagerens helårsadresse, jf. Jørgen Gawintski og Henning Jønsson, Familieforsikring, 4. udgave, side 15. I relation til ansvarsforsikringer anses et barn således kun som hjemmeboende hos forsikringstageren, hvis barnet har folkeregistersadresse hos den pågældende.

Spørgsmålet om registrering i Folkeregistret er nærmere reguleret i lovbekendtgørelse nr. 1134 af 20. november 2006 om Det Centrale Personregister, som ændret senest ved lov nr. 500 af 6. juni 2007.

Af lovens § 8 fremgår følgende vedrørende registrering af børn:

”§ 8. Kommunalbestyrelsen skal registrere et barn, hvis forældre ikke har samme bopæl, med bopæl hos den af forældrene, som barnet opholder sig mest hos, uanset hvem af forældrene der har forældremyndigheden.

Stk. 2. Opholder barnet sig lige længe ad gangen hos hver af forældrene, skal kommunalbestyrelsen registrere barnet hos den af forældrene, som har forældremyndigheden, medmindre forældrene ved deres underskrift erklærer sig enige om, at barnet skal registreres hos den anden. Har forældrene fælles forældremyndighed, skal kommunalbestyrelsen registrere barnet hos den af forældrene, som disse ved deres underskrift erklærer sig enige om.

Stk. 3. Opholder barnet sig lige længe ad gangen hos hver af forældrene, som på trods af fælles forældremyndighed ikke er enige om registreringen, skal barnet registreres med bopæl hos den af forældrene, der er udpeget som bopælsforælder efter § 17, stk. 1, eller § 25, stk. 1, i forældreansvarsloven. Er der ikke udpeget en bopælsforælder efter § 17, stk. 1, eller § 25, stk. 1, i forældreansvarsloven, forbliver barnet registreret på den adresse, barnet havde, før uenigheden opstod, hvis denne adresse er en af de angivne adresser. ”

Som det fremgår, kan et barn – uanset at forældrene har fælles forældremyndighed, og uanset at barnet opholder sig lige længe hos hver forælder – altså kun kan have én folkeregisteradresse.

Hvis begrebet ”hjemmeboende” i en bestemmelse om skærpet forældreansvar tillægges samme betydning som i forsikringsretlig sammenhæng, vil det dermed betyde, at det altid kun er den forældremyndighedsindehaver, hos hvem barnet har folkeregisteradresse, der kan pålægges erstatningsansvaret – uanset om den anden forældremyndighedsindehaver har en tilsvarende adgang til løbende at påvirke barnet i positiv retning.

Efter kommissionens opfattelse bør det ikke være afgørende for pålæggelsen af det skærpede forældreansvar, om den pågældende forælder er bopælsforælder. Ordningen med fælles forældremyndighed sigter generelt mod, at forældrene i fællesskab forvalter rettigheder og forpligtelser i forhold til barnet. Dette taler efter kommissionens opfattelse for en løsning, hvorefter begge forældremyndighedsindehavere kan ifalde erstatningsansvar for barnets skadegørende handlinger, uanset om barnet er folkeregisterregistreret hos den ene eller den anden forælder, når blot barnet må anses som hjemmeboende hos en af forældrene.

Med ”hjemmeboende” bør således i denne sammenhæng forstås et krav om, at barnet ikke er anbragt uden for hjemmet eller ikke klart er flyttet hjemmefra.

7.5.4. Efter den norske ordning er forældreansvaret knyttet til skader forvoldt af *børn under 18 år*. Som nævnt ovenfor under afsnit 7.1.3 stemmer dette overens med kommissionens indledende afgrænsning, hvorefter forældre alene bør kunne ifalde et skærpet forældreansvar i forhold til handlinger foretaget af børn under 18 år.

Efter § 1 i forældreansvarsloven er børn og unge under 18 år under forældremyndighed, medmindre de har indgået ægteskab. Ved en afgrænsning, der indebærer, at det skærpede forældreansvar i givet

fald skal påhvile den eller de, der har forældremyndigheden, følger således, at et forældreansvar kun kan komme på tale ved handlinger foretaget af en person, der er undergivet forældremyndighed – dvs. en person, der er under 18 år og ikke har indgået ægteskab.

Kommissionen har drøftet, om ansvaret bør opretholdes for en person under 18 år, selv om vedkommende ikke længere er undergivet forældremyndighed, fordi vedkommende får tilladelse til at indgå ægteskab. I overensstemmelse med ovennævnte argumenter for at lade forældreansvaret hvile på den, der har forældremyndigheden og dermed den, der har rettigheder og forpligtelser i forhold til barnet, finder kommissionen det naturligt, at et skærpet ansvar for forældre bortfalder i det øjeblik, barnet ikke længere er undergivet forældremyndighed, uanset om dette konkret sker på et tidspunkt, hvor barnet endnu ikke er fyldt 18 år.

7.5.5. Som omtalt ovenfor under afsnit 7.3.2 er der i kommissionen enighed om, at et ubegrænset hæftelsesansvar for forældre ikke kan anbefales, og kommissionen har derfor drøftet, hvordan et begrænset ansvar nærmere kan udformes.

Som det er fremgået, er den norske ordning om forældres hæftelsesansvar begrænset til 5.000 norske kroner pr. skade og en lignende fast beløbsgrænse findes i den britiske bestemmelse.

Ved overvejelserne om dette spørgsmål har kommissionen taget udgangspunkt i, at hensigten med at indføre regler om et skærpet forældreansvar bør være at give forældre et økonomisk incitament til at tage deres forælderrolle alvorligt. En ordning med et skærpet forældreansvar tjener altså et adfærdsregulerende formål. Intentionen med ordningen er derimod ikke at sikre, at skadelidte nødvendigvis får fuld dækning for det tab, vedkommende har lidt. Dette er et hensyn, der efter kommissionens opfattelse må søges varetaget via de almindelige erstatningsregler om skadelidtes muligheder for at rette et erstatningskrav mod det skadevoldende barn og eventuelle andre ansvarlige skadevoldere.

På den baggrund er det efter kommissionens opfattelse helt centralt, at et hæftelsesansvar for forældrene i givet fald kombineres med en beløbsbegrænsning fastsat på et sådant niveau, at ansvaret både kan være mærkbart og tydeligt for forældrene, og hvor der samtidig tages hensyn til, at forældreansvaret ikke bør føre til et økonomisk sammenbrud for de ansvarlige forældre.

Afvejningen af disse til dels modstående hensyn er udtryk for en vanskelig balancegang, og kommissionen har drøftet, hvordan et hensigtsmæssigt niveau i videst mulig omfang rammes.

En måde kunne være – som i Storbritannien og Norge – at angive en fast øvre grænse for erstatningsansvarets størrelse. I så fald bør beløbet fastsættes på et sådant niveau, at det gennemsnitligt set vil være mærkbart, men dog ikke er uoverkommeligt for forældre at betale den pågældende erstatning.

Fordelen ved en sådan regulering er, at den er enkel og let administrerbar, idet der ikke er behov for megen bevisførelse i relation til udmålingen af det beløb, som forældrene hæfter for.

Uanset hvor meget man i forbindelse med fastlæggelsen af beløbets størrelse søger at ramme et niveau, der i almindelighed må anses for rimeligt til at varetage formålet med reglen, vil der imidlertid altid være forskel på, hvor hårdt et givent beløb belaster en families økonomi. Dermed vil der efter kommissionens opfattelse uundgåeligt være konkrete situationer, hvor betaling af et sådant fast beløb vil volde problemer i forhold til de økonomiske ressourcer hos de ansvarlige forældre.

Kommissionen har derfor overvejet, om en mere hensigtsmæssig løsning kunne være en regulering, der ikke begrænser erstatningsansvaret ved et fast angivet beløb, men derimod via en procentsats af de ansvarlige forældres skattepligtige indkomst. På den måde ville der kunne tages fornødent hensyn til de individuelle økonomiske ressourcer, der er til stede hos forældrene, og man kunne herved undgå situationer, hvor et skærpet forældreansvar får uoverskuelige og utilsigtede økonomiske følger for de pågældende.

Der synes ikke at være fortilfælde i dansk ret for at regulere omfanget af et erstatningsansvar på denne måde. Derimod er en sådan konstruktion, hvor der tages individuelle hensyn til en persons økonomiske forhold, velkendt i strafferetlig sammenhæng, eksempelvis ved udmåling af bøde for overtrædelse af færdselslovens § 53 om spirituskørsel. Efter færdselslovens § 117 a udmåles bøde for bl.a. spirituskørsel med motorkøretøj under hensyntagen til den pågældendes indtægtsforhold på gerningstidspunktet.

Mens det på den ene side kan anføres, at der med en sådan regel vil være tale om at graduere erstatningsansvaret under hensyntagen til den enkelte families økonomiske formåen, og at reglen derved vil sikre, at et forældreansvar ikke rammer resourcesvage familier uforholdsmæssigt hårdt, er der på den anden side næppe tvivl om, at en sådan ordning vil føre til en væsentlig komplicering af forældreansvaret.

Ordningen vil betyde, at udmålingen af forældrenes erstatningsansvar forudsætter, at der forinden er foretaget undersøgelser og fremlagt dokumentation med hensyn til de ansvarlige forældres indtægtsforhold. Dette vil besværliggøre gennemførelsen af de pågældende erstatningskrav. Hertil kommer, at mange forældre formentlig ikke er interesserede i uden videre at oplyse en skadelidt om detaljer vedrørende deres indtægtsmæssige forhold. Derfor må ordningen efter omstændighederne også antages at være processkabende, idet de pågældende oplysninger i så fald først vil blive fremlagt i forbindelse med en civil sag om erstatningsspørgsmålet.

En afgørende forskel fra ovennævnte regler om udmåling af bøder i straffesager er således, at mens der i en straffesag altid vil indgå en offentlig myndighed, der er forpligtet til at oplyse sagen, er der

ved erstatning tale om en tvist mellem private parter, hvor det offentlige alene spiller en rolle, hvis parterne ikke kan opnå enighed.

Efter kommissionens opfattelse er der et væsentligt hensyn at tage til, at en ordning med skærpet forældreansvar i givet fald bliver enkel og let administrerbar og udformet på en sådan måde, at det offentliges medvirken i videst mulig omfang er unødvendig. Dette taler for, at et hæftelsesansvar for forældre angiver en fast beløbsgrænse, således at bevisførelse om indtægtsmæssige forhold i almindelighed undgås.

Kommissionen er opmærksom på, at der vil kunne forekomme situationer, hvor et sådant fast beløb medfører et meget byrdefuldt ansvar for de pågældende forældre. I sådanne tilfælde bør hensynet til forældrene imidlertid efter kommissionens opfattelse varetages via de almindelige erstatningsretlige regler om, hvornår der er grundlag for at lade skadevolders erstatningsansvar nedsætte eller helt bortfalde, fordi det vil være urimeligt tyngende at gøre ansvaret gældende, jf. lempelsesreglen i erstatningsansvarslovens § 24.

Spørgsmålet er herefter, hvilken fast beløbsgrænse der i givet fald bør gælde for forældrenes hæftelsesansvar.

Efter kommissionens opfattelse er det som nævnt væsentligt, at beløbet fastsættes således, at der er tale om en mærkbar følge for forældrene, men samtidig ikke så højt, at forældre i almindelighed vil have væsentlige vanskeligheder ved at honorere erstatningskravet. Efter kommissionens opfattelse forekommer et fast beløb på 5.000 kr. pr. skadegørende handling i lighed med den norske ordning at være passende.

Det skal i den forbindelse fremhæves, at der i kommissionen er enighed om, at en række af de betænkkeligheder, som et skærpet forældreansvar kan give anledning til, jf. ovenfor under afsnit 7.2, vil komme yderligere til udtryk, jo højere en beløbsgrænse der fastsættes. Dette er bl.a. en del af baggrunden for, at kommissionen ikke anbefaler en ordning som f.eks. den britiske, hvor beløbsgrænsen er væsentligt højere.

Kommissionen finder endvidere, at det taler væsentligt imod at indføre en ordning svarende til den britiske, at erstatningsudmålingen som beskrevet under afsnit 3.4 er forbundet med en meget vid skønsmargin for domstolene, der vil forekomme fremmed i forhold til danske forhold. Gennemføres en sådan ordning, vil det medføre en uklar retsstilling for de forældre, der omfattes af ordningen, hvilket i sig selv kan tænkes at føre til flere retssager om forældreansvaret.

Man vil kunne forestille sig situationer, hvor det kan give anledning til visse afgrænsningsvanskeligheder at fastlægge, om der er tale om én eller flere skader – dvs. om forældrene er erstatningsansvarlige for beløbet på 5.000 kr. én eller flere gange. Som eksempel kan nævnes et tilfælde, hvor

barnet sætter ild til én af flere biler, der holder parkeret i umiddelbar forlængelse af hinanden, hvorefter ilden breder sig til de øvrige biler og forårsager skade på disse.

I det omfang, der er tale om overtrædelse af straffebestemmelser, finder kommissionen det nærliggende at tage udgangspunkt i den strafferetlige teoretiske sondring mellem ét og flere strafbare forhold, således at hver (objektiv) strafbare overtrædelse medfører et erstatningsansvar for det skadegørende barns forældre på indtil 5.000 kr.

Har et barn under et hændelsesforløb f.eks. både ramt en person med en brosten, der kastes, og sat ild til en bil, vil der (objektivt set) være tale om to strafbare forhold (uligeartet realkonkurrence), der således vil kunne medføre et erstatningsansvar for forældrene på indtil 10.000 kr. Endvidere vil forældrene til et barn, der sætter ild til en række parkerede biler ved at antænde dem én efter én, kunne ifalde et erstatningsansvar på indtil 5.000 kr. for hver af ildspåsættelserne (ligeartet realkonkurrence). Derimod vil forældrene alene være erstatningsansvarlige for ét (objektivt) strafbart forhold (dvs. for indtil 5.000 kr.) i et tilfælde som nævnt ovenfor, hvor én af en række biler antændes med den følge, at ilden breder sig og forårsager skade på de øvrige biler.

Uanset ovennævnte udgangspunkt kan der naturligvis tænkes situationer, hvor det kan give anledning til nogen tvivl, om der foreligger ét eller flere strafbare forhold. Det bør derfor efter kommissionens opfattelse altid bero på en konkret vurdering af alle sagens omstændigheder, om forældrene kan gøres erstatningsansvarlige for beløbet på 5.000 kr. én eller flere gange.

Kommissionen finder det ikke muligt at angive mere præcise retningslinjer for vurderingen af, om der er tale om ét eller flere tilfælde. Kommissionen finder dog anledning til at understrege, at da sigtet med et skærpet forældreansvar primært er kriminalpræventivt, er det kommissionens opfattelse, at man i tvivlstilfælde bør foretage en fortolkning, der begrænser ansvaret for forældrene.

7.5.6. Ovenfor fremgår kommissions overvejelser om, hvilken rækkevidde et skærpet forældreansvar i givet fald bør have. Den drøftede model vil indebære, at forældremyndighedsindehaveren hæfter for skade forvoldt af et hjemmeboende barn med op til 5.000 kr. pr. skadegørende handling.

På baggrund heraf vil der som nævnt i forbindelse med kommissionens indledende afgrænsninger kunne foretages en drøftelse af, hvilke handlinger et sådant forældreansvar bør gælde i forhold til. Spørgsmålet er med andre ord, i hvilket omfang barnets skadegørende handling skal kvalificeres, før forældreansvaret udløses.

Som omtalt tidligere kan der tænkes en række forskellige modeller, hvorved forældreansvaret bliver mere eller mindre omfattende.

I den ene ende af skalaen kan man forestille sig en ordning, hvor enhver skade, som barnet forvolder, er omfattet. Dette vil betyde, at forældrene er ansvarlige, uanset om barnet forvolder skaden forsætligt eller ved uagtsomhed, og også skader, der ikke kan henføres til noget culpøst fra barnets side – dvs. hændelige skader – vil være omfattet af forældrenes erstatningsansvar.

En sådan afgrænsning, hvor der end ikke kræves culpa hos det skadegørende barn, ville i realiteten betyde, at forældrene ifalder et egentligt (men beløbsbegrænset) objektivi ansvar for barnets skadegørende handlinger. Som omtalt ovenfor under afsnit 7.3.1 vil en sådan udstrækning af forældreansvaret række langt videre, end de situationer, der er omtalt i tillægskommissoriet af 19. februar 2008, kan begrunde. Der er derfor i kommissionen enighed om, at en sådan meget vidtgående afgrænsning af ansvaret må frarådes.

I den anden ende af spektret af mulige afgrænsninger kan tænkes en regulering, hvorefter forældreansvaret kun kommer på tale i situationer, hvor barnets handling er omfattet af en bestemmelse i straffeloven eller straffebestemmelser i særlovgivningen, og hvor barnet har handlet med den grad af tilregnelser, der kræves, for at straffe den pågældende handling. Mens uagtsomme overtrædelser af straffebestemmelser i særlovgivningen i almindelighed er strafbare, kræves der efter straffeloven som udgangspunkt, at der er handlet med forsæt, jf. straffelovens § 19. En ordning, hvorefter forældreansvaret alene udløses, hvis der er handlet i strid med en straffebestemmelse, vil derfor forudsætte, at der i forhold til den konkrete skade foretages en vurdering af, om det skadevoldende barn har handlet med den grad af tilregnelser, der kræves i forhold til den relevante straffebestemmelse.

Herimellem kan man forestille sig en afgrænsning, hvor forældreansvaret afhænger af, om barnet har handlet på en måde, der vil kunne pådrage barnet selv erstatningsansvar – dvs. om barnet har handlet culpøst. Med en sådan ordning vil forældreansvaret ikke være afhængigt af en vurdering af, om barnet konkret har handlet i strid med en straffebestemmelse og på en sådan måde, at barnet (bortset fra spørgsmålet om kriminel lavalder) ville kunne straffes.

Under drøftelserne af dette spørgsmål har kommissionen på den ene side været opmærksom på, at det – eftersom et skærpet forældreansvar skal varetage hensyn af kriminalpræventiv karakter – vil være naturligt at afgrænse ansvaret til de tilfælde, hvor barnet har foretaget en kriminel handling. I det lys er det ikke enhver skade, som barnet forvolder, der bør udløse forældreansvaret, men alene de skader, der skyldes, at barnet har handlet i strid med en straffebestemmelse.

På den anden side har kommissionen også fundet, at en sådan afgrænsning kan være uhensigtsmæssig, fordi den vil forudsætte, at der i hvert enkelt tilfælde ikke blot foretages en vurdering af, om barnet har handlet culpøst, men også om gerningsindholdet i en straffebestemmelse er realiseret, og om barnet har handlet med den grad af tilregnelser (forsæt eller uagtsomhed), der kræves efter den pågældende bestemmelse. Dette kan efter omstændighederne være en vanskelig vurdering, som ofte vil forudsætte myndighedernes medvirken. Når det samtidig tages i betragtning, at forældreansvaret

vil kunne gøres gældende også i tilfælde, hvor skaden er forvoldt af et barn under den kriminelle lavalder, vil en sådan afgrænsning kunne føre til, at der under en civil sag om erstatningsansvar mod forældrene reelt vil skulle gennemføres en bevisførelse svarende til, hvis der var gennemført en straffesag mod barnet i anledning af den pågældende handling. En sådan afgrænsning indebærer således en risiko for, at børn under den kriminelle lavalder ”stempler” som kriminelle.

I det lys er der i kommissionen enighed om, at forældreansvaret – på samme måde som den norske ordning – bør omfatte de tilfælde, hvor barnet har handlet på en sådan måde, at barnet selv kan ifalde erstatningsansvar – dvs. ved en culpøs handling. Da forældrenes ansvar med ovennævnte beløbsbegrænsning er holdt inden for passende rammer, er det kommissionens opfattelse, at en sådan afgrænsning ikke vil føre til et for vidtgående ansvar forældrene, selv om afgrænsningen går videre, end de rent kriminalpræventive hensyn tilsiger.

7.5.7. Kommissionen har endvidere drøftet spørgsmålet om forsikringsdækning af de omhandlede skader forvoldt af børn.

Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 2.4, følger det af de almindelige erstatningsretlige regler, at et erstatningsansvar bortfalder, i det omfang skaden er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, jf. erstatningsansvarslovens § 19, stk. 1. Som det ligeledes er omtalt, gælder reglen i stk. 1 ikke, hvis den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, jf. stk. 2, nr. 1. I de situationer, som kommissionens drøftelser primært vedrører, vil skaden formentlig ofte være forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed. I så fald er skadelidtes eventuelle tingsforsikring eller driftstabsforsikring uden betydning for erstatningsansvaret.

Er der tale om personskade, har skadelidtes eventuelle forsikringer i alle tilfælde ingen indflydelse på erstatningsansvaret.

Har skadevolder selv tegnet ansvarsforsikring, herunder en familieansvarsforsikring, er udgangspunktet, at forsikringen dækker, medmindre der er tale om en forsætlig forvoldt skade. Som omtalt ovenfor følger det dog af forsikringsaftalelovens § 19, at forsikringen alligevel dækker, hvis skaden er forvoldt forsætligt af en person, der var under 14 år på skadestidspunktet. I tilfælde, hvor skaden forvoldes forsætligt af en skadevolder over 14 år, er der derimod ikke – uanset en eventuel familieansvarsforsikring – ansvarsforsikringsdækning for skaden.

Kommissionen har drøftet den forsikringsretlige stilling for forældrene, der i givet fald pålægges at hæfte for skadegørende handlinger, forvoldt af deres børn.

Spørgsmålet om forældrenes forsikringsmæssige position er navnlig relevant i situationer, hvor barnets erstatningsansvar ikke bortfalder efter erstatningsansvarslovens § 19, og hvor en eventuel familieansvarsforsikring heller ikke dækker skaden.

I familieansvarsforsikringer har det selv sagt ikke tidligere været aktuelt at forholde sig til, om forsikringen dækker et hæftelsesansvar for forældrene, hvis barnet har forvoldt skaden forsætligt.

Da et hæftelsesansvar imidlertid kendes fra arbejdsgiveransvaret i DL 3-19-2 vil det være nærliggende at tage udgangspunkt i, hvilke forsikringsvilkår der typisk anvendes i de såkaldte arbejdsgiverforsikringer eller erhvervsansvarsforsikringer.

Erhvervsansvarsforsikringer dækker typisk forsikringstageren (arbejdsgiveren) og de personer, der er i forsikringstagerens tjeneste. Forsikringen indeholder i almindelighed et vilkår om, at forsikringen ikke dækker ansvar for skade forvoldt af sikrede med forsæt eller under selvforskyldt beruselse.

Hvis en skade kan tilregnes arbejdsgiveren selv som forsætlig, kan vedkommende altså ikke kræve, at forsikringen dækker. Det samme gælder den ansattes mulighed for at påberåbe sig forsikringsdækning, hvis den ansatte har forvoldt skaden forsætligt. I forhold til arbejdsgiverens hæftelsesansvar efter DL 3-19-2 antages forsikringsvilkåret at skulle fortolkes således, at bortfaldet af dækning alene vedrører den enkelte sikrede, som opfylder betingelse om bl.a. forsæt, mens bestemmelsen om bortfald af dækning ikke berører dækningen af arbejdsgiverens hæftelsesansvar, jf. Jan Hornsberg og Georg Lett: Erhvervs- og produktansvarsforsikring, 1993, side 124.

I det lys må det antages, at det på samme måde vil være muligt at forsikre et eventuelt hæftelsesansvar for forældre, uanset om den konkrete skade måtte være forvoldt forsætligt af barnet.

Kommissionen har drøftet, om en sådan forsikringsdækning for forældreansvaret vil være hensigtsmæssig.

På den ene side kan det anføres, at en mulighed for at tegne forsikring for forældrenes hæftelsesansvar vil kunne begrænse den præventive effekt af det skærpede forældreansvar. Man kunne således hævde, at det forhold, at forældre kan forsikre sig ud af risikoen, vil betyde, at det bagvedliggende incitament for forældrene til at bestrebe sig på, at deres børn ikke forvolder skade, falder væk. Der kan også peges på, at ikke alle forældre har samme økonomiske muligheder for at forsikre sig.

På den anden side ville det efter kommissionens opfattelse være noget usædvanligt, hvis man via en særregel i lovgivningen skulle forhindre forsikringstegning, hvis forsikringsselskaberne i øvrigt anser den pågældende risiko for at være forsikringsbar og ønsker at udbyde forsikringer på vilkår, som forsikringstagerne er villige til at acceptere. En mulighed for at tegne forsikring, der dækker det omhandlede forældreansvar, kan således siges at være en naturlig følge af at lade et eventuelt skærpet juridisk ansvar for forældrene gennemføre i erstatningsretligt regi. I øvrigt vil det kunne få betydning for præmiebetalingen, at der anmeldes (mange) skader.

Selv hvis man via en særregel i lovgivningen måtte forhindre forsikringsdækning af forældreansvaret i danske forsikringsselskaber skal det i øvrigt bemærkes, at det i praksis næppe ville være muligt

at forhindre, at forældre kunne forsikre sig ud af risikoen hos udenlandske selskaber, der måtte udbyde denne type forsikringer – f.eks. via Internettet.

7.5.8. Indførelse af en regel, hvorefter forældre pålægges en beløbsbegrænset hæftelse for deres børns skadegørende handlinger, rejser desuden spørgsmålet om, hvordan det indbyrdes forhold mellem det skadevoldende barn og de hæftende forældre bør reguleres.

Som omtalt ovenfor ifalder et barn selvstændigt erstatningsansvar, hvis vedkommende har handlet anderledes, end hvad der kunne forventes af et barn på den pågældende alder. Med indførelse af et hæftelsesansvar for forældrene vil der i mange tilfælde blive tale om, at både barn og forældre kan gøres erstatningsansvarlige for henholdsvis hæfter for den forvoldte skade, idet forældrenes ansvar dog er begrænset til det beløb, der følger af hæftelsesreglen.

Som der nærmere er redegjort for ovenfor under afsnit 2.6 er udgangspunktet i dansk ret, at flere ansvarlige skadevoldere er solidarisk ansvarlige for skaden. Efter kommissionens opfattelse vil det være nærliggende også at lade dette almindelige princip finde anvendelse i forhold til de omhandlede skader. Dette vil betyde, at forældre og barn er solidarisk ansvarlige for op til 5.000 kr., hvis der er tale om én skadeforvoldelse, mens alene barnet er ansvarlig for et eventuelt yderligere erstatningsbeløb.

For skadelidte vil det formentlig ofte være nærliggende i første række at søge tabet dækket ved at rette et krav mod forældrene. Kommissionen har derfor drøftet, om forældre, der har betalt et erstatningsbeløb til skadelidte, bør kunne gøre et regreskrav gældende mod det skadevoldende barn.

Det lignende hæftelsesansvar, der efter DL 3-19-2 påhviler arbejdsgiveren i forhold til skader forvoldt af den ansatte, har ført til særlige regler i erstatningsansvarslovens § 23, stk. 1, om arbejdsgiverens regresmulighed over for den ansatte.

Af denne bestemmelse fremgår, at den erstatning, som arbejdsgiveren har måttet betale til skadelidte som følge af arbejdstagerens uforsvarlige adfærd, kun kan kræves betalt af den ansatte, i det omfang det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld fra den ansatte side, den ansattes stilling og omstændighederne i øvrigt. Reglen indebærer således, at arbejdsgiveren som udgangspunkt ikke har regres over for den ansatte, og bevisbyrden for, at det er rimeligt at fravige udgangspunktet, påhviler arbejdsgiveren.

Reglen er begrundet i betragtninger om, at den ansattes erstatningsansvar principielt bør bæres af arbejdsgiveren, som er den i vis interesse og virksomhed den skadevoldende handling er foretaget.

Det kan overvejes, om der bør gælde en lignende bestemmelse i relation til forældres regreskrav mod det skadevoldende barn. Spørgsmålet er med andre ord, om der bør indføres en regulering, der

indebærer, at den del af skaden, som forældrene hæfter for, som udgangspunkt ikke kan videreføres til det skadevoldende barn, og dermed også i sidste ende skal bæres af forældrene.

Som anført ovenfor under afsnit 3.1 om den norske ordning forudsættes forældrene i forarbejderne til ordningen at have regres mod det skadevoldende barn.

Det kan endvidere anføres, at det vil kunne svække den kriminalpræventive virkning i forhold til det skadevoldende barn, hvis forældre, der har afholdt erstatningsbeløb, ikke eller kun meget vanskeligt kan gøre erstatningskravet gældende mod barnet.

Efter kommissionens opfattelse synes der ikke at være grundlag for at fastsætte særlige regler på dette område. Spørgsmålet om regres bør på den baggrund også i disse sager afgøres efter den almindelige bestemmelse i erstatningsansvarslovens § 25, der er nærmere omtalt oven for under afsnit 2.5.

7.5.9. Det fremgår af tillægskommissoriet af 19. februar 2008, at baggrunden for, at kommissionen er anmodet om at overveje spørgsmålet om et skærpet forældreansvar, er den senere tids hændelser med uroligheder rundt omkring i landet, hvor unge har deltage i bl.a. hærværk og brandstiftelse.

I lyset heraf har kommissionen drøftet, om et eventuelt skærpet forældreansvar bør finde anvendelse i forhold til allerede indtrådte skader, herunder i forhold til de skader, der var årsagen til, at kommissionen blev anmodet om at overveje nærværende problemstilling.

Hvis eventuelle nye regler om et skærpet forældreansvar skal have retsvirkning over for skader, der er forvoldt før det tidspunkt, hvor sådanne nye regler formelt træder i kraft, vil der i givet fald være tale om lovgivning med tilbagevirkende kraft.

Grundloven indeholder ikke et forbud mod at lovgive med tilbagevirkende kraft. For så vidt angår straffebestemmelser følger det af artikel 7 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, at disse kun i helt ekstraordinære tilfælde kan tillægges tilbagevirkende kraft.

Uanset at hverken grundloven eller Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er til hinder for at lade nye erstatningsretlige regler have virkning i forhold til allerede indtrådte skader, finder kommissionen anledning til at fremhæve, at en sådan regulering i givet fald ville give anledning til betydelige retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Kommissionen har herved lagt til grund, at enhver borger principielt bør have mulighed for at sætte sig ind i og indrette sig efter de retsregler, der til enhver tid gælder for vedkommendes retsforhold. Da dette ikke er muligt, hvis ny lovgivning tillægges virkning i forhold til allerede indtrådte kendsgerninger, bør lovgivning med tilbagevirkende kraft alene anvendes, hvis afgørende hensyn taler for en sådan fremgangsmåde.

Efter kommissionens opfattelse er der ved et skærpet forældreansvar ingen særlige hensyn, der kan berettigede en fravigelse af almindelige retssikkerhedsmæssige betragtninger vedrørende bebyrdende lovgivning med tilbagevirkende kraft, og kommissionen er derfor af den opfattelse, at eventuelle regler om et skærpet forældreansvar kun bør have virkning i forhold til skader, der indtræder efter reglernes formelle ikrafttræden.

7.5.10. Kommission skal endelig bemærke, at indførelse af en ordning, hvorefter forældre op til et vist beløb hæfter for deres børns skadegørende handlinger, i givet fald vil udgøre et supplement til de allerede eksisterende grundlag, hvorpå forældre kan blive erstatningsansvarlige for deres børns skadegørende handlinger.

Forældre vil således fortsat kunne ifalde et selvstændigt erstatningsansvar, hvis skaden skyldes, at forældrene har tilsidesat en pligt til at føre et rimeligt tilsyn med barnet, eller hvis barnet som ansat hos forældrene forvolder en skade, der udløser et arbejdsgiveransvar for forældrene i kraft af DL 3-19-2.

Et erstatningskrav mod forældrene støttet på disse ansvarsgrundlag vil fortsat kunne gøres gældende efter de almindelige betingelser herfor, herunder uden beløbsbegrænsning.

7.5.11. Kommissionen har med den omtalte model for et forældreansvar tilstræbt at foreslå en enkel og overskuelig regel med henblik på i videst muligt omfang at undgå unødige retssager om forældreansvaret.

I forbindelse med de tilfælde, hvor der alligevel opstår tvist om forældreansvaret, har kommissionen overvejet, om forældreerstatningskravet kan gøres gældende allerede under en eventuel straffesag mod barnet, ligesom det i dag kan ske med erstatningskrav mod den tiltalte i en straffesag under den såkaldte adhæsiionsproces.

Retsplejerådet er imidlertid i øjeblikket i færd med en generel gennemgang af reglerne for adhæsiionsprocessen og kommissionen finder det derfor rigtigst, at spørgsmålet om eventuel inddragelse af forældreerstatningskrav under adhæsiionsprocessen indgår i Retsplejerådets samlede overvejelser vedrørende denne proces.

Den valgte model indebærer således, at skadelidte som udgangspunkt må gøre sit krav gældende over for forældrene i den civile retsplejes former, såfremt forældrene eller deres forsikringsselskab ikke ønsker at betale frivilligt. Under en sådan sag påhviler det skadelidte at bevise, at skaden er forvoldt af barnet. Såfremt barnet er over den kriminelle lavalder på 15 år, og det under en straffesag mod den pågældende er lagt til grund, at barnet har forvoldt skaden, vil dette normalt også blive lagt til grund under behandlingen af det civile søgsmål. I andre tilfælde, herunder ved børn under den kriminelle lavalder, må skadelidte gennem vidnebevis eller på anden måde godtgøre, at skaden er forvoldt af barnet. Selv om gennemførelsen af et sådant krav i den civile retsplejes former kan

være vanskelig, er dette dog ikke forskelligt fra gennemførelsen af andre erstatningskrav. Kommissionen finder, at en enkel model med en relativ lav beløbsgrænse for forældrenes hæftelse vil være procesbesparende, idet mange vil vælge at betale uden blive tvunget dertil gennem en civil retssag, og kommissionen kan – bortset fra det anførte om adhæsionsprocessen – ikke pege på bedre løsninger.

7.5.12. Et flertal i kommissionen (*Johan Reimann, Jens Bay, Ane Kristine Christensen, Ina Eliassen, Nina Eg Hansen, Michael Højer, Lars Hjortnæs, Hanne Schmidt og Henrik Thomassen*) kan anbefale, at der indføres en ordning svarende til den, som i en årrække har været gældende i Norge, hvorefter forældre hæfter objektivt op til et vist begrænset beløb for deres hjemmeboende børns skadevoldende handlinger. flertallet finder, at et sådant forældreansvar, der kan siges at have karakter af et økonomisk ”rap over fingrene”, vil medvirke til at betone forældrenes ansvar for barnets opdragelse og dermed vil kunne motivere nogle forældre til at interessere sig mere for rollen som opdrager og opdragelsens betydning for børnenes trivsel og adfærd.

Med hensyn til den valgte model for forældreansvaret har det været afgørende at foreslå en ordning, der er enkel og forståelig, og som i mindst muligt omfang vil tilskynde til retstvister. Hvad angår beløbsgrænsen har flertallet valgt at tage udgangspunkt i den norske ordning, hvorefter forældrene maksimalt hæfter for 5.000 kr. pr. skade, og dermed søgt så vidt muligt at undgå en ordning, hvor ansvaret kan medføre økonomisk uoverskuelige konsekvenser for forældrene. Som beskrevet under afsnit 7.2. er der således formentlig en større risiko for, at ordningen vil øge konfliktniveauet i mange familier og dermed virke negativt, hvis forældrenes økonomiske ansvar gøres meget tyngende. I den forbindelse er der grund til at være opmærksom på, at beløbet på 5000 kr. udløses for hver skadegørende handling, således at forældrene i tilfælde, hvor barnet foretager flere skadegørende handlinger på én gang eller over en kortere periode, efter omstændighederne – eventuelt modificeret af lempelsesreglen i erstatningsansvarslovens § 24 – kan gøres ansvarlige for mange gange dette beløb, og at sigtet med ordningen alene er at etablere en retsfølge, der kan virke adfærdspåvirkende i forhold til forældrene, og ikke at sikre skadelidte fuld dækning for tabet i alle tilfælde. Det er også væsentligt at erindre, at forældrene skal betale beløbet, selv om de har gjort alt, hvad man med rimelighed kan forlange af dem.

Beløbsgrænsen beror på denne baggrund naturligvis på et skøn over, hvad der er et rimeligt og hensigtsmæssigt niveau, og der kan argumenteres for både et mindre og et – inden for rimeligt snævre grænser – større beløb. Inden for disse rammer finder flertallet, at der er en god mulighed for, at en sådan ordning vil kunne opfylde intentionen om at få flere forældre til at påtage sig et større ansvar for at undgå, at deres børn begår skadevoldende og kriminelle handlinger.

Et mindretal i kommissionen (*Flemming Balvig, Gunnar Homann, Anne Jastrup, Geert Jørgensen, Linda Lauritsen, Birgitte Holmberg Pedersen og Eva Smith*) kan ikke anbefale en ordning med hæftelsesansvar for forældre, selvom der knyttes en beløbsmæssig begrænsning til ansvaret. I kommis-

sionens kommissorium og tillægskommissorium er kommissionen anmodet om at beskæftige sig med børns og unges handlinger af kriminel karakter. Et hæftelsesansvar for forældre vil ikke alene kunne anvendes, hvor strafansvaret for en kriminel handling er placeret. Det vil også kunne anvendes i situationer, hvor strafansvaret ikke er placeret. Det vil endvidere kunne anvendes i de talrige situationer, hvor en skadegørende handling ikke er omfattet af en straffebestemmelse. F.eks. de mange tilfælde, hvor børn eller unge ved simpel uagtsomhed ødelægger en ting. Sådanne situationer har ikke tidligere været omfattet af forældres hæftelsesansvar, medmindre der forelå en tilsidesættelse af tilsynspligten, eller barnet var ansat hos forældrene. Ordningen vil således bryde med hidtil anerkendte principper i dansk erstatningsret. På denne baggrund finder disse medlemmer, at det er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt at indføre en generel regel om hæftelsesansvar for forældre, selvom der knyttes en beløbsmæssig begrænsning til ansvaret.

Det er veldokumenteret, at gode familieforhold er en af de vigtigste forudsætninger for forebyggelse af børne- og ungdomskriminalitet, dvs. at børn føler, at deres forældre elsker dem, at børns forældre bekymrer sig om dem og deres adfærd, at børn føler sig trygge i hjemmet, at forældre er nærværende, at forældre har fællesaktiviteter med deres børn, at forældre ikke bruger vold, det være sig fysisk eller psykisk, over for børnene og ikke straffer i tide og utide, samt at forældre interesserer sig for, hjælper og stimulerer børn i forhold til børnenes skole-/arbejdsgang og fritid. Set i denne brede betydning af forældreansvar, vil der kunne opnås betydelige kriminalpræventive virkninger af i stedet at stimulere dette.

Det er derimod indtil videre ikke dokumenteret, hvorvidt forskellige former for straf – eller noget der i hvert fald opleves som straf – over for forældrene i tilfælde af deres børns kriminalitet kan stimulere forældreansvar i den ovennævnte betydning af dette begreb. Området er indtil videre uudforsket. Der findes dog en del forskning, såvel i Danmark som i udlandet, der belyser, hvordan forældre reagerer, når de får kendskab til deres børns kriminalitet. Reaktionen er meget forskellige. Der er grund til at formode, at forældre vil reagere hensigtsmæssigt, der hvor det ikke er så nødvendigt (forældre i velfungerende familier), mens de slet ikke vil reagere eller endog reagere uhenigtsmæssigt, der hvor det er mest nødvendigt (børn med tungere og mere vedvarende kriminalitet i "belastede" familier), i form af at støde børnene fra sig, straffe dem, eventuelt korporligt, kontrollere dem for kontrollens egen skyld mv.

Denne del af kommissionen vurderer på den baggrund, at der er en betydelig risiko for, at de i denne udtalelse gennemgåede muligheder for at sanktionere forældre for deres børns kriminalitet, generelt set ikke alene vil være virkningsløse, men kan have direkte kriminalitetsfremmende konsekvenser gennem en forværring af familieforholdene for de børn, hvor familieforholdene er dårligst og kriminaliteten mest massiv i forvejen – dvs. blandt den lille gruppe børn og unge, der tegner sig for hovedparten af alle de lovovertrædelser, børn og unge overhovedet begår. Hermed øges risikoen for en yderligere marginalisering af de mest udsatte familier.

Det vurderes, at risikoen for et negativt nettoresultat i kriminalitetsmæssig henseende er større end for et positivt ved samtlige de sanktionsmodeller, kommissionen har diskuteret, og som er gennemgået i udtalelsen. Blandt de gennemgåede modeller, vurderes det, at denne risiko vil være mindst ved modellen, hvor forældremyndighedsindehavere ifalder et beløbsbegrænset hæftelsesansvar for skader, der skyldes deres børns culpøse handlinger. Dog kan det ikke antages at virke præventivt, hvis der efterfølgende bliver mulighed for at ansvaret bliver indoptaget i familieforsikringer, da langt de fleste vil forsikre sig imod det. Tilbage bliver nogle få ressourcetsvage forældre, og her må det antages, at det meget nemt kan virke kriminalitetsfremmende snarere end forebyggende.

Omvendt vurderes det, at der er en udbredt uvidenhed om børn og unges erstatningsansvar, herunder små børns erstatningsansvar og den omstændighed, at børn og unge kan blive pålagt en gældsbyrde, der vil følge dem hele livet. Det skal derfor anbefales, at der som anført i kommissionens udtalelse afsnit 2.2. og 7.1.1. gennemføres en informationskampagne med dette mål.

8. Lovudkast med bemærkninger

Den ovennævnte model for et forældreansvar i form af et hæftelsesansvar med beløbsbegrænsning vil eksempelvis kunne affattes således:

”§ X. For skader, der skyldes fejl eller forsømmelse hos personer under 18 år, der er hjemmeboende, hæfter forældremyndighedsindehaveren umiddelbart over for skadelidte med indtil 5.000 kr. for hver skadegørende handling.”

Specielle bemærkninger

Bestemmelsen fastlægger, at forældremyndighedsindehavere ifalder et beløbsbegrænset hæftelsesansvar for skader, der skyldes deres børns culpøse handlinger.

Forældrenes erstatningsansvar er objektivt i den forstand, at ansvaret udløses, uanset om forældrene kan bebrejdes, at den pågældende skade er sket. At der imidlertid ikke er tale om et egentligt objektivt ansvar følger af, at ansvaret kun kommer på tale, hvis skaden skyldes fejl eller forsømmelse hos barnet. Forældreansvaret forudsætter dermed, at de almindelige ulovbestemte principper for at ifalde erstatningsansvar er opfyldt i forhold til det skadevoldende barn. Hændelige skader forvoldt af barnet falder dermed uden for forældrenes ansvar.

Er skaden forvoldt en ung over 15 år, skal der som udgangspunkt foretages en almindelig vurdering af, om skaden skyldes en culpøs handling eller undladelse fra den unges side. Er skadevolderen under 15 år, forudsætter forældreansvaret i overensstemmelse med dansk rets almindelige principper om børns erstatningsansvar, at barnet har handlet anderledes, end andre børn på samme alder normalt ville handle i samme situation. Hvis denne vurdering fører til, at barnet henset til sin alder ikke kan siges at have forvoldt skaden ved en culpøs handling, kan der således ikke med støtte i den foreslåede bestemmelse rejses et erstatningskrav mod forældrene. Dette hindrer imidlertid ikke, at

forældrene gøres erstatningsansvarlige på andet grundlag, hvis betingelserne herfor er til stede, eksempelvis hvis forældrene har tilsidesat en pligt til at føre et rimeligt tilsyn med barnet, og dette fører til, at barnet forvolder den pågældende skade, jf. dansk rets almindelige regel om forældres ansvar for børns skadeforvoldelse.

Efter bestemmelsen påhviler hæftelsesansvaret forældremyndighedsindehaveren. Det er uden betydning, om der er tale om biologiske forældre eller adoptivforældre. Har begge forældre forældremyndigheden over barnet, hæfter de således begge, uanset om barnet bor hos begge forældre, eller én af forældrene er bopælsforælder. Ved børn, der lever i skilte familier, hvor forældremyndigheden er fordelt, hæfter forældremyndighedsindehaveren, uanset hos hvem af forældrene barnet har folke-registeradresse, uanset om barnet opholder sig mere hos den ene end hos den anden forælder, og uanset hvor barnet opholdt sig på det konkrete skadestidspunkt.

Forældrene hæfter dog ikke for barnets skadevoldende handlinger eller undladelse, hvis barnet ikke er hjemmeboende, dvs. hvis barnet er anbragt uden for hjemmet (eksempelvis i plejefamilie eller på døgninstitution), eller hvis barnet klart er flyttet hjemmefra.

Med affattelsen, hvorefter ansvaret påhviler indehaveren af forældremyndigheden, følger, at hæftelsesansvaret alene finder anvendelse i forhold til børn og unge, der er under forældremyndighed – dvs. ikke personer, der er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab.

Forældreansvaret er begrænset til et beløb på indtil 5.000 kr. pr. skadevoldende handling. Uanset at skadelidte har lidt et tab, der overstiger dette beløb, kan forældrene således alene mødes med et erstatningskrav på 5.000 kr. pr. skadevoldende handling, medmindre de kan gøres erstatningsansvarlige på andet grundlag.

Afgørelsen af, om der er tale om en eller flere skadegørende handlinger, må bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. I det omfang, der er tale om overtrædelse af straffebestemmelser, vil der i almindelighed kunne tages udgangspunkt, om der er foretaget et eller flere strafbare forhold.

Hvis en ung eksempelvis i forbindelse med gadeuroligheder både forvolder personskade i forbindelse med et stenkast og forvolder tingsskade ved at sætte ild til en bil, vil det være nærliggende at betragte situationen som indeholdende to skadegørende handlinger, hvor forældrene derfor hæfter med indtil 5.000 kr. for hver skade. Er situationen den, at et barn sætter ild til en række parkerede biler ved at antænde dem én efter én, vil det også være nærliggende at anse hver ildspåsættelse som en skadegørende handling for sig. Derimod vil forældrene næppe være erstatningsansvarlige for mere end én skadegørende handling i en situation, hvor én bil i en række antændes med den følge, at ilden breder sig og forårsager skade på de øvrige biler.

Beløbet på indtil 5.000 kr. pr. skade gælder endvidere pr. barn. Er skaden eksempelvis forvoldt af to søskende i forening, hæfter forældrene dermed for indtil 5.000 kr. pr. barn.

Hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt, vil forældrenes hæftelsesansvar efter bestemmelsen kunne nedsættes eller helt bortfalde efter den almindelige lempelsesregel i erstatningsansvarslovens § 24. Efter denne bestemmelse kan der ske lempelse af erstatningsansvaret, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige forhold i øvrigt gør det rimeligt. Ved vurderingen heraf skal der navnlig tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer og omstændighederne i øvrigt.

Efter bestemmelsen hæfter forældremyndighedsindehaveren umiddelbart over for skadelidte. Forældremyndighedsindehaverens ansvar er således afhængigt af, at et ansvar kunne gøres gældende mod det skadevoldende barn, mens det ikke er en betingelse, at barnets ansvar allerede er fastslået ved dom eller forlig.

I de indbyrdes forhold mellem det skadevoldende barn og de hæftende forældre gælder dansk rets almindelige regler om solidarisk ansvar og regres, jf. herved erstatningsansvarslovens § 25.

Har skadelidte eller de ansvarlige forældre tegnet en forsikring, der dækker den pågældende skade forvoldt af barnet, finder de almindelige bestemmelser i erstatningsansvarsloven og forsikringsaftaleloven om forsikringsdækkede skader anvendelse.

København, 15. september 2008

Flemming Balvig

Jens Bay

Ane Kristine Christensen

Ina Eliassen

Nina Eg Hansen

Lars Hjortnæs

Gunnar Homann

Michael Højer

Anne Jastrup

Geert Jørgensen

Linda Lauritsen

Birgitte Holmberg Pedersen

Johan Reimann
(formand)

Hanne Schmidt

Eva Smith

Henrik Thomassen

Jeanie Sølager Bigler

Lars Solskov Lind